

Miljömålsprogram för Hörby kommun

Förord

Välkommen att ta del av miljömålsprogram för Hörby kommun

Sverige har varit världsledande på miljöområdet, men utvecklingen ser ut att gå åt fel håll. Vi måste göra krafttag för att våra kommande generationer ska kunna uppleva rena hav och sjöar, tillgänglig natur och frisk luft.

Hörby ska vara ett socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbart samhälle med minsta möjliga påverkan på miljön – lokalt som globalt. För att bidra till att uppnå de svenska nationella miljömålen ska resurssnålhet och energieffektivitet prioriteras. Detta innebär även satsningar på förnybar energi, på trafiksystem och jordbruksproduktion med minimerad miljöpåverkan.

Trädallé mellan Osbyholm och Lyby.

Vi är medlemmar i Sveriges ekokommuner och ställer oss bakom ett hållbart ekologiskt Hörby. Vi samverkar internationellt med SIDA - Kosovo och Namibia - med vår kunskap om ett hållbart samhälle. Därför ser jag Hörby som en framgångsfaktor gällande miljö- och hållbarhetsfrågor. Vårt renhållningsbolag MERAB var tidigt ute med fyrfackssortering och god hantering av våra deponier. Men vi skall inte stanna vid detta, utan vi skall bygga vårt samhälle för kommande generationer och då måste detta ske miljömässigt hållbart. En ambitiös miljöpolitik ger arbete och jag ser det som positivt att vi stimulerar vårt bostadsbyggande med att bygga miljövänligt och energieffektivt.

Lokalt kan vi se effekten av ett mångårigt arbete med Ringsjön, där siktdjupet är klart förbättrat genom utfisket av så kallad vitfisk. Men vi får inte sätta oss tillrätta med detta, utan arbetet skall underhållas och fortsätta för att hålla en hög standard i Ringsjön. Vi måste skydda den biologiska mångfalden, minimera farliga kemikalier samt aktivt motverka all exploatering av skiffergas i vår kommun.

Jag vill att Hörbybor, företag - ja, hela kommunen skall förbättra sina beteenden för en hållbar utveckling. Därför bryter vi nu ner de nationella miljömålen i en lokal agenda som gäller för kommunen som organisation. Miljöåtgärder som kan användas för att stärka Hörbys konkurrenskraft och för att stimulera till arbete och företagande. Genom att gå före i omställningen kan våra företag bli världsledande i att utveckla den teknik och miljöprofil som världen efterfrågar.

Ställer vi gemensamt upp på detta och arbetar aktivt bidrar vi till ökad folkhälsa. Vi får utemiljöer där vi kan hämta kraft och inspiration. Det är därför prioriterat med rekreativmiljöer som är tillgängliga för alla våra Hörbybor.

Jag riktar ett varmt tack för till alla politiker och tjänstemän som gemensamt har arbetat fram detta dokument.

Susanne Meijer (S)

Kommunstyrelsens ordförande

Författare

Redaktör och huvudförfattare till dokumentet är Selina Malik, miljöstrateg hos Hörby kommun. Övergripande text kopplat till kartillustrationer har Carin Holst, landskapsarkitekt, och Caroline Kroeker, planarkitekt, hjälpt till att ta fram. Text kopplat till kommunala styrdokument (politiskt antagna program, policies, riktlinjer m.m.) hänvisas till i miljömålsprogrammet och går att finna som separata dokument på kommunens hemsida eller hos respektive förvaltning.

Fotografier och illustrationer

Alla fotografier i dokumentet tillhör Hörby kommun och är skyddade enligt upphovsrättslagen. I de fall inget namn anges intill bilden är fotografiet taget av Carin Holst, Caroline Kroeker och Selina Malik. Kartillustrationer är framtagna av Carin Holst och Caroline Kroeker och övriga illustrationer av Selina Malik om inget annat anges.

Damm vid Fulltofta naturrum.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	2	Levande skogar	24
Författare	3	Ett rikt odlingslandskap	25
Fotografier och illustrationer	3	God bebyggd miljö	26
		Ett rikt växt- och djurliv	28
DOKUMENTETS UPPBYGGNAD	7		
BAKGRUND TILL MILJÖ- KVALITETSMÅLEN	8	ENERGI- OCH TRANSPORT- SYSTEM	30
De nationella miljökvalitetsmålen	8	Energianvändning	30
Nationella etappmål och preciseringar	8	Beroendet av fossil energi	30
16 nationella miljökvalitetsmål	9	Antagit utmaningen 100 % fossilbränslefritt 2020	31
Regionala målsättningar och åtgärder	11	Energieffektivisering	31
Länsstyrelsens målområden	11	Utsläpp av växthusgaser	31
Sveriges ekokommuner	12	Energi- och transportsystemets infrastruktur	33
Generationsmålet	13	Vägtrafik	33
Generationsmålets innebörd	13	Kollektivtrafik	34
Begränsad miljöpåverkan	14	Gång- och cykeltrafik	34
Frisk luft	15	Flygtrafik	35
Bara naturlig försurning	16	HÄLSA OCH MILJÖ	36
Giftfri miljö	17	Miljöpåverkande verksamheter	36
Skyddande ozonskikt	18	Luftkvalitet	36
Säker strålmiljö	19	Regionalt arbete med luftkvalitet	37
Ingen övergödning	20	Bullerstörningar	38
Levande sjöar och vattendrag	21	Väg- och järnvägsbuller	39
Grundvatten av god kvalitet	22	Buller från industrier	39
Myllrande våtmarker	23	Buller från motorsport och skjutbanor	39
		Strålning	41

Radon	41
Markstrålning	41
Elektromagnetiska fält	42
Beteenderelaterad UV-exponering	42
Arbetet med PCB	43
Ozonnedbrytande ämnen	43
Folkhälsa	44
God folkhälsa genom kultur- och fritidsaktiviteter	45
Miljö-, klimat- och hälsosmartmat	45

HUSHÅLLNING MED MARK OCH VATTENRESURSER 47

Markanvändningen i kommunen	47
Jordbrukets påverkan	47
Klassificering av jordbruksmark	48
Kadmiumproblematik	48
Användning av bekämpningsmedel	49
Djurhållning	49
Ekologiska jordbruksformer	49
Skogsbrukets påverkan	50
Förorenade områden	51
Vattenresurser	52
Ringsjön	52
Övergödningsproblematik	54
Sjöbergasjön	54
Kvesarumssjön	54
Hörbyån	55
Kvesarumsån	55
Bråån	55
Småvatten och våtmarker	55
Dricksvatten	55
Enskilt dricksvatten	56

Fiskets påverkan	56
Avlopp	56
Avloppsvatten	56
Enskilda avlopp	57
Dagvatten	57
Slamproduktion	58

NATUR- OCH KULTUR- VÄRDEN 59

Skyddad natur	59
Riksintresse för naturvård	59
Naturreservat	62
Natura 2000-områden	65
Biotopskydd	67
Naturminne	68
Djur- och växtskyddsområde	69
Strandskydd	69
Landskapsbildsskydd	70
Planer och program för naturskydd	70
Naturvårdsplan för Hörby kommun	70
Naturvårdsprogram för Skåne län	71
Kulturvärden och kulturhistoriska värden	71
Riksintresse för kulturmiljövård	73
Fornlämningar	74
Skyddad bebyggelse	74
Planer och program för kulturvärden	74
Kulturmiljöprogram för Skåne	74
Bevarandeplan för Hörby centrum	75
Industriminnen	75
Informations- och bevarandeinsatser för Hörby museum	75

KONSUMTION OCH AVFALL 76

Konsumtionsmönster	76
Offentlig upphandling	77
Hållbara produkter	77
<i>Med målsättningen miljö-, klimat- och hälsosmartmat</i>	78
Avfall	79
Sveriges nationella avfallsplan	79
Avfallshanteringen inom kommunen	80
Framtida generationers roll	80

ÅTGÄRDSSTRATEGI 83

Energi- och transportsystem	84
Hälsa och miljö	90
Hushållning med mark- och vattenresurser	96
Natur- och kulturvärden	100
Konsumtion och avfall	102

UPPFÖLJNINGSPLAN 108

Dokumentets uppbyggnad

Det kommunala miljömålsdokumentet är huvudsakligen uppbyggt av tre delar. Den första delen beskriver generationsmålet och 14 av de 16 nationella miljökvalitetsmålen som är relaterade till Hörby kommun. Miljökvalitetsmålen *Hav i balans samt levandekust och skärgård* samt *Storslagen fjällmiljö* faller bort då det varken finns hav eller fjäll i Hörby kommun. Utifrån de nationella miljökvalitetsmålen har fem målområden tagit fram:

- Energi- och transportsystem
- Hälsa och miljö
- Hushållning med mark- och vattenresurser
- Natur- och kulturvärden
- Konsumtion och avfall

De fem målområden beskriver hur situationen ser ut i Hörby samt ligger till grund för de lokala åtgärder som tagits fram.

Den andra delen består av en åtgärdsstrategi innehållande samtliga lokala åtgärder som är kopplade till de fem miljömålsområden. Vissa åtgärder berör flera av de nationella miljökvalitetsmålen. Åtgärdsstrategin kopplar även samman åtgärder som berör miljömålen och finns med i tidigare styrdokument, exempelvis *Klimat- och energiplan* från 2009 eller *Energieffektiviseringsstrategin* från 2011. Åtgärdsstrategin beskriver även vem som ansvarar för åtgärdens uppförande, den ekonomiska kostnaden samt tidsramen för varje åtgärd. Åtgärdsstrategin ska revideras löpande.

Den tredje delen består av ett uppföljningsdokument som beskriver hur uppföljningen skall gå till samt vad som skall följas upp. Uppföljningen omfattar uppdaterade nulägesanalyser och utvärdering av åtgärdsarbetet.

Under nästkommande mandatperiod bör miljömålsprogrammet ses över för beslut om revidering behövs.

Beskrivande del:

Beskriver generationsmålet och 14 nationella miljökvalitetsmål som berör Hörby kommun. Beskriver även nuläget i Hörby för de fem målområden som tagits fram.

Åtgärdsstrategi:

Innehåller samtliga kommunala miljömålområden samt en åtgärdsplan med återkoppling till åtgärder i andra styrdokument som berör de kommunala miljömålen.

Uppföljningsplan:

Beskriver hur uppföljningen skall gå till samt vad som skall följas upp.

Varje målområde har en egen färg, dessa är återkommande i hela miljömålsprogrammet.

Färgerna längst ner i dokumentet visar vilken del du befinner dig i.

Bakgrund till miljökvalitetsmålen

De nationella miljökvalitetsmålen

Miljökvalitetsmålen beskriver det miljötillstånd i Sverige som arbetet med miljön skall leda till. Inom miljöarbete är hållbarhet ett nyckelord och en övergripande målsättning för samhällsutvecklingen idag. För att uppnå ett hållbart samhälle måste ekonomisk utveckling, social välfärd och gemenskap förenas med ett gott miljötillstånd.

Nationella etappmål och preciseringar

De nationella etappmålen ska underlätta möjligheterna att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Regeringen har antagit 24 etappmål gällande miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* samt inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen och luftföroreningar. Etappmålen visar steg på vägen att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Det har tagits fram preciseringar för alla miljökvalitetsmål som visar önskat tillstånd i miljön.

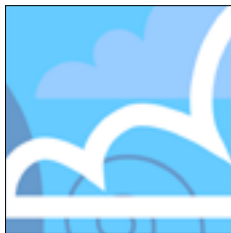
Miljökvalitetsmålen syfte är att:

- Främja människors hälsa
- Värna den biologiska mångfalden och naturmiljön
- Ta till vara kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena
- Bevara ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga
- Trygga en god hushållning med naturresurserna

1 Begränsad klimatpåverkan

"Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser."

2 Frisk luft

"Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas."

3 Bara naturlig försurning

"De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningsystem, arkeologiska föremål och hållristningar."

4 Giftfri miljö

"Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna."

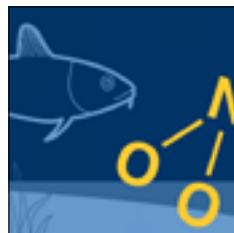
5 Skyddande ozonskikt

"Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning."

6 Säker strålmiljö

"Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning."

7 Ingen övergödning

"Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten."

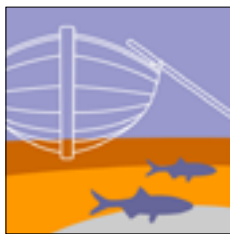
8 Levande sjöar och vattendrag

"Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kultur-miljövärden samt landskapets ekologiska och vattenbushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas."

9 Grundvatten av god kvalitet

"Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag."

10 Hav i balans samt levande kust och skärgård

"Hav i balans samt levande kust och skärgård. Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktig hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar." Miljökvalitetsmålet är inte aktuellt för Hörby.

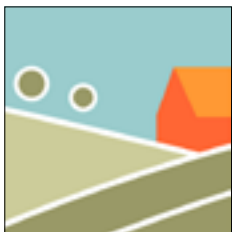
11 Myllrande våtmarker

"Våtmarkernas ekologiska och vattenbushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden"

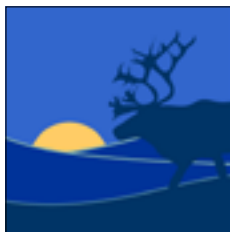
12 Levande skogar

"Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas. Inriktningen är att miljökvalitetsmålet ska nås inom en generation."

13 Ett rikt odlingslandskap

"Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks."

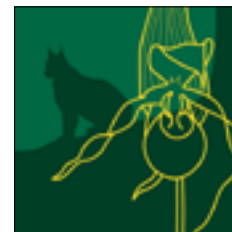
14 Storslagen fjällmiljö

"Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar." Miljökvalitetsmålet är inte aktuellt för Hörby.

15 God bebyggd miljö

"Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktig god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas."

16 Ett rikt växt- och djurliv

"Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktig livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd."

Regionala målsättningar och åtgärder

Länsstyrelsen har en samordnande och övergripande roll som regional myndighet i arbetet med miljömålen. I sin samordnande roll har Länsstyrelsen dialog med kommuner, näringsliv, frivilliga organisationer samt andra aktörer. Länsstyrelsen behandlar frågor om regional utveckling och infrastruktur som har nära samband med miljö- och planeringsfrågor. Detta sker i samarbete med kommuner och regionförbund.

Länsstyrelsen arbetar även med indikatorer samt uppföljning av åtgärder. Ständigt revideras och aktualiseras de regionala miljömålen, bland annat på grund av förändringar på nationell nivå, för att målsättningarnas år har passerats eller för att det funnit behov av ändringar i målformuleringarna. Den senaste revideringen gjordes juni 2013.

Länsstyrelsens målområden

Länsstyrelsen i Skåne tagit fram ett regionalt åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2012-2016 ”*Skånska åtgärder för miljömålen*” som delar upp de 16 miljö kvalitetsmålen i 5 målområden:

- Hållbara transporter
- Hänsyn till havet
- Hushållning med mark- och vattenresurser
- Skydd av natur- och kulturvärden
- Hållbar konsumtion

Flera av de regionala åtgärderna berör kommunens arbete och kommunen har anammat flera åtgärder. Åtgärderna finns inbakade i Hörby kommuns fem målområden som skiljer sig lite från Länsstyrelsens. Dessa åtgärder finns med i åtgärdslistan och belyses genom denna symbol: ●

Länsstyrelsens regionala åtgärder som finns med i åtgärdsstrategin har modifierats för att passa Hörbys behov.

Kommunala styrdokument som använts i arbetet med miljömålsprogrammet:

- Avfallsplan och renhållningsordning (antagen 2014)
- Inköspolicy (inklusive miljöanpassad upphandling samt riktlinjer för inköp och en uppförandekod gällande hållbar utveckling, antagen 2014)
- Inköspolicy för fordon (personbilar under 3,5 ton, antagen i KF 2009)
- Energi och klimatstrategi 2009-2013 (i väntan på revidering)
- Översiktsplan (Samrådshandling 2014)

Sveriges ekokommuner

Hörby kommun blev medlem i Sveriges Ekokommuner, ett nätverk för stöd och hjälp i ekologisk hållbar samhällsplanering, i december år 2013. Det var ett politiskt initiativ via en motion att ansöka om medlemskapet. Syftet med medlemskapet i Sveriges Ekokommuner är att lyfta fram arbetet med hållbar utveckling ur ett ekologiskt perspektiv.

Hållbarhetsprinciperna

Genom medlemskapet ställer sig Hörby kommun bakom Sveriges Ekokommuners Hållbarhetsprinciper, som innebär följande:

- Ämnen från berggrunden får inte öka i naturen.
- Ämnen från samhällets produktion får inte öka i naturen.
- Det fysiska underlaget för naturens kretslopp och mångfald får inte utarmas.
- Vi ska ha en effektiv och rättvis resursfördelning så att människor kan tillgodosä sina behov.

Gröna Nyckeltal

Syftet med de gröna nyckeltalen är att ekokommunerna på ett enkelt och konkret sätt kan indikera ifall utvecklingen, inom valda områden går mot hållbarhet. Samtidigt påminner de gröna nyckeltalen om det strategiska arbetet som behövs i kommunerna för att nå full hållbarhet (där hållbarhetskriterierna är uppfyllda). Frågan är, leder det arbete vi gör i kommunerna i rätt riktning?

Gröna Nyckeltal (reviderade 2012)

1. Koldioxidutsläpp, ton/inv.
2. Antal resor med kollektivtrafik, per invånare och år
3. Andel förnybara bränslen i kollektivtrafiken, %
4. Andel jordbruksmark med miljöstöd för ekologisk odling, %
5. Andel miljöcertifierat skogsbruk, %
6. Andel skyddad mark och vattenområden, %
7. Total mängd hushållsavfall inkl. producentansvar, ton/inv.
8. Tungmetaller i avloppsslam, bly, kadmium, kvicksilver, mg/kg TS
9. Andel förnybar och återvunnen energi i kommunala lokaler, %
10. A. Transportenergi för tjänsteresor med bil, kWh/årsarbetare
B. Koldioxidutsläpp för tjänsteresor med bil, ton/årsarbetare
11. Inköp av ekologiska livsmedel i den kommunala organisationen, %
12. Andel miljöcertifierade skolor/förskolor, %

Genom medlemskapet i Sveriges Ekokommuner kan kommunen få hjälp med att kommunicera vårt miljö- och hållbarhetsarbete utåt mot invånarna men även inom organisationen.

Generationsmålet

”Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.”

Generationsmålet är ett inriktningsmål som anger den politiska inställningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att miljökvalitetsmålen skall uppnås. Som inriktningsmål skall generationsmålet ge miljöpolitiken vägledning om de värden som skall skyddas och den samhällsanpassning som krävs för att önskad miljö kvalitet skall kunna uppnås.

Generationsmålets innebörd

Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen skall vara fullgjorda inom en generation och att miljöpolitiken skall inriktas mot följande:

Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och att deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.

- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

För att uppnå ovanstående punkter krävs en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i ett internationellt sammanhang. Generationsmålet skall vara vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Vid bedömning om förutsättningar för att ett miljö kvalitetsmål kan uppnås kommer olika delar av generationsmålet att ingå som kriterier. Grundläggande värden och övergripande miljömålsfrågor, som tidigare var uttalade i miljömålssystemet, omfattas numera av generationsmålet. Viktiga tillägg har tillkommit sedan juni 2010. Ett exempel är att arbetet med att lösa de svenska miljöproblemen inte ska ske på bekostnad av att vi exporterar miljö- och hälsoproblem till andra länder.

Damm vid Fulltofta naturrum.

Begränsad klimatpåverkan

Miljökvalitetsmål

”Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedels-produktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.”

Beskrivning

För att reducera risken för en negativ påverkan på klimatsystemet har EU:s medlemsstater enats om målet att begränsa ökningen av den globala medelhavstemperaturen till högst 2° C jämfört med den förindustriella temperaturnivån.

För att kunna uppnå temperaturbegränsningen bör ej den sammanlagda halten av växthusgaser i atmosfären överskrida 400 ppm. Med växthusgaser menas gaserna koldioxid (CO₂), metan (CH₄), dikväveoxid (N₂O som även är kallad för lustgas), svavelhexafluorid (SF₆), fluorkarboner (FC) och fluorväten (HFC). Den gränssättande halten 400 ppm är räknad som koldioxidekvivalent. Koldioxidekvivalent är ett begrepp som beskriver en viss mängd växthusgas, exempelvis metan, uttryckt som den mängd koldioxid som ger samma växthuseffekt. Växthusgasernas förmåga att absorbera och återstråla jordens värmestrålning skiljer sig betydligt från varandra. Genom att använda begreppet koldioxidekvivalent kan växthusgasernas effekter jämföras med varandra.

Den huvudsakliga orsaken till ökat utsläpp av växthusgaser är förbränningen av fossila bränslen. De fossila bränslena används framför allt för värme- och eltillförsel samt drivmedel till transporter. Då växthusgaser är gränsoverskridande behövs internationellt samarbete för att nå målet. Om miljökvalitetsmålet kan nås går att utvärderas först i mitten på detta sekel. Detta beror på att en stor del

av växthusgaserna påverkar jordens klimat i mer än 100 år framåt i tiden. Sveriges riksdag har antagit visionen att Sverige år 2050 inte har några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Den ansvariga myndigheten för miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* är Naturvårdsverket.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Riksdagen beslutade våren 2009 om ändrad precisering av miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan (prop. 2008/09:162, bet. 2008/09:MJU28, rskr. 2008/09:300). Preciseringen innebär ett temperaturmål och ett koncentrationsmål enligt följande:

Temperaturmål:

Den globala ökningen av medeltemperaturen begränsas till högst 2 grader Celsius jämfört med den förindustriella nivån. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.

Koncentrationsmål som härleds från temperaturmålet:

Sveriges klimatpolitik utformas så att den bidrar till att koncentrationen av växthusgaser i atmosfären på lång sikt stabiliseras på nivån högst 400 miljondelar koldioxidekvivalenter (ppmv koldioxidekvivalenter). (parts per million = miljondelar räknat i volym = ppmv)

Frisk luft

Miljökvalitetsmål

"Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas."

Beskrivning

Miljökvalitetsmålet *Frisk luft* innebär att halterna av luftföroreningar inte överskrider riktvärden för skydd mot sjukdomar eller påverkan på växter, djur, material och kulturvärden samt låg- risknivåer för cancer. Riktvärdena sätts med hänsyn till känsliga grupper. Målsättningen är att miljökvalitetsmålet *Frisk luft* skall nås inom en generation.

De luftföroreningar som är mest skadliga är inandningsbara partiklar, marknära ozon samt vissa organiska kolväten. Lokala utsläpp av dessa luftföroreningar kommer i första hand från vägtrafik och från enskild uppvärmning med ved. Även arbetsmaskiner såsom grävmaskiner och gräsklippare bidrar med stora mängder med luftföroreningar.

Luftföroreningar är gränsöverskridande och kan transporteras lång väg med vinden. Andra länders luftföroreningar påverkar Sveriges luftkvalitet och internationella insatser behövs för att öka luftkvaliteten. Det pågår nu ett omfattande arbete inom EU för att begränsa långväga lufttransport och utsläpp av ämnen som bildar marknära ozon. Det finns även internationella överenskommelser om minskandet av långväga lufttransporter som exempelvis FN-konventionen om långväga lufttransporter.

Den ansvariga myndigheten för miljökvalitetsmålet *Frisk luft* är Naturvårdsverket.

De ämnen och fölopp som studeras vid bedömning av luftkvaliteten är:

1. Bensen	5. Bensen(a)pyren
2. Butadien	6. Formaldehyd
3. Partiklar (PM 2,5 och PM 10)	7. Marknära ozon
4. Kväveoxid	8. Korrosion

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Frisk luft* preciseras så att med målet avses att halterna av luftföroreningar inte överskrider lågrisknivåer för cancer eller riktvärden för skydd mot sjukdomar eller påverkan på växter, djur, material och kulturföremål.

Riktvärdena sätts med hänsyn till känsliga grupper och innebär att:

- halten av bensen inte överstiger 1 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde,
- halten av bens(a)pyren inte överstiger 0,0001 mikrogram per kubikmeter luft (0,1 nanogram per kubikmeter luft) beräknat som ett årsmedelvärde,
- halten av butadien inte överstiger 0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde,
- halten av formaldehyd inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde,
- halten av partiklar (PM2.5) inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde,
- halten av partiklar (PM10) inte överstiger 15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde,
- halten av marknära ozon inte överstiger 70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft räknat som ett timmedelvärde,
- ozonindex inte överstiger 10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT40-värde under perioden april-september,
- halten av kvävedioxid inte överstiger 20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil), och
- korrosion på kalksten understiger 6,5 mikrometer per år

Bara naturlig försurning

Miljökvalitetsmål

”De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenlednings-system, arkeologiska föremål och hållristningar.”

Beskrivning

Försurande föreningar såsom kväveoxider, svaveloxider och ammoniak har ökat kraftigt den senaste tiden på grund av mänsklig påverkan. Stora delar av den ökade försurningen kommer från transporter, energianläggningar, industrier samt jord- och skogsbruk. De försurande föreningarna transporteras främst via nedfall, så kallat surt regn, och vattnets transportvägar genom marken. Försurning har negativa effekter på växter och djur, främst i sjöar och vattendrag. Försurande ämnen gör så att pH-värden i mark och vatten sänks vilket leder till ökad vittring av material. Ökad vittring leder till skador på byggnader, rörledningar och kulturhistoriska föremål såsom statyer och utsmyckningar på byggnader. Sänkt pH-värde leder även till ökad urlakning av tungmetaller som i sin tur har ytterligare negativa effekter på miljön och hälsan.

I och med att nedfall av föroreningar är gränsöverskridande får Sverige andra länders försurande ämnen. Men det finns internationella avtal som reglerar problematiken med luftföroreningar. Exempel på dessa avtal är *Göteborgsprotokollet* och EU:s takt direktiv. Den ansvariga myndigheten för miljökvalitetsmålet *Bara naturlig försurning* är Naturvårdsverket.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning preciseras så att

- nedfallet av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor inte medför att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige,
- markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet,
- sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön, och
- försurningen av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattenekosystem.

Giftfri miljö

Miljö kvalitetsmål

"Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna."

Beskrivning

Miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* reglerar hur vi i Sverige använder kemikalier och hur vi angriper delar av problematiken kring kemikalieanvändningen. Produktionen och användningen av kemikalier har ökat i stor omfattning de senaste sjuttio åren men kunskapen om kemikalernas effekter på människors hälsa och miljön har inte ökat i samma takt.

Idag saknas det än mycket kunskap om vilka egenskaper hos kemikalier och föroreningar som påverkar människors hälsa och miljön. Nya kemikalier tillkommer kontinuerligt på marknaden och en stor del av problematiken med kemikalier beror på bristen av information om dessa ämnen. EU:s kemikalielagstiftning REACH reglerar tillförseln och användningen av kemikalier. Tillförseln av de nya kemikalierna sker i snabb takt och kontrollen av dessa hinns inte med. Stor del av de nya och okända kemikalierna ingår i produkter såsom plastartiklar, kläder, byggmaterial etc. och produceras i stor utsträckning utomlands.

Miljö kvalitetsmålet tar upp vikten med utfasningen av särskilt farliga ämnen och att användningen av dessa ämnen minskar. Med särskilt farliga ämnen avses ämnen som är persistenta (långlivade), bioackumulerade, cancerogena, mutagena eller reproduktionstoxiska, hormonstörande eller kraftigt allergiframkallande samt ämnen med andra allvarliga egenskaper som inger motsvarande utsträckning av betänklighet.

Miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* inkluderar problematiken efter produktionen och användningen av kemikalier med

fokus på förorenade områden. Än idag finns det otillräckliga resurser för att behandla alla förorenade områden. Ofta utförs en prioritering efter det förorenade områdets riskklassning, enligt MIFO-metoden (metodik för inventering av förorenade områden).

För att uppnå detta miljö kvalitetsmål ligger även stor vikt på konsumenternas ansvar gällande val av mindre miljöfarliga produkter.

Den ansvariga myndigheten för miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* är Kemikalieinspektionen.

Precisering av miljö kvalitetsmålet

Miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* preciseras så att

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte är skadlig för människor eller den biologiska mångfalden,
- användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört,
- spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga,
- förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön,
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning, och
- information om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig.

Skyddande ozonskikt

Miljökvalitetsmål

"Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning."

Beskrivning

Ozonskiktet skyddar allt som lever på jorden genom att filtrera bort en del av den skadliga UV-strålningen från solen. Om ozonskiktet tunnas ut innebär det en fara. Hos människor ökar risken för exempelvis hudcancer, starr och nedsatt immunförsvar. Miljön kan skadas genom att ekosystem på land och i vatten tar skada av den starka strålningen, likaså jordbruket och skogsbruket. Även olika material kan ta skada av för stark UV-strålning.

Den huvudsakliga orsaken till uttunnningen av ozonskiktet är utsläpp av ämnen som bryter ned ozon. Exempel på dessa ämnen är klorerade lösningsmedel, klorfluorkarboner (CFC) och klorfluorkolväten (HCFC). Dessa ämnen påträffas i bland annat kylskåp, anläggningar för luftkonditionering och skumplast. Ett alternativ till CFC och HCFC är HFC som inte är ozonnedbrytande. HFC är dock en växthusgas och dess användning påverkar i sin tur klimatet. Därför bör detta alternativ användas med försiktighet framöver.

Det finns även andra ämnen som kan påverka ozonskiktets tjocklek. Det kan vara partiklar och vattenånga från flygplan samt övriga växthusgaser i atmosfären.

Det är Montrealprotokollet, ett internationellt avtal, som reglerar utsläppen av ozonnedbrytande ämnen. Den ansvariga myndigheten för miljökvalitetsmålet *Skyddande ozonskikt* är Naturvårdsverket.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt preciseras så att

- vändpunkten för uttunnningen av ozonskiktet har nåtts och början på återväxten observeras, och
- halterna av klor, brom och andra ozonnedbrytande ämnen i de övre luftlagren understiger den nivå där ozonskiktet påverkas negativt.

Säker strålmiljö

Miljökvalitetsmål

"Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning."

Beskrivning

Strålning i miljön förekommer naturligt från rymden, solen och från radioaktiva ämnen i marken. Den mänskliga aktiviteten på jorden har tagit nytta av strålningen exempelvis i form av röntgenteknik eller vid kärnkraft. Men den strålningen som används kan också vara skadlig för miljön och hälsan.

Den naturliga UV-strålningen har ökat i och med uttunning av ozonskiktet. Med förändrat förhållningssätt, mindre aktsamhet, till solning ökar exponering för skadlig UV-strålning från solen samt solarier. Detta bedöms medföra ökade fall av hudcancer. Både den totala dosen av UV-strålning och allvarliga brännskador i unga år anses ha betydelse.

Det finns fortfarande bristande kunskaper om effekterna av strålningen från elektroniska och magnetiska fält runt exempelvis mobiltelefoner och högspänningsledningar. Det krävs ytterligare forskning för att veta med säkerhet. Vissa studier tyder på biologiska effekter, men ej om det är skadliga för hälsan eller inte. Strålsäkerhetsmyndigheten bevakar all forskning kring området och är den ansvariga myndigheten för miljökvalitetsmålet *Säker strålmiljö*.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Säker strålmiljö preciseras så att

- individens exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön begränsas så långt det är rimligt möjligt,
- utsläppen av radioaktiva ämnen i miljön begränsas så att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas,
- antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolett strålning är lägre än år 2000, och
- exponeringen för elektromagnetiska fält i arbetslivet och i övriga miljön är så låg att människors hälsa och den biologiska mångfalden inte påverkas negativt

Ingen övergödning

Miljökvalitetsmål

"Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten."

Beskrivning

Övergödning orsakas av för höjda halter av näringsämnen, framförallt fosfor och kväve, i mark eller vatten. Näringsämnena kommer huvudsakligen från jordbruket, skogsbruket, avloppsvatten och förbränning av fossila bränslen, framförallt från industrin och trafiken. Tillförseln av näringsämnena till miljön är framförallt via luftnedfall och läckage av förorenat vatten till vattenrecipienter.

Den förhöjda näringsstillförseln ökar tillväxten av planktonalger och andra vattenväxter i vattenmiljöer vilket kan medföra algbloomning. När algerna eller växterna dör faller de till botten av vattenmiljön. Det krävs stora mängder syre för att bryta ned det organiska materialet och bottarna kan då drabbas av syrebrist. Andra problem med övergödning är förändringar av växter och djurs art sammansättning på land. Växter och djur som föredrar näringsfattiga miljöer slås ut av näringsgynnade arter. Även virkesproduktionen kan påverkas negativt genom alltför snabb tillväxt vilket medför en sämre virkeskvalitet. För höga halter av kväveföreningar i dricksvatten utgör en hälsorisk. Lika så utgör även algbloomning en hälsorisk om det är giftbildande alger som orsakar blomningen.

Övergödning är delvis ett gränsöverskridande problem som kräver internationella åtgärder. Utsläpp av ämnen som orsakar övergödning regleras av internationella bestämmelser såsom *Göteborgsprotokollet* samt EG:s nitratdirektiv, takdirektiv för vissa luftföroreningar och ramdirektivet för vatten. Den ansvariga myndigheten för miljökvalitetsmålet *Ingen övergödning* är Naturvårdsverket.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Ingen övergödning preciseras så att

- den svenska och den sammanlagda tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar till Sveriges omgivande hav underskrider den maximala belastning som fastställs inom ramen för internationella överenskommelser,
- atmosfäriskt nedfall och brukande av mark inte leder till att ekosystemen uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen i någon del av Sverige,
- sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten uppnår minst god status för näringsämnena enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, och
- havet har minst god miljöstatus med avseende på övergödning enligt havsmiljöförordningen (2010:134).

Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmål

"Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kultur-miljövärden samt landskapets ekologiska och vattenbushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas."

Beskrivning

Det är viktigt med välmående sjöar och vattendrag, både för naturen och för samhället. Det finns många intressen som gynnas av sunda sjöar och vattendrag såsom den biologiska mångfalden, uttag till dricksvatten, fiske, bad samt energiutvinning.

Det största hotet mot sjöar och vattendrags miljötillstånd är övergödning och försurning samt införandet av främmande arter. Det är viktigt med en jämn balans i vattnet och att det är både ekologisk samt kemisk god status. Det måste finnas jämvikt mellan de olika riksintressena som berör detta miljökvalitetsmålet. De stora utmaningarna för att uppnå miljökvalitetsmålet är att minska övergödda och försurade sjöar, öka restaureringen av vattendrag samt skydda områden med höga natur- och kulturvärden. Detta kräver en stor samhällsomställning för ett mer hållbart nyttjande av vattenresurserna. Inställningen med miljökvalitetsmålet är att det skall nås inom en generation.

Den ansvariga myndigheten för miljökvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag* är Havs- och vattenmyndigheten.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag preciseras så att

- sjöar och vattendrag har minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,
- oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag har naturliga vattenflöden och vattennivåer bibehållna,
- ytvattentäkter som används för dricksvattenproduktion har god kvalitet,
- sjöar och vattendrags viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- sjöar och vattendrag har strukturer och vattenflöden som ger möjlighet till livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till sjöar och vattendrag har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla sjöar och vattendrag,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- sjöar och vattendrags natur- och kulturmiljövärden är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för fritidsfiske, badliv, båtliv och annat friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

Grundvatten av god kvalitet

Miljökvalitetsmål

"Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag."

Beskrivning

Grundvatten av god kvalitet är en förutsättning för ett välmående samhälle. Men grundvattnet räcker inte alltid till där behovet finns. Det finns tätorter och områden med bebyggelse vid exempelvis kusten som under perioder kan råda brist på naturligt grundvatten. I större tätorter, där naturligt grundvatten inte räcker till, sker försörjningen av vatten via konstgjort grundvatten. Detta kan ske genom infiltration och rening av sjövattnet. Förutom det mänskliga behovet av bra grundvatten påverkas även miljön för växter och djur av kvaliteten på grundvattnet och ytvattnet. Förorenat vatten från jordbruksmark och ogräsbekämpning från annan mark innehållande bekämpningsmedel och gödande ämnen läcker ofta till grundvattnet. Även vanligt salt från vägarna förorenar grundvattnet. I försurade områden uppstår problem med urlakning av tungmetaller som följd av det låga pH som finns i vattendrag och marken. Exploatering av naturgrus och andra naturresurser till ballastmaterial påverkar grundvattnet också negativt. Det är viktigt att skydda områdena där infiltreringen sker från ytvatten som sedan bildar grundvatten samt lagringsområdena för grundvattnet. Områden kan skyddas genom speciellt skyddsområden för detta ändamål.

Grusåsar och andra formationer i landskapen som innehåller större mängder av grundvatten måste skyddas från exploatering. Att minska användningen av naturgrus är ett sätt att minska belastningen hos grundvattenrecipienterna. Genom EG:s ramdirektiv för vatten stärks skyddet av grundvatten.

Det är Sveriges geologiska undersökning (SGU) som är ansvarig myndighet för miljökvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet*.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet preciseras så att

- grundvattnet är med få undantag av sådan kvalitet att det inte begränsar användningen av grundvatten för allmän eller enskild dricksvattenförsörjning,
- grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kemisk status,
- utströmmande grundvatten har sådan kvalitet att det bidrar till en god livsmiljö för växter och djur i källor, sjöar, våtmarker, vattendrag och hav,
- grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kvantitativ status,
- grundvattennivåerna är sådana att negativa konsekvenser för vattenförsörjning, markstabilitet eller djur- och växtliv i angränsande ekosystem inte uppkommer, och
- naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet är fortsatt bevarade.

Myllrande våtmarker

Miljökvalitetsmål

"Våtmarkernas ekologiska och vattenbushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden"

Beskrivning

Våtmarker är oerhört viktiga för den biologiska mångfalden i Sverige. Det finns många sällsynta växt- och djurarter knutna till våtmarksmiljöer. I våtmarkerna finns även livsviktiga funktioner för naturen och "ekosystemtjänster" för oss människor. Ekosystemtjänster är exempelvis att våtmarker agerar som naturens egna reningsverk och fångar upp näringsämnen såsom kväve och fosfor, organiskt material, tungmetaller och miljögifter. Våtmarker fungerar även som buffertområden för flödesutjämning av vatten. Detta bidrar till att områden i närheten av våtmarker har godare tillgång till vatten under perioder med torka.

Det finns ett stort behov att skydda våtmarksområden. Skyddet idag är bristande. I Sverige finns ca 6,3 miljoner hektar våtmark. Av denna areal tas endast 6 % upp i myrskyddsplanen, framtagen av Naturvårdsverket för hur myrar (torvbildande våtmarker) skall skyddas i Sverige. Våtmarker måste skyddas vid mänskliga verksamheter så att deras viktiga ekosystemtjänster värnas mot dränering och negativ påverkan från jord- och skogsbruk, terrängkörning, torvtäkter, vägbyggen och annan exploatering.

Den ansvariga myndigheten för miljökvalitetsmålet *Myllrande våtmarker* är Naturvårdsverket.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Myllrande våtmarker preciseras så att

- våtmarker av alla typer finns representerade i hela landet inom sina naturliga utbredningsområden,
- våtmarkernas viktiga ekosystemtjänster som biologisk produktion, kollagring, vattenbushållning, vattenrening och utjämning av vattenflöden är vidmakthållna,
- våtmarker är återskapade, i synnerhet där aktiviteter som exempelvis dränering och torvtäkter har medfört förlust och fragmentering av våtmarker och arter knutna till våtmarker har möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sitt naturliga utbredningsområde,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- våtmarkernas natur- och kulturvärden i ett landskapsperspektiv är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- våtmarkernas värde för friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

Levande skogar

Miljökvalitetsmål

”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas. Inriktningen är att miljökvalitetsmålet ska nås inom en generation.”

Beskrivning

Skogen är en av Sveriges centrala ursprung till förnyelsebara råvaror och har både miljömässiga och ekonomiska värden. Det finns många intressen och faktorer som påverkar skogen. Hur skogen brukas och vilken hänsyn som tas till värdefulla natur- och kulturvärden samt värden för friluftslivet är avgörande. Det är viktigt att skapa en balans mellan de olika riksintressena.

Skogsbruket i Sverige borde bedrivas på ett sätt så att markens kemiska, fysiska och biologiska processer samt egenskaper bevaras. Produktionen av virke bör utövas med hänsyn till skogen ekosystemtjänster såsom markens långsiktiga produktionsförmåga, förmåga att leverera näring, utgöra en buffert mot försurning eller rena vatten. Beaktande bör även tas till att skogens markens naturliga hydrologi och kollager bevaras. Vid produktionen av virke måste även hänsyn tas så att inte markskador uppstår vid utförande av skogsbruksåtgärder.

Det är viktigt att bevara den biologiska mångfalden i samtliga naturgeografiska regioner. Som en del av den gröna infrastrukturen skall arter kunna sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden. Den biologiska mångfalden omfattar variation mellan arter samt genetisk variation inom en art. Ett av hoten mot den biologiska mångfalden är introduktion av främmande arter, genotyper samt vissa genetiskt modifierade organismer (GMO). Det är betydelsefullt att skogen har ett långsiktigt skydd där hotade arter kan återhämta sig och känsliga naturtyper återställas.

Ansvarig för miljökvalitetsmålet *Levande skogar* är Skogsstyrelsen.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Levande skogar preciseras så att

- skogsmarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna,
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla skogar,
- främmande arter och genotyper inte hotar skogens biologiska mångfald,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna

Ett rikt odlingslandskap

Miljökvalitetsmål

"Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks."

Beskrivning

Odlingslandskapet har höga värden gällande kultur- och naturmiljöer, ett resultat av människans brukande av jorden under flera tusen år. Bevarande av kultur och naturvärden konkurrerar med annan markanvändning såsom utbyggnad av bostäder, vägar och strukturrationalisering. Strukturrationalisering innebär att man effektiviserar och förbättrar lönsamheten inom exempelvis jordbruket. Det kan vara specialisering, samverkan, nedläggning, flyttning av verksamhet eller sammanslagningar. Dessa rationaliseringar får ofta stora geografiska påföljder.

Den biologiska mångfalden och kulturvärden är knutna till fortsatt jordbruk samt vilka jordbruksmetoder som används. Många arter och naturtyper som är knutna till odlingslandskapet är idag hotade. Stora delar av odlingslandskapets rödlistade arter och natur- och kulturvärden påträffas i ängs- och betesmarker och är beroende av att markerna sköts på rätt sätt. Ett annat hot mot naturvärdena är främmande arter och införande av GMO (genetiskt modifierade organismer) som konkurrerar ut de naturligt förekommande arterna. Utbyggnad av infrastrukturen leder ofta till fragmentering av landskapet vilket påverkar de ekosystem som finns negativt och hotar den biologiska mångfalden.

Det krävs att ett hållbart jordbruk bedrivs konkurrenskraftigt samtidigt som det är ekologiskt hållbart. Ansvarig myndighet för miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* är Jordbruksverket.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap preciseras så att

- åkermarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna,
- jordbruksmarken har så låg halt av föroreningar att ekosystemens funktioner, den biologiska mångfalden och människors hälsa inte hotas,
- odlingslandskapets viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- odlingslandskapet är öppet och variationsrikt med betydande inslag av hävdade naturbetesmarker och slåtterängar, småbiotoper och vattenmiljöer, bland annat som en del i en grön infrastruktur som erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter,
- naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser är hållbart bevarade,
- hotade arter och naturmiljöer har återhämtat sig,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- biologiska värden och kulturmiljövärden i odlingslandskapet som uppkommit genom långvarig traditionsenlig skötsel är bevarade eller förbättrade,
- kultur- och bebyggelsemiljöer i odlingslandskapet är bevarade och förutsättningar för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- odlingslandskapets värden för friluftslivet är värnade och bibehållna samt tillgängliga för människor

God bebyggd miljö

Miljökvalitetsmål

"Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas."

Beskrivning

Den bebyggda miljön ska fylla människors och samhällets behov, erbjuda bra livsmiljöer och bidra till en hållbar utveckling. Hur vi lever och bor påverkar miljön på många sätt, exempelvis hur vi reser till arbetet och fritidsaktiviteter, värmer våra bostäder och sorterar vårt avfall.

I takt med att tätorter växer och befolkningen ökar sker vanligtvis en expansion i tätortens ytterområden. Denna expansion leder till ökat transportbehov och det är viktigt att erbjuda invånarna ett miljövänligt transportsätt såsom kollektivtrafik och cykelvägar som kan ersätta den enskilda bilföraren. Vid expansion av tätorter förtätas även de centrala delarna vilket minskar transportbehovet och ger klimatvinster, men förtätningen medför även risk för buller samt att förtätningen sker på grönområdets bekostnad och minskar möjligheterna till rekreation utomhus när bostaden.

Bostaden (bebyggelsen) står för ca 40 % av den totala energianvändningen i Sverige. Avfallet vi lämnar efter oss måste minska i mängd och användas mer som en resurs. Vår planet har inte oändligt med resurser och detta kräver att vi börjar återvinna och återanvända mer. De utmaningar som påträffas är att bevara bebyggelsens kulturvärden, minska påverkan från trafikbuller och dålig inomhusmiljö samt att minimera det farliga avfallet. Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö betonar att god hushållning av mark, vatten och andra resurser ska främjas. Åtgärder behövs på alla nivåer i samhället, lokalt som internationellt. Internationella överenskommelser om buller från fordon till ökad miljöhänsyn när vägar och bostadsområden planeras och

byggs. Miljökvalitetsmålet fokuserar även på hur vi ställer om till förnyelsebara energikällor och hållbara transportmedel.

Ansvarig myndighet för miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö* är Boverket.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö preciseras så att

- en långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur har utvecklats både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader är hållbart utformade,
- städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor,
- infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till människors behov, för att minska resurs- och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet,
- kollektivtrafiksystem är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och att det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar,
- det finns natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet,
- det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas,
- den bebyggda miljön utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur,

- människor inte utsätts för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker,
- användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används, och
- avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmål

"Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd."

Beskrivning

Den biologiska mångfalden består av en mosaik av olika miljöer, från odlad mark, skogar och fjäll till våtmarker, vattendrag, sjöar och hav. Många av dessa miljöer är starkt hotade av fragmentering och att äldre brukningsmetoder inom jord- och skogsbruket, som gynnar många arter, har blivit mer sällsynta. Belastningen av näringsämnen och kommersiellt fiske är negativt mot flera marina miljöer. För att lyckas behålla en biologisk mångfald är det avgörande för ett ekosystem att fungera och göra nytta, så kallade ekosystemtjänster, som att rena vatten och luft, lagra kol och pollinera våra växter.

Utmaningarna med miljökvalitetsmålet är att bevara och hejda förlusten av den biologiska mångfalden för våra inhemska arter och naturtyper så att det finns god genetisk variation inom och mellan populationer. En annan utmaning är att skapa en fungerande grön infrastruktur så att den biologiska mångfalden i landskapet bevaras. Vi använder mark- och vattenresurser intensivt, efterfrågan på resurser som livsmedel, råvaror, energi och vatten ökar. Det är viktigt att möta behoven utan att överutnyttja olika ekosystem och därigenom öka pressen på olika arter. Sverige har genom FN:s konvention för biologisk mångfald åtagit sig att bevara och nyttja den biologiska mångfalden på ett hållbart sätt. Miljökvalitetsmålet behandlar även uppdraget att förhindra att negativ påverkan på den biologiska mångfalden utanför Sveriges gränser. Det är därför viktigt att Sverige påverkar EU:s fiske- och jord-

brukspolitik samt olika stödformer i positiv riktning för den biologiska mångfalden.

Den ansvariga myndigheten för miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* är Naturvårdsverket.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv preciseras så att

- bevarandestatusen för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter är gynnsam och för hotade arter har statusen förbättrats samt att tillräcklig genetisk variation är bibehållen inom och mellan populationer,
- den av klimatscenarier utpekade förhöjda risken för utdöende har minskat för de arter och naturtyper som löper störst risk att påverkas negativt av klimatförändringar,
- ekosystemen har förmåga att klara av störningar samt anpassa sig till förändringar, som ett ändrat klimat, så att de kan fortsätta leverera ekosystemtjänster och bidra till att motverka klimatförändringen och dess effekter,
- det finns en fungerande grön infrastruktur, som upprätthålls genom en kombination av skydd, återställande och hållbart nyttjande inom sektorer, så att fragmentering av populationer och livsmiljöer inte sker och den biologiska mångfalden i landskapet bevaras,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- det biologiska kulturarvet är förvaltats så att viktiga natur- och kulturvärden är bevarade och förutsättningar finns för ett fortsatt bevarande och utveckling av värdena, och
- tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden värnas och bibehålls samt är tillgänglig för människan.

Hörby fälad, Lågedammarna.

Energi- och transport-system

Tillgången på ett hållbart energi- och transportsystem är redan idag en nyckelfråga. Energianvändningen medför en negativ påverkan på miljön under flera stadier, från energiproduktion, förädling av energibäraren till användning av energibäraren. Med energibärare menas det media innehållande energi som man kan använda. Exempel på energibärare är el, fjärrvärme, biobränsle, biogas, olja och bensin. Det mest påtagliga miljöproblemet med energi- och transportsystemet idag är utsläpp till luften från förbränningen av fossila bränslen. För att uppnå de nationella miljökvalitetsmålen måste andelen förnyelsebara energikällor öka samtidigt som energianvändningen och transportbehovet måste minska.

Vägrafikens utsläpp påverkar bland annat klimatet genom att det bidrar till förorening, övergödning och uppkomst av marknära ozon samt tar stora mängder naturresurser och utrymme i anspråk. Trafikens avgaser, buller och slitagepartiklar påverkar även hälsan negativt. Utvecklingen inom transportområdet kommer därav ha en avgörande betydelse i arbetet med att nå flera miljökvalitetsmål.

Energianvändning

Enligt Statistiska Centralbyråns statistik från 2011 använde Hörby kommun (som geografiskt område) totalt 401 026 MWh. Uppdelat per sektor stod transporter för 40 %, hushållen för 29 %, jordbruk, skogsbruk och fiske för 13 %, offentlig verksamhet för 7 %, övriga tjänster 6 % och industri, byggverksamhet för 5 %.

Under perioden 1990 till 2011 kan man tyda en fluktuerande energianvändning i kommunen totalt. Transporter som står för den största delen av energianvändningen har hållit en jämn åtgång de sista åren efter en större ökning 2009 för att sedan minska igen 2010. Hushållet som är den näst största energianvändande sektorn har minskat sedan sin topp 2002. De sektorer som ökat en liten del de senaste åren är jordbruket, skogsbruket och fisket samt offentlig verksamhet.

Miljömål som berörs:

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig förorening
- Ingen övergödning
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

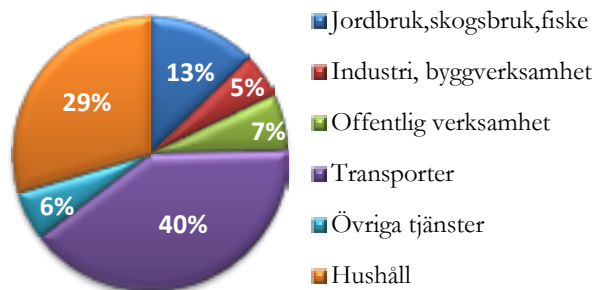
Hörbys energianvändning skiljer sig mycket per sektor vid jämförelse med den nationella energianvändningen. Nationellt bestod energianvändningen inom industri och byggverksamhet för ca 39 procent av den slutliga energianvändningen. För hushållens energianvändning uppgår det till ca 22 procent av den totala energianvändningen. De inhemska transportererna år 2011 stod för ca 25 procent av landets slutliga energianvändning. Energianvändningen inom jordbruk, skogsbruk och fiske stod för ca 3 procent av den nationella energianvändningen.

Beroendet av fossil energi

Sverige är i nuläget starkt beroende av fossil energi. Idag består ca 30 % av Sveriges totala energianvändning av fossil energi. För att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling måste användningen av fossila bränslen fasas ut.

I Hörby kommun år 2011 bestod 44 % av den totala använda energin av flytande fossil energi, d.v.s. olja av olika slag. Den sektor som är mest beroende av fossil energi är

Energianvändning för Hörby kommun år 2011 per sektor

transportsektorn. År 2009 stod oljeprodukter för 94 procent av transportsektorns energianvändning nationellt.

Riksdagen har tagit beslut om att all elenergi ska vara ursprungsmärkt så att man kan se var vilken källa elen kommer ifrån. Detta är ett sätt att kontrollera om elen har förnyelsebart eller fossilt ursprung. Som konsument är det viktigt att vara medveten om detta då elenergin är den näst största energibäraren i Hörby kommun (som geografiskt område), 37 % av den totala energianvändningen år 2011.

Antagit utmaningen 100 % fossilbränslefrött 2020

Hörby kommun har som organisation gått med i upplopet ”100 % fossilbränslefrött 2020” som är en satsning som Klimatsamverkan Skåne driver för att få kommuner, organisationer, företag och privatpersoner i Skåne att minska sin påverkan på klimatet - och visa att vi i Skåne kan och vill gå före.

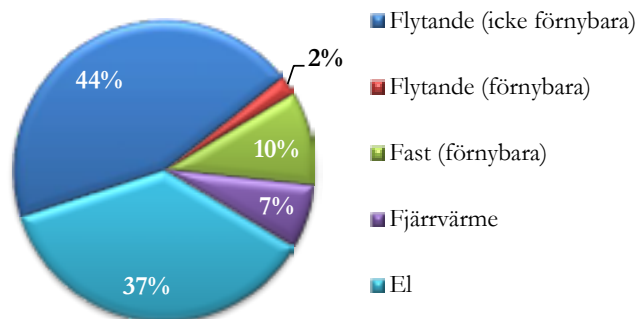
Att ansluta sig till 100 % fossilbränslefrött Skåne 2020 är ett tydligt ställningstagande för framtiden. Det som en gång började som en politisk vision är idag något som flera organisationer, företag och privatpersoner tycker är en självklarhet.

Genom att Hörby kommun ansluter till upplopet åtar kommunen sig att arbeta aktivt för:

- Ingen fossil energianvändning i byggnader. Det innebär att kommunen inte använder fossil energi för värme och kyla i byggnaderna som kommunen äger eller hyr.
- Inget fossilt bränsle i transporter. Det innebär att kommunen inte använder fossilt bränsle i egna transporter, resor eller köpta transporttjänster.
- Ingen användning av fossil el. Det innebär att kommunen inte använder fossil el i den egna verksamheten och köper miljömärkt el av någon sort.

Detta gäller både kommunen som organisation och indirekt genom de företag som kommunen eventuellt köper tjänster av.

Andel energi per energibärare år 2011 i Hörby kommun

Energieffektivisering

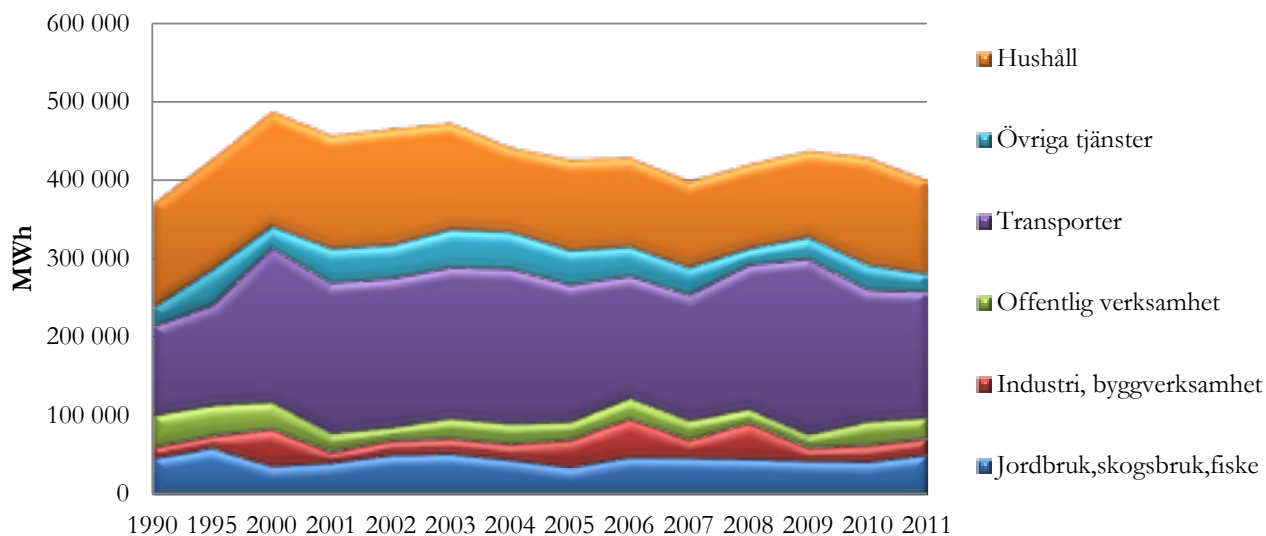
Förutom att gå från fossil energi till förnyelsebar energi måste kommunen även minska energianvändningen. Detta kan bland annat göras genom energieffektivisering, att den onödiga energianvändningen minskar och den nödvändiga energianvändningen effektiviseras. Detta gäller alltifrån hur byggnader konstrueras för att värmeförbrukningen ska vara så låg som möjligt till användning av energieffektiv teknik som finns i samhället.

Kommunen har målsättningen att minska sin energi i byggnader med 10 % år 2014 och med 20 % år 2020 jämfört med år 2009. För transporter ligger målsättningen på 2 % år 2014 och 5 % år 2020 jämfört med år 2009. Denna minskning är inte relaterad till byggnads eller fordonsbeståndet, enligt Energimyndighetens riktlinjer. För att kunna relatera energiminskningen till energieffektivisering måste en fast variabel tas in. För byggnader är det arean, kWh per m² A-temp, och för transporter är det använd energi, kWh, per fordon.

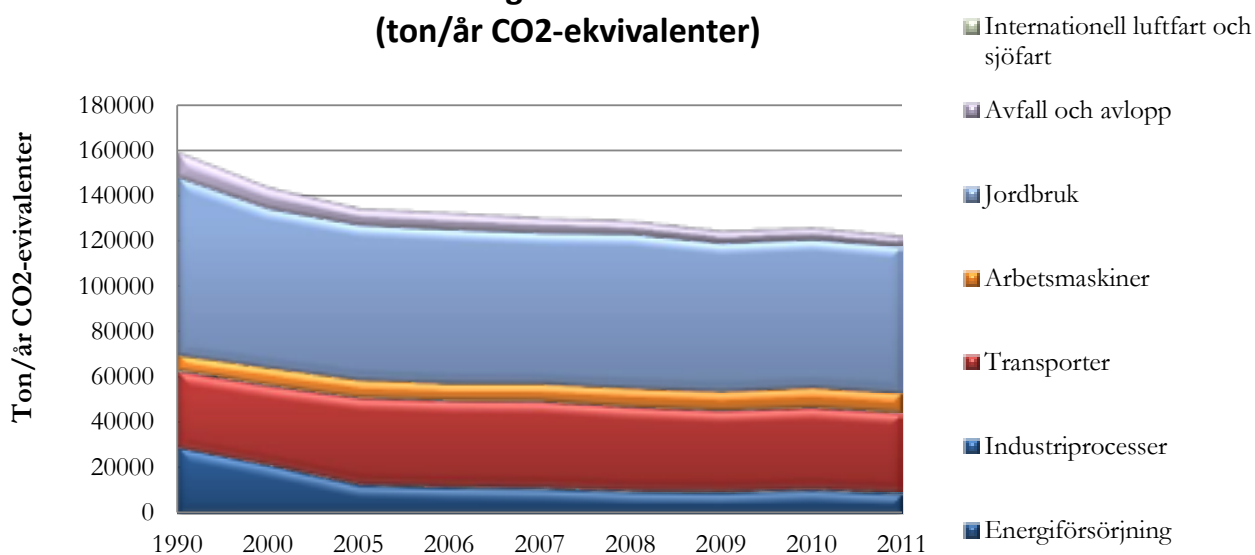
Utsläpp av växthusgaser

Det är komplext att redovisa hur mycket växthusgaser som Hörby som geografisk området släpper ut då växthusgaserna är rörliga och kan komma från andra länder. För att få en överblick tittar man på olika sektorer i kommunen och hur mycket växthusgaser som de avger.

Total energianvändning per sektor i Hörby kommun år 1990-2011

Växthusgaser 1990-2011 (ton/år CO₂-ekvivalenter)

Det totala utsläppet av växthusgaser i Hörby kommun år 2011 uppgick till 123 200 ton koldioxidekvivalenter. Utsläppen av växthusgaserna kommer huvudsakligen från jordbruket (53 %), transporter (29 %), energiförsörjningen (7 %), arbetsmaskiner (7 %) och avfall och avlopp (4). Industriprocesser och lösningsmedelsanvändningen står gemensamt för ca 1 % av det totala utsläppet av växthusgaser. Statistiken kommer från RUS, *Regional Utveckling i Samverkan i miljömålssystemet*, som svarar för länsstyrelsegemensamma uppgifter och samordning mellan olika berörda parter i miljömålssystemet. Statistiken är både nationell och regional samt baserar sig på inrapporterad statistik till klimatkonventionen och luftvårdskonventionen.

Vid jämförelse av utsläpp av växthusgaser år 1990 och 2011 har Hörby kommun totalt sett minskat utsläppen med 1,8 %, 2 268 ton koldioxidekvivalenter. Uppdelat mellan de olika sektorerna skiljer sig trenderna för utsläpp av växthusgaser. De sektorer som har ökat sina utsläpp sedan 1990 är arbetsmaskiner och lösningsmedelsanvändning. Utvecklingen av utsläppen av växthusgaser inom varje sektor kan förklaras med den utveckling som skett inom tekniken och kommunens och dess verksamheters expansion. Utveckling av tekniska produkter har medfört att de till största del blivit både energieffektivare och materialsnåla. Vid utökning av olika verksamheter förväntas det att även utsläppen av växthusgaser ökar.

I Sverige är tre fjärdedelar av hushållen bilägare. Var fjärde hushåll har mer än en bil. Enligt RUS har bilresandet fortsatt att minska sedan år 2012, den genomsnittliga körsträckan med bil per person var regionalt i Skåne 644 mil. I Hörby uppgick denna körsträcka till 872 mil per invånare. Den genomsnittliga körsträckan med bil per person i Skåne län har minskat under flera år. Brytpunkten inträffade år 2008 och sedan dess har körsträckan minskat med 5 procent. Det är positivt att bilresandet minskar men transportbehovet och resandet med bil behöver fortsätta att minska markant för att uppnå de klimatmål som är uppsatta.

För att få en rättvis bild på det verkliga utsläppet av växthusgaser måste även invånarnas konsumtion räknas in. Den trend vi kan se idag är att konsumtionen ökar framförallt av varor som produceras utomlands. Dessa varors

utsläpp av växthusgaser kommer aldrig med i vår statistik även om de borde det. Mer om vår konsumtion tas upp i målområdet ”Konsumtion och avfall”.

Energi- och transportsystemets infrastruktur Vägrafik

De viktigaste regionala huvudstråken för Hörby kommun är E22 i öst-västlig riktning samt väg 13 i nord-sydlig riktning. E22, norr om Hörby tätort, utgör en viktig länk till Malmö- och Lundregionen samt Kristianstad, dit en stor del av Hörbys kommuninvånare arbetspendlar.

Trafikverket håller i ett stort utbyggnadsprojekt på att bygga om stora delar av E22 till motorväg. Under 2011 påbörjades en ombyggnation av sträckan mellan Hörby Norra och Linderöd vilken stod klar under slutet av 2012. I samband med ombyggnationerna har även en ny trafikplats byggts vid Hörby Norra.

Hörby kommun har arbetat fram en trafikplan för Hörby tätort, *Trafikplan 2013 Hörby tätort*, som antogs i kommun-

fullmäktige 2013-11-25. Trafikplanen syftar till att ge ett samlat grepp på trafikplaneringen i Hörby tätort och dess kopplingar till det regionala trafiknätet. Som underlag till trafikplanen har bland annat planeringsverktyget TRAST, *Trafik för en attraktiv stad*, använts, ett dokument som tagits fram av Sveriges kommuner och landsting i samarbete med dåvarande Vägverket, Boverket och Banverket. Utifrån detta har trafikplanen beaktat samtliga trafikanters behov med följande trafikantkategorier:

- Motorfordonstrafik, inklusive tung trafik, långsamtgående trafik, genomfartstrafik och parkering.
- Kollektivtrafik
- Utryckningstrafik
- Gående
- Cykeltrafik
- Skoltrafik

Utöver detta analyserar trafikplanen trafiksäkerhets- och trygghetsaspekter samt miljöpåverkan inom särskilda områden. Dokumentet redogör för hur trafikförsörjningen sker idag och ger förslag till hur den bör se ut i framtiden samt redovisar vilka åtgärder som kan komma att krävas för att förbättra trafiksituationen. Trafikplanen utgör därmed ett viktigt planeringsverktyg för den tekniska förvaltningen. Hörby kommun har även tagit fram en hastighetsplan, *Rätt Fart i Staden*, med syfte att anslå nya högsta tillåtna hastigheter på Hörby kommuns gator och vägar inom tätbebyggt område. De nya föreslagna hastigheterna tar hänsyn till gaturummens utformning och miljö, den dimensionerade säkerhetssituationen på sträckan, trafiknätets tekniska och trafikmässiga beskaftenheter samt uppmätta och upplevda störningar. Målet är att hastighetsrevisionen ska minska fortkörning och anpassa hastighetsbegränsningen till gatumiljön för att ge ökad trafiksäkerhet, minskad miljöpåverkan samt en ökad respekt och acceptans för hastighetsgränserna. De nya hastighetsgränserna bedöms ha en stor potential i att rädda liv och minska belastningen till miljö inom tätorterna.

Kollektivtrafik

Hörby tätort har ett förhållandevis väl fungerande regionalt busstrafiknät, framför allt mellan Malmö – Kristianstad via Hörby, SkåneExpressen 1, och mellan Lund – Hörby,

SkåneExpressen 2, med upp emot tio minuters avgångar i rusningstrafik. Bussförbindelserna till Höör och Sjöbo, bussnummer 470, tillhör också en av Hörbys viktigare länkar. Utöver dessa finns även buss nummer 474 till Eslöv med en relativt väl fungerande busstäthet i rusningstrafik. Kollektivtrafiken i Hörby är framför allt utvecklad för arbets- och skolresor vilket gör att utbudet är som störst under dagtid på vardagarna.

Linjetrafiken till och från landsbygden är oftast begränsad eller saknas helt vilket medför att många inte har tillgång till kommunal busstrafik. Linje 471, Hörby – Önnepå via bland annat Långaröd, Kölleröd och Pärup, öppnades i december 2011 med cirka 8 avgångar per dag under veckodagarna i vardera riktning.

I de områden där underlaget för kollektivtrafik är för litet har byborna istället tillgång till så kallad närtrafik. Detta innebär att områden som inte har tillgång till kollektivtrafik kan ringa och förboka en taxi för att transportera sig till Hörby eller annan tätort inom Hörby kommun. Taxibilarna avgår enligt vissa tidtabeller för att anpassa tiden till andra avgående bussar, i bland annat Hörby.

Gång- och cykeltrafik

Gång och cykelnätet i Hörby är av varierad karaktär. I Hörby tätort finns gångbanor längs med alla högst trafikerade gator. I villaområden går oftast gångtrafikanten bland trafik på lokalgatan. Gång- och cykelvägarna är antingen separerade från motortrafiknätet eller ligger som en bana längs med motortrafiknätet. Samtliga gång- och cykelbanor är oseparatorade, det vill säga, det finns ingen uppdelning mellan cyklister och fotgängare. Enda undantaget från detta är stråket längs Kristianstadvägen, Storgatan och Ring-sjövägen där fotgängare är separerade från cyklister med linjemålning. Cykelvägnätet i Hörby tätort är bitvis utbyggt och karaktären på cykelvägnätet är mycket växlande. Längs vissa befintliga körbanor är cykelbanorna väl utbyggda och vissa har separerade cykelvägar. I övrigt samsas cyklarna med motorfordonen i blandtrafik. Längs de vägar där det inte finns cykelfält eller annan utformning sker blandtrafiken på motorfordonens villkor.

Utanför Hörby tätort finns enbart några enstaka utbyggda gång- och cykelvägar vilket gör att landsvägar med bland-

trafik utnyttjas. I kommunen finns tre utbyggda gång- och cykelvägar:

- Hörby – Ringsjöstrand via Osbyholm, en flitigt använd gång- och cykelväg till och från tätorten.
- Öneköp – Långaröd knyts samman med en gång och cykelväg så att barnen i Öneköp säkert kan ta sig till och från skolan i Långaröd.
- Hörby – Kristianstad kopplas samman via Äspinge och Linderöd, med en gång och cykelväg på den gamla banvallen.

Flygtrafik

Inom Hörby kommun finns inte någon flygplats men kommunen ligger inom ett nära avstånd till Sturup, Kastrup samt Kristianstads flygplats Everöd. Hörby kommun gränsar till Sebbarps flygfält i Eslövs kommuns östra del. Flygplatsen i Sebbarp innefattar ett skyddsavstånd på 2,7 km radie där inga höga hinder tillåts.

Flygplatser med influensområden

Flygplats

Influensområde för Malmö
Airport, Sturup, 55 km radie

Influensområde för Kristianstad
flygplats, Everöd, 55 km radie

Influensområde för Ljungbyheds
flygplats, 55 km radie

Influensområde för Sebbarps
flygplats, 2,7 km radie

Hälsa och miljö

Dagligen utsätts vi för miljö- och hälsofarliga ämnen, i luften vi andas, vattnet vi dricker, maten vi äter och miljön vi vistas i. Vår hälsa påverkas även negativt av buller och strålning i vår närmiljö. Folkhälsan har i Sverige under flera decennier förbättrats men det finns flera osäkerheter om hur den ökade miljöbelastningen påverkar vår hälsa. Ett gott miljö- och hälsoarbete kräver förebyggande åtgärder och insatser som breder sig över fler områden.

Miljöpåverkande verksamheter

Inom Hörby kommun, år 2014, finns ca 1110 verksamheter som omfattas av tillsyn enligt miljöbalken. Av det totala antalet verksamheter är det 260 inom området för miljöskydd, 100 inom området för hälsoskydd och 850 inom området för lantbruk. Av de verksamheter inom området för miljöskydd är det 2 som är B-verksamheter där Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet, resterande är C- och U-verksamheter där kommunen är tillsynsmyndighet. Som tillsynsmyndighet får kommunen en relativt god insikt i kemikaliehanteringen hos de företag som besöks.

Av de 160 verksamheter som berörs av miljöskyddet är det endast 7 verksamheter som är miljöcertifierade. Utöver dem finns det ett företag som har miljöprogram och tagit fram egna miljömål samt ett som har utfört en miljöutredning men inte miljöcertifierat sig. För att öka miljöarbetet inom företag och arbetsplatser uppmuntras arbete med miljöledningssystem och miljömål hos företagen.

Antalet verksamheter som omfattas av tillsyn enligt miljöbalken varierar lite från år till år då nya verksamheter kommer till och gamla försvinner. Oftast upptäcks detta vid nästa tillsynstillfälle. Kommunen får ej kännedom om de nystartade verksamheterna om inte de är anmälningspliktiga.

Luftkvalitet

Luftkvaliteten i Hörby kommun har kontrollerats genom projektet *Urbanmätnätet* som mäter luftkvaliteten i tätorter. Urbanmätnätet administreras av IVL (Institutet för vat-

Miljömål som berörs:

- Frisk luft
- Giftfri miljö
- Bara naturlig försurning
- Hälsa och miljö
- Säker strålmiljö
- God bebyggd miljö

ten- och luftvård). Mätningar av luftföroreningar i form av kvävedioxid, svaveldioxid, sot, partiklar (PM10) och lättflyktiga organiska ämnen (VOC) genomfördes under vintern/våren 2006-2007 av miljökontoret i Hörby kommun. Marknära ozon mättes under sommaren/hösten 2007. Liknande mätningar av luftföroreningar genomfördes senast i Hörby under vintern 2001-2002 samt år 1992-1993. Luftkvalitetsmätningarna från år 2006-2007 representerar nuläget för Hörby kommun då senare mätningar ej är utförda. Det bör beaktas att skillnader kan finnas i luftkvaliteten i nuläget jämfört med statistiken från år 2006-2007.

Se *Rapport 2008 - Luften i Hörby, 2006-2007* för fullständig beskrivning av luftkvaliteten i Hörby. Nedan redovisas en sammanfattning av resultatet från mätningarna år 2006-2007.

Svaveldioxid överskred inte miljökvalitetsnormerna under någon månad vintern 2006-2007. Den högsta uppmätta koncentrationen var 1,8 µg/m³. Medelvärdet för hela vintern blev 1,08 µg/m³. (Miljökvalitetsnormen för vinterhalvår är 20 µg/m³, aritmetiskt medelvärde). Jämfört med mätningarna 2001-2002 har halten svaveldioxid minskat med 40 %, vilket till stor del beror på lägre svavelhalt i olja och rening av utsläpp från energianläggningar.

Kvävedioxid överskred inte miljökvalitetsnormen för luftkvalitet i tätorter under något dygn vintern 2006-2007. Den högsta uppmätta koncentrationen var 28,3 µg/m³ (miljökvalitetsnormen för dygnet är 60 µg/m³, 98-percentil). Medelvärdet för hela vintern blev 9,36 µg/m³. Sedan mätningarna 2001-2002 har halten kvävedioxid minskat med 29 %, vilket kan förklaras av skärpta nationella krav på avgasrening.

Karta: Krondroppsnätets 6 aktiva lokaler i Skåne.

Sot överskred inte generationsmålet för Frisk luft under vintern 2006-2007. Den högsta uppmätta koncentrationen var $14,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Medelvärdet för hela vintern blev $2,84 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (Generationsmålet är $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde). Sothalten har ökat med 33 % sedan föregående mätning, men minskat kraftigt jämfört med mätningarna 1992-1993 (63 %). Sotpartiklarna kommer från vedeldning, uppvirvling av damm samt användning av dubbdäck.

Partiklar (PM10) överskred generationsmålet för Frisk luft vid några tillfällen under vintern 2006-2007. Även årsmedelvärdet överskreds (Generationsmålet är $30 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som dygnsmedelvärde och $15 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde). Den högsta uppmätta koncentrationen var $153,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Medelvärdet för hela vintern blev $18,3 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Miljökvalitetsnormen på $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som dygnsmedelvärde får dock överskridas 35 gånger per år. Årsmedelvärdet är $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Bensen överskred inte miljökvalitetsnormen eller generationsmålet under mätperioden ($5 \mu\text{g}/\text{m}^3$ respektive $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$ årsmedelvärde). Den högst uppmätta koncentrationen under året var $1,89 \mu\text{g}/\text{m}^3$ och medelvärdet för vintern blev $0,89 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Jämfört med föregående mätningar har halterna minskat med hela 59 %, främst beroende på lägre bensenhalter i miljöklassad bensen.

Marknära ozon överskred inte miljökvalitetsnormen eller miljömålet Frisk luft (båda $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Generationsmålet på $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ för sommarhalvår överskreds däremot för mätningarna i tätorten och Västerstad. Den högsta uppmätta koncentrationen under mätsäsongen var $72,4 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i Västerstad och medelvärdet blev $56,32 \mu\text{g}/\text{m}^3$ för tätorten, $49,98 \mu\text{g}/\text{m}^3$ för Svensköp och $55,18 \mu\text{g}/\text{m}^3$ för Västerstad. En jämförelse med mätningarna 2001-2002 är svår att göra då de utfördes under vintertid, då ozonhalterna generellt är lägre.

Trots att de uppmätta luftföroreningshalterna i Hörby inte

överskrider miljökvalitetsnormerna måste halterna minska avsevärt för att förhindra och stoppa försurning och andra miljöeffekter på mark- och vattenområden.

Jämfört med andra kommuner i landet, som utförde mätningar under samma tidsperiod, låg Hörby under medelvärden för kvävedioxid och svaveldioxid. För sot låg mätningarna för Hörby i linje med medelvärdet för alla kommunerna. Även medelvärdet för bensen låg i linje med övriga kommuner.

Regionalt arbete med luftkvalitet

IVL Svenska Miljöinstitutet utför mätningar av luftkvalitet över hela landet, bland annat genom krondroppsmätningar. Krondroppsmätningar är ett systematiskt sätt att studera luftföroreningar.

Utöver nedfallsmätningar utförs även markvattenkemiska provtagningar och analyser av lufthalten på provrutorna. Mätningarna från krondropparna kompletteras med modellberäkningar för att kunna få ett övergripande grepp på miljömålen *Frisk luft*, *Bara naturlig försurning* och *Ingen övergödning* på en regional nivå med huvudsaklig fokus på luftföroreningarnas påverkan. De första mätningarna inom Krondroppsnätet utfördes i södra Sverige år 1985. Det har utförts kontinuerliga mätningar sedan dess.

Det finns totalt 6 aktiva lokaler för krondroppsmätningar i Skåne, fyra är granytor och två är bokytor. Ingen av mätytorna är belägna i Hörby kommun. I och med att luftföroreningarna som mäts genom provytorna till stor del kommer från andra län är resultatet för hela Skåne användbart även som lokal statistik för att beskriva ett nuläge.

Resultatet visar att svavelemissionerna i Europa har minskat med 82 % sedan år 1990, vilket återspeglas i halter av svaveldioxid i luft, nedfall av svavel till skog samt halter av svavel i markvatten. Det sura nedfallet har påverkat markens buffringskapacitet och det tar lång tid innan marken återhämtar sig, majoriteten av markvattnets pH är fortfarande mycket lågt i skogarna i Skåne och det finns inga tydliga positiva trender. I takt med att svavelföreningarna har minskat och uttaget av biomassa ur skogen ökat har skogsbrukets bidrag till försurningen ökat.

Kväveemissionerna från Europa har inte minskat i samma takt som svavel, 47 % för kvävedioxid och 25 % för ammoniak sedan år 1990. Minskningen syns i de uppmätta lufthalterna men det är svårare att påvisa tydliga trender jämfört med svavelemissioner. Detta beror huvudsakligen på att krondropsdatan påverkas av interncirkulationen i trädkronan. Vid interncirkulationen tas kväve upp i blad och barr vilket påverkar resultatet från krondroppsmätningarna och stämmer inte överens med totaldepositionen (det totala nedfallet). För kvävenedfall från öppet fält syns ingen signifikant minskning i Skåne. Nedfallet överskrider den lägre gränsen, och i flera fall även den högre gränsen i det kritiska belastningsintervallet 5-10 kg per hektar och år. Detta har lett till ett kväveöverskott, en försurande effekt som uppstår när ekosystemet inte kan ta tillvara på allt kväve, och syns i förhöjda nitratlakningar på fler ytor i Skåne. Kväveöverskottet och nitratlakningen innebär negativa effekter både för försurning samt övergödning.

Försurning av sjöar är en följd om mycket av avrinningsvatten kommer från försurad skogsmark. Även om det skett en betydande återhämtning i länets sjöar bedöms fortfarande 37 % av sjöarna som antropogent (männskligt) försurade, samtliga av dessa sjöar ligger i norra Skåne. Av de försurade sjöar som är antropogent påverkade det

endast 17 % som har genomgått behandling med kalk. Sjöarna förväntas inte återhämta sig fullt ut förrän marken har återhämtas sig.

Resultatet pekar även på vikten av att arbetet med att minska svavel- och kväveemissioner fortsätter på global, nationell, regional och lokal nivå samt att skogsbrukets försurningspåverkan inte ökar. För mer information om Krondropsnätets resultat se rapport Tillståndet i skogsmiljön i Skåne – Resultat från krondropsnätet t.o.m. september 2011 från IVL Svenska Miljöinstitutet.

Det finns inga sjöar i kommunen som kalkas. Generellt för Hörby kommun är det inget vattendrag som är betydande försurat som kräver kalkning som åtgärd.

Bullerstörningar

Buller är oönskat ljud och är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige. Trafiken står för mycket av bullret, både längs vägar, järnvägar, runt flygplatser och hamnar. Andra bullerkällor är industrier och skjutbanor. Buller kan påverka hälsan både direkt och indirekt. Direkta effekter är till exempel nedsatt hörsel och öronsus (tinnitus). Indirekta effekter är sömnstörningar, förändrat blodtryck och stress. Andra indirekta effekter är koncentrationssvårigheter, som exempel att man får svårare att lära sig saker. Personer som redan har nedsatt hörsel och barn är extra känsliga för buller.

Tystnad är en bristvara i hela Skåne även om problemen med buller är störst i södra och sydvästra delarna. Fortfarande finns vissa områden som är mer eller mindre bullerfria, främst i norra och nordöstra Skåne.

I arbetet med detaljplan och översiktsplan arbetar kommunen förebyggande när det gäller buller. Klagomål på buller från vägar och industrier förekommer i liten omfattning. Det hanteras inom miljöbalkens område och kommunen är tillsynsmyndighet när det gäller vägar och de industrier kommunen har tillsyn över i övrigt inom miljöbalken. Länsstyrelsen är tillsynsvägledande och kan delta i bedömningar. I de fall kommunens eventuella beslut överklagas är Länsstyrelsen överprövningsinstans.

Väg- och järnvägsbuller

Trafiken är en viktig källa till buller och Hörby kommun genomkorsas av två starkt trafikerade vägar, europaväg E22 och riksväg 13.

I Sverige mäter man störningen från trafikbuller på två olika sätt: ekvivalent respektive maximal ljudnivå. Ekvivalent ljudnivå är ett sätt att beräkna medel för ljudnivån under en viss tidsperiod (ofta ett dygn). Maximal ljudnivå är den högsta förekommande ljudnivån till exempel medan ett fordon passerar.

Riksdagen har antagit riktvärden för trafikbuller. Dessa bör normalt inte överskridas när man bygger nya bostäder/bostadsområden, ny trafikinfrastruktur som t.ex. vägar eller bygger om trafikinfrastrukturen. Riktvärdena är:

- 30 dB(A) ekvivalentnivå inomhus
- 45 dB(A) maximalnivå inomhus nattetid
- 55 dB(A) ekvivalentnivå utomhus (vid fasad)

Karta: Region Skåne.

- 70 dB(A) maximalnivå vid uteplats i anslutning till bostad

När riktvärdena ska tillämpas, till exempel för att kräva åtgärder på vägar eller järnvägar, bör hänsyn tas till vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt. Om det inte går att minska utomhusvärdena tillräckligt för att nå ner till riktvärdena, bör man istället rikta in sig på att inomhusvärdena inte ska överskridas.

Buller från industrier

Industrier och andra verksamheter orsakar ofta en hel del störande ljud. Därför finns det riktvärden som anger hur mycket det får bullra utanför verksamheten. Riktvärdena för verksamheter som redan finns är högre (det vill säga det tillåts mer buller) än för nya verksamheter som startas. I praktiken används dock oftast de tuffare kraven även för befintliga verksamheter. När en industri byggs ut, brukar ett av grundkraven vara att utbyggnaden inte får leda till högre ljudnivå/mer buller.

Buller från motorsport och skjutbanor

I Hörby kommun finns en motorcrossbana, strax öster om Hörby tätort, med regelbundna träningar och tävlingar. Likaså finns ett par skjutbanor i drift inom kommunen där skjutning sker regelbundet. I samband med dessa sporter uppstår buller.

Karta: Buller från väg, järnväg och flygtrafik

- Områden med en bullernivå över 40 dBA
- Områden med en bullernivå mellan 30 och 40 dBA

Karta: Radonförekomst

Lågriskområde $<10 \text{ Bq/m}^3$.

Övriga område är normal
riskområde $10\text{-}25 \text{ Bq/m}^3$

Karta: Flygmätt uran

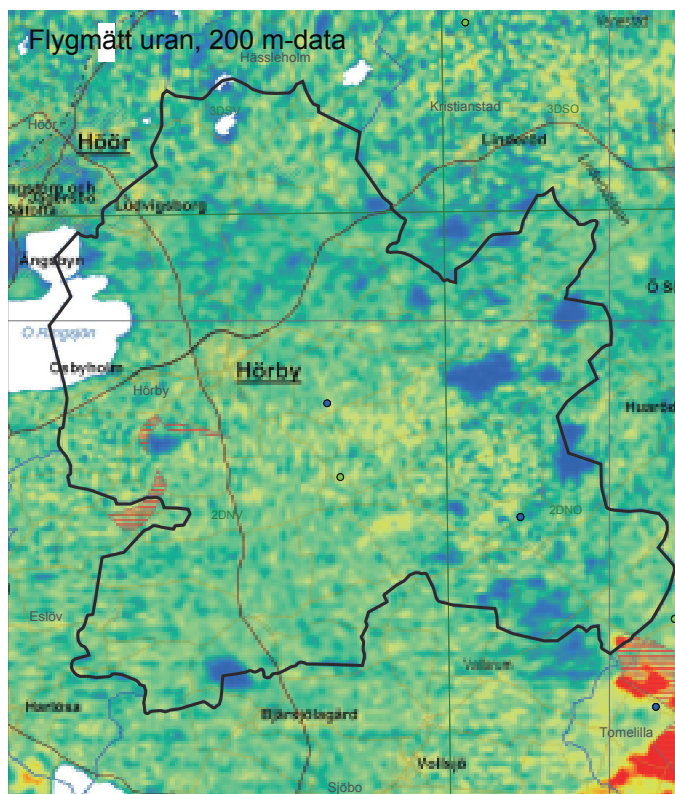

Alunskiffer Hörby kommun

High : 5

Low : 0

Strålning

Radon

Radon är en luktfri radioaktiv ädelgas som bildas när ämnet radium sönderfaller. Radium är i sin tur en sönderfallsprodukt av uran. Radon förekommer naturligt i berggrunden och grundvattenreservoarer vid områden med halter av uran. Radon påträffas även i vissa typer av byggnadsmaterial såsom den uranrika blåbetongen. Vid inandning av radonhaltig luft fastnar radondöttrar i luftvägarna. Vid deras sönderfall sänds joniserad strålning ut som kan skada cellerna i luftvägarna och lungorna. Vid intag av radonhaltigt vatten är risken för hälsoskada relativt liten, det stora problemet uppkommer när radonet avgår till luften.

Vid utredning av radon och dess miljö- och hälsopåverkan studeras radonhalten i grundvatten samt radonmätningar i byggnader inom kommunen. Analysen av radonhalten i grundvatten är hämtad från en studie av Sveriges geologiska undersökning (SGU) från år 1992. Grundvattenmätningar från bergborrade brunnar i granitområden i kommunen visar den naturliga bakgrundhalten av radon. Sammanlagt har 19 borrhunnar analyserats. Det framgår att halten av radon i Hörby kommun är något högre än genomsnittet för Skåne. Det största värdet av radon i grundvatten uppmättes vid Satsrup, där 1611 Bq/l har konstaterats i en 70 m djup borrhunn. Medianvärdet för kommunen uppgick vid utredningen till 288 Bq/l.

Förhöjda radonhalter inomhus är en olägenhet för människors hälsa. Därför bör, och i vissa fall ska, halterna i inomhusmiljöer där folk vistas ofta kontrolleras, till exempel

bostäder, skolor och förskolor. Mätningarna ska normalt göras mellan 1 oktober och 30 april, under en period av minst 2 månader. Socialstyrelsens riktvärde för radon i inomhusluft är 200 Becquerel per kubikmeter luft (Bq/m³).

Miljökontoret utför inga mätningar av radon utan det är upp till varje verksamhet att göra detta. Fram tills år 2014 har 172 bostäder uppmät radonhalten i inomhusluften. Av dem är det 28 som har halter som överskrider riktvärdet. Nu kvarstår det att utreda vilka åtgärder som utförts samt uppföljande mätningar.

Det har även utförts mätningar på samtliga skolor utom en. I dagsläget kvarstår mätning av en kommunal förskola. Dock har det passerat ca 10 år sedan mätningar på flera av de kommunala skolorna och förskolorna, och det är därför dags för nya mätningar. En plan finns framtagen för mätning inom de närmaste åren. De två privata skolorna i kommunen har mätt radon. Av de utförda mätningarna av radon har ingen överskridit aktuella riktvärden.

Markstrålning

Strålning förekommer naturligt från marken. Genom att studera naturligt förekommande strålning kan sedan antropogen (mänsklig) påverkan fastställas. Det översta skiktet av jordtäcket eller berggrunden visar den naturliga markstrålningen från uran. Generellt domineras Hörby kommun av låga halter av uran med undantag av förhöjda halter i den sydöstra delen av Önnepå, där det högsta värdet ligger på 4,2 mg/kg, vilket motsvarar en aktivitetskoncentration av radium på ca 50 Bq/kg. Detta område är på gränsen till ett högriskområde för radon enligt de vanliga

Gräns- och riktvärden för radonhalt i dricksvatten	
100 Bq/l	Radonhalt i dricksvatten. Gräns för tjänligt med anmärkning. Livsmedelsverkets föreskrifter SLVFS 2001:30. Livsmedelsverkets gränsvärden gäller inte för vattenverk som tillhandahåller mindre än 10m ³ vatten per dygn eller försörjer färre än 50 personer.
1000 Bq/l	Radonhalt i dricksvatten. Gräns för otjänligt. Livsmedelsverkets föreskrifter SLVFS 2001:30. Livsmedelsverkets gränsvärden gäller inte för vattenverk som tillhandahåller mindre än 10m ³ vatten per dygn eller försörjer färre än 50 personer.
1000 Bq/l	Radonhalt i dricksvatten. Riktvärde som anger risk för hälsoeffekter. Socialstyrelsens allmänna råd SOSFS 2003:17 (M). Socialstyrelsens riktvärde gäller mindre vattenverk samt privata brunnar där Livsmedelsverkets föreskrifter inte kan tillämpas.

bedömningsgrunderna. Enligt SGU finns det vissa delar av kommunen som kan klassas som högriskområden för radon. Samtidigt visa resultat från flygstrålning av halten av radon är relativt låg förutom i alunskifferområdet i sydost.

Hörby kommun har inte utfört mätningar om markstrålning, det finns endast en översiktlig analys utförd av SGU.

Elektromagnetiska fält

Elektromagnetiska fält påträffas i anknytning till verksamheter och processer där elektrisk ström används. Elektriska fält uppstår genom skillnader i spänning och mäts i volt per meter (V/m). Starkare spänning och kortare avstånd ger starkare elektriskt fält. De flesta byggnadsmaterial skyddar till viss del mot elektriska fält. Magnetfält uppkommer vid användning av elektrisk ström. Ju högre spänning strömmen har desto starkare magnetfält skapas. Det finns två sorters magnetiska fält: statiska och växlande magnetfält. Att ett fält är statiskt betyder att det inte ändrar sig över tiden. Det mest kända statiska fältet är jordens magnetfält som riktar kompassnålen mot norr. Statika fält påträffas

Försiktighetsprincipen

Försiktighetsprincipen är en av de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken som är formulerad i 2 kapitlet, paragraf 3:

”Alla som bedriver eller anser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.”

Socialstyrelsen har det centrala ansvaret för tillämpningen av miljöbalken när det gäller hälsoskydd. Därmed är det Socialstyrelsen som kan göra bedömningar utifrån de allmänna hänsynsreglerna, försiktighetsprincipen är en sådan.

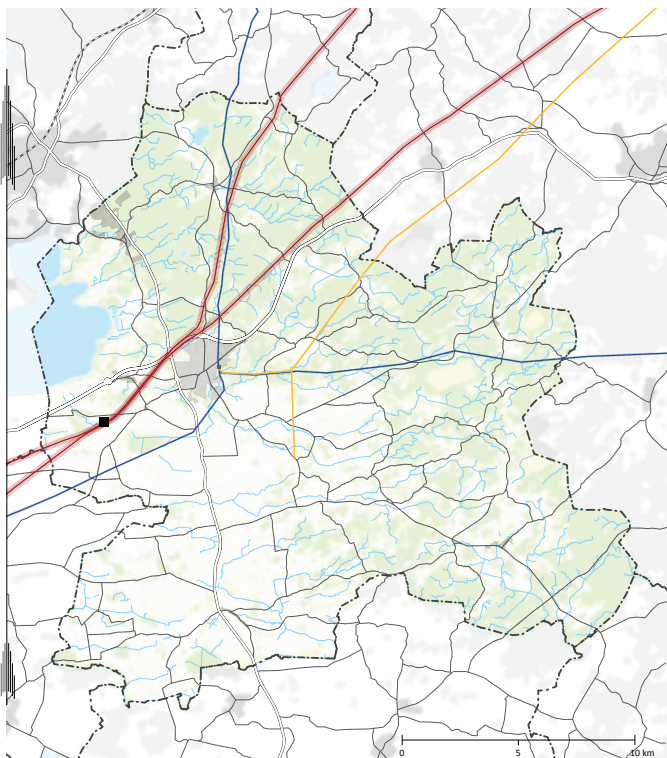
exempelvis runt ledningar med likström. Det är ovanligt att fälten är starkare än jordens magnetfält, men det förekommer inom industrier samt inom vården exempelvis kring utrustning med magnetkameror. Växlande magnetfält påträffas vid elektriskt utrustning för växelström, utrustning som drivs med ström från vanliga vägguttag. Växlande magnetfält påträffas även kring kraftledningar och transformationer. Magnetfält, både statiska och växlande, är starkast närmast källan, exempelvis vid en kraftledning eller en elektrisk apparat. Magnetfältet ökar med styrkan på strömmen som används och är svåra att skärma av. Magnetfält rör sig fritt genom väggar och tak och mäts vanligtvis i flödestäthetsmättet mikrot Tesla (μT) men kan även mätas i ampere per meter (A/m).

Idag råder det samstämmighet om hur starka magnetfält som krävs för att ge upphov till omedelbar påverkan på hälsan, exempelvis nerv- och muskeltretningar. Styrkan på dessa magnetfält ligger dock mycket över vad som normalt finns i omgivningen. Strålskyddsmyndigheten bedömer idag att det finns två områden där forskning inte kan utesluta negativa hälsoeffekter och där *försiktighetsprincipen* bör tillämpas. Dessa områden är exponering för magnetfält från kraftledningar och användningen av mobiltelefoner.

Beteenderelaterad UV-exponering

Det finns en direkt koppling mellan människors förhållningssätt till UV-exponering och hudcancer. Individer rör på sig, vilket påverkar den tillgängliga strålningen genom resor till soliga platser både i Sverige och utomlands eller genom vistelse i skuggan. Beteenderelaterad UV-exponering omfattar även val av kläder och andra solskyddsmedel såsom solskyddskräm, hatt, solglasögon, osv. Detta medför svårigheter med att finna lokal statistik då UV-exponeringen faller utanför kommungränsen. Det finns regional statistik från Socialstyrelsen som visar den ökade trenden av antal nya hudcancerfall i Skåne.

Lokal statistik som går att kontrollera är antalen solarieverksamheter som finns i kommunen. I Hörby finns 2 solarieverksamheter varav en är kommunalt ägd. Strålsäkerhetsmyndigheten avråder från att sola om man är under 18 år. Det är kommunen som är tillsynsansvarig för solarier.

Karta: Kraftledningar

- 400 kV kraftledning med 150 m skyddsavstånd
- 130 kV kraftledning med 50 m skyddsavstånd
- 50 kV kraftledning med 10 m skyddsavstånd
- Omriktarstation

Arbetet med PCB

PCB (polyklorerade bifenyl) är en samling miljögifter som bland annat kan påverka immunförsvar och fortplantning. Användningen av PCB i fog- och golvmassa förbjöds 1972, men påträffas fortfarande i miljön på grund av dess kemiska stabilitet och långa nedbrytningstid. En inventering av byggnader innehållande PCB i Hörby kommun utfördes år 2007-2009.

Enligt förordningen (2007:19) om PCB mm, ska byggnader som uppförts eller renoverats åren 1956-1973 undersökas om fog- eller golvmassan är en PCB-produkt. I Hörby kommun finns, enligt Lantmäteriets fastighetsregister, 89 byggnader med en eller flera industribyggnader, hyreshus eller liknande som är uppförda eller renoverade åren 1956-1973. Inventeringen av de byggnader som hittills inventerats visade på PCB-produkter i 22 fastigheter. De flesta av dessa har PCB-produkter i isolerrutor och kondensatorer.

När de byggnader som har PCB ska saneras kommer tillsynsbesök att göras av miljökontoret. Dels för att

kontrollera kunskapen hos den som utför saneringen samt vilken metod och skyddsåtgärder som planeras att använda. Sanering ska anmälas till miljönämnden innan arbetet påbörjas. Saneringsarbetet skall vara klart år 2014 eller 2016 beroende på vilken byggnad som skall saneras. Här spelar byggnadens ålder och tidigare renoveringar en stor roll.

Ozonnedbrytande ämnen

Det nationella arbetet med att minska ozonnedbrytande ämnen är till stor del styrt på en internationell nivå via författningar och internationella överenskommelser såsom Montrealprotokollet. Det kommunala arbetet sker huvudsakligen inom ramen för miljötillsyn, som exempelvis att avvecklingen av ozonnedbrytande ämnen sker enligt gällande regler. Sedan 1:a januari år 2000 gäller användningsförbud för CFC. Det finns vissa undantag som exempelvis anläggningar med 900 g CFC eller mindre som inte går att flytta på (enhetsaggregat), undantagen utfärdas på en nationell nivå och har tillkommit på grund av att kostnaden att byta ut allt på en gång skulle bli för stor. Sedan 1:a

januari år 2002 föreligger ett påfyllnadsförbud mot HCFC vilket har lett till att den installerade mängden av HCFC, i anmälningspliktig verksamheter, har minskat. Ett användningsförbud träder i kraft från och med den 1 januari 2015 för anläggningar för yrkesmässigt bruk med HCFC över 3 kg.

Idag finns inga restriktioner kring användningen av HFC vilket medför att den installerade mängden ökar i snabb takt i och med avvecklingen av CFC och HCFC.

Det ligger även en stor vikt på att avfallshanteringen inom kommunen fungerar då flera äldre vitvaror från hushåll såsom kylar och frysar innehåller ozonnedbrytande ämnen. Idag är det svårt att uppskatta hur stor mängd vitvaror, innehållande ozonnedbrytande ämnen, som finns. Det som kan kontrolleras är vitvaror, såsom kylskåp, frysar, värmepumpar och luftkonditioneringsanläggningar, som kommer in till avfalls- och återvinningsstationerna. Den som köpt vitvaror efter den 1 juli 2000 kan lämna dem hos återförsäljaren som är skyldig att ta hand om dem när nya vitvaror köps in.

Folkhälsa

En god miljö, både natur och kultur-miljöer, kan förebygga och främja människors hälsa genom att ge möjlighet till fysisk aktivitet, friluftsliv och avkoppling. Miljöns negativa inverkan på vår hälsa kan ske genom fysisk skada, sjukdom eller ohälsa, men även som ett indirekt resultat av försämrad livskvalitet. En god miljö som säkerställer en god hälsa handlar om tillgång till miljöer utan störningar som exempelvis buller och förekomst av hälsofarliga ämnen.

Det är Folkhälsomyndigheten som har uppgiften att verka för att generationsmålets miljöarbete och miljö kvalitetsmålen nås, gällande folkhälsa, genom att följa upp, utvärdera och sprida kunskap om hur människors hälsa påverkas, både negativ och positiv, av miljön.

God folkhälsa bygger dels på individens egna val och vanor men även på yttre miljöer och demokratiska rättigheter i samhället. Under våren 2003 fattade riksdagen beslut om ett nationellt övergripande folkhälsomål innefattande 11 olika delområden som sedan följts upp i regeringens för-

nyade folkhälsopolitik, prop. 2007/08:110. Delområdena har ett övergripande mål att skapa samhälleliga förutsättningar för en god folkhälsa på lika villkor för hela befolkningen. Dessa mål är vägledande för kommunen i arbetet med folkhälsoarbetet. Hörby kommun strävar efter att invånarna i kommunen ska ha en god folkhälsa där antalet ohälsodagar ska vara färre än snittet för Skånes kommuner. Antalet ohälsodagar i Hörby kommun 2010 var för kvinnor 37,9 dagar per år och 25,2 dagar per år för män. I Skåne län var antalet ohälsodagar för kvinnor 34,0 dagar per år och för män 22,8 dagar per år vilket medför att antalet ohälsodagar i Hörby kommun låg något högre än i övriga Skåne.

Utemiljön har en stor inverkan på vår hälsa, både fysiskt och psykiskt. Med god tillgång till grönområden ökar den fysiska aktivitetsnivån, kroppen återhämtar sig, stressnivån sjunker och dessutom ger naturen skydd under värmeböljor. Detta är extra viktigt för barn, äldre och personer med funktionshinder. Grönområden kan även främja socialt deltagande och interaktion mellan människor.

*Tillgänglighet för alla.
Fulltofta naturreservat.*

God folkhälsa genom kultur- och fritidsaktiviteter

Inom kultur- och fritidsverksamheten ingår främjandet av folkhälsan i det dagliga arbetet. År 2009 antog kommunfullmäktige ett kultur- och fritidspolitiskt program för Hörby kommun. Programmet ligger till grund för det arbete som utförs gällande folkhälsa. Inom kulturverksamheterna arbetar man med folkhälsa genom att skapa förutsättningar för allas delaktighet. Detta tar kommunen i beaktande vid planering av kulturevenemang samt vid nybyggnation. Det är viktigt att kulturaktiviteter är lättillgängliga både genom rätt planering av infrastruktur men även lämpliga öppentider för allmänheten när det gäller tillgång till arenor.

Kommunen arbetar med att främja fritidsaktiviteter genom att skapa förutsättningar för föreningslivet och den ideella sektorn genom stöd för utveckling av deras verksamheter. Detta kan vara allt från ekonomiskt stöd till utvecklingsinsatser samt tillhandahållande av arenor till fritidsaktiviteter.

Kommunen arbetar även med att marknadsföra miljöer för friluftsliv. Exempel på detta är strövområdet i Fulltofta samt Skåneleden på 6 mil som går genom kommunen. Det är även viktigt att lyfta fram bostadsnära möjligheter för spontanidrott. Detta beaktas vid början av planprocesser.

Hörby kommun har i samarbete med Skåne Nordost tagit fram ett förslag på en rid- och körled genom Hörby. Leden är till för att skapa förutsättningar för ridturismen och sträcker sig från Hörby till kusten i Bromölla. Förslaget behandlas under år 2014 och genom detta vill kommunen uppmuntra ridnäringen att utöka och expandera.

Miljö-, klimat- och hälsosmart mat

Hörby kommun har sedan år 2011 arbetat med ett kostpolitiskt program som främjar god folkhälsa och god miljö. Den är grunden för kommunens kostverksamhet. Utgångspunkterna för kostverksamheten är följande:

- Varierad och individanpassad mat till kommunens förskolor, skolor och äldreomsorg som följer svenska näringsrekommendationer.
- En måltid som ett led i barns och ungdomars sociala fostran som grundlägger en positiv attityd till mat och dryck samt främjar sunda levnadsvanor.

Klimat Smart Mat med ökat utbud av bland annat frukt.

- En måltid som är en naturlig mötesplats för social samvaro där sinnena aktiveras och som leder till gott välbefinnande.
- En måltid skapad och distribuerad med hänsyn till vår miljö.

Maten och folkhälsan

Riksdagens antagna proposition ”Mål för folkhälsan” är vägledande för kommunens folkhälsoarbete. Det övergripande målet är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen som definieras i elva målområde varav målområde 10 berör goda matvanor och säkra livsmedel.

Vad vi äter, när vi äter och hur måltiderna serveras påverkar vår hälsa och välbefinnande både idag och på lång sikt. För att främja goda matvanor behövs en bred satsning på olika nivåer i samhället där samtliga verksamheter drar åt samma håll med en gemensam målsättning.

Genom det kostpolitiska programmet säkerställer Hörby kommun förutsättningar för goda matvanor, säkra livsmedel och god miljö.

Maten och miljön

Vad vi äter påverkar vår miljö och livsmedelskedjan har stor miljöpåverkan. Hållbara matvanor är viktiga ur miljö och klimatsynpunkt och goda matvanor bör vara bra både för hälsan och för miljön.

Hörby kommun strävar efter att kunna upphandla och köpa mer ekologiska och säsonganpassade livsmedel av god kvalitet. Hörby kommuns mål är att uppnå 25 % ekologiska livsmedelsinköp för alla måltider som serveras inom kommunen.

Maten ska tillagas i ändamålsenliga kök så nära matgästen och serveringstillfället som möjligt. Mätningar av slängd mat, både från matgäst och tillagande kök sker regelbundet för att minska andelen matavfall och därmed minska klimatpåverkan.

Klimatsmart mat är en del av Hörby kommuns satsning på hållbar miljö vilket innebär:

- **Större andel vegetabilier, ärtor, bönor och linser,** minska andelen kött.
- **Mindre tomma kalorier,** har redan införts genom att förändra utbudet av mellanmål med mindre andel socker, större innehåll av grönsaker, frukt, mejeriprodukter och spannmålsprodukter.
- **Andelen ekologiskt ökas.**
- **Rätt kött och grönsaker,** vilket innebär att äta kött med kvalité, ex. naturbeteskött, i måttliga mängder och av varierat köttslag. Grönsakerna som är frilandsodlade ex. rotfrukter, kål, lök och potatis är att föredra framför drivhusodlade.
- **Transportsnålt,** mindre transporter innebär bättre miljö. Att anpassa inköpen av grönsaker och frukt efter säsong.

Genmodifierade organismer (GMO) ska undvikas så långt det går att spåra och man ska inte servera rödlistade eller utrotningshotade arter.

Stor vikt läggs på att välja livsmedel efter produktions-system, odlingsplats, transporter, processer i industrin och tillagningen för att minska klimatpåverkan.

Säkra livsmedel

Som livsmedel definieras i stort sätt allt som kan ätas och drickas av människor utom läkemedel. Grundkraven för att ett livsmedel ska vara hygieniskt godtagbart är att det inte ska vara skadligt att förtäras, inte smittförande eller på annat sätt otjänligt som människoföda.

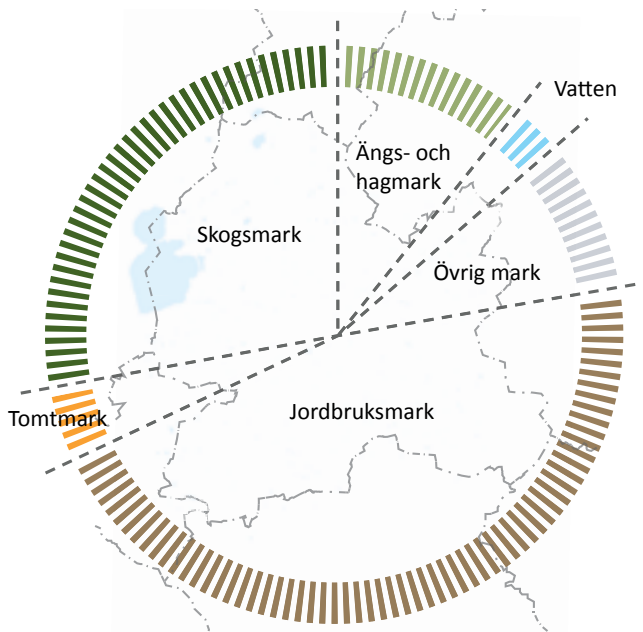
Alla offentliga kök, tillagningskök, mottagningskök, avdelningskök i särskilt boende, handikappsomsorg, förskolor och fritidshem har ett dokumenterat egenkontrollprogram enligt lagstiftningen, med skriftlig hygien och kvalitetsrutiner samt regelbunden utbildning för all personal som handskas med livsmedel.

Hushållning med mark- och vattenresurser

Markanvändning i kommunen

Hörby kommun är belägen mitt i Skåne, i övergången mellan skogsbygd och mellanbygd. Kommunen har en yta på 433 km², varav landytan utgör den absolut största delen, 97 %.

Rakt genom Hörby kommun ligger en förkastningszon, den så kallade Tornquistzonen, som har gett upphov till tre olika typer av regioner inom kommunen; skogsbygden, mellan- eller risbygden och slättbygden. Den största delen består av mellanbygd som karaktäriseras av ett varierat landskap med många små skiften och en riklig förekomst av ängs- och hagmarker. Slättbygden, som även den är representerad till stor del främst i de sydvästra delarna, utgörs till en majoritet av öppen och sammanhängande jordbruksmark.

Markanvändningen inom kommunen.

Miljömål som berörs:

- Giftfri miljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

En del av kommunens norra och östra delar består av skogsbygd. Här är landskapet bevuxet av skog, framförallt av barrskog. Kommunen i sin helhet har mest jordbruksmark av ytan. Enligt SCB, år 2010, består 48 % av jordbruksmark, 36 % av skog, 7 % av tomtmark och 9 % av övrig mark.

Jordbrukets påverkan

Jordbruket, oavsett om det är konventionellt eller ekologiskt, påverkar miljön runt omkring oss. Viss påverkan ses som positiv, till exempel att landskapet hålls öppet genom betesdjur, medan annan påverkan är negativ, som läckage av näring, utsläpp av växthusgaser eller spridning av bekämpningsmedel.

Näringsämnen som är avgörande för växternas tillväxt är huvudsakligen kväve och fosfor. Kväve tillförs jordbruksmarken genom handels-, stall- och betesgödsel, slam, luftnedfall och utsäde. Fosfor tillförs genom konstgödsel till jordbruket. Fosfor har större betydelse än kväve när det gäller övergödning av sjöar och vattendrag. Andra ämnen som orsakar övergödning och försurning är kväveoxider och svaveldioxid från förbränning av fossila bränslen. Jordbruket är orsak till cirka 15 procent av samhällets totala utsläpp av växthusgaser. I huvudsak är det tre sorters växthusgaser: koldioxid från åkermark och från förbränning av fossila bränslen som olja och diesel, metangas från husdjur och lantbruksdjur, främst nötboskap, och lustgas (dikväveoxid) från åkermark. När det gäller lustgas och metan så svarar jordbruket för 70 respektive 60 procent av Sveriges totala utsläpp medan jordbrukets koldioxidut-

Stengärdesgård vid Hörby fälad, Lågedammarna.

släpp bara är cirka två procent av det totala.

Totalt under år 2010 fanns det 20 251 ha jordbruksmark i Hörby varav 16 241 ha bestod av åkermark och 4010 ha av betesmark. Arealen jordbruksmark motsvarar ca 48 % av den totala landarealen inom kommunen som är på 42 277 ha.

Vid jämförelsen av jordbruksmark med år 2009 och 2005 har arealen minskat årligen. Vid jämförelse mellan år 2005 och 2010 har jordbruksmarken minskat med 1224 ha, 5,6 %.

Klassificering av jordbruksmark

År 1974 graderades den svenska jordbruksmarken efter dess produktionsförmåga, av lantbruksnämnderna i före detta Malmöhus respektive Kristianstads län. Jordbruksmarken graderades i klasserna 1–10 där 1 är jordbruksmark av lägsta kvalitet och 10 av högsta. I Hörby kommun klassas den bästa jordbruksmarken till 7.

Kadmiumproblematik

Det intensiva jordbruket medför att andra oönskade ämnen tillförs miljön. Ett stort problem är problematiken med kadmium (Cd). Kadmium är en tungmetall som är mycket giftigt för allt liv. Tungmetallen finns naturligt i jord och berggrund men tillförs också via luftnedfall och gödsling. Kadmium i åkermarken har ökat under århundraden men börjar nu plana ut. Men fortsatta åtgärder behövs för att halten ska minska ytterligare.

Vi får främst i oss kadmium via spannmålsprodukter, rotfrukter och grönsaker. Metallen ansamlas i njurarna och kan störa dess funktion, men kan även lagras i levern och musklerna. Likheten med kalcium gör att kroppens omsättning av kalcium störs, vilket kan leda till benskörhet och urlakning av skelettet.

Halveringstiden för kadmium i kroppen är 10-30 år. Det betyder att kadmium ansamlas i kroppen under lång tid och att koncentrationen ökar desto mer vi får i oss. Det är därför viktigt att haltökningen inte är för snabb.

Det finns flera bidragande faktorer till tillförsel av kadmium, foderanvändning, spridning av avloppsslam men

framförallt användningen av konstgödsel. Olika grödor tar upp olika mycket kadmium i växten och vad som odlas måste därav anpassas efter markens pH samt bakgrundsnivåer.

Användning av bekämpningsmedel

Bekämpningsmedel används i konventionellt jordbruk för att skydda odlade växter mot angrepp av ogräs, insekter och svampsjukdomar. Användning av kemiska bekämpningsmedel leder ofta till läckage till vatten, luft och mark. Risker för att detta ska ske beror på flera saker. De bekämpningsmedelsrester som finns i naturen har spridits med vinden eller vattnet när fälten besprutas, eller från olämplig hantering när sprutor töms och fylls på.

Idag finns inga uppgifter om användningen av bekämpningsmedel i Hörby kommun. Men eftersom arealen jordbruksmark är dominerande används bekämpningsmedel regelbundet. Detta stöds även av de analyser som Länsstyrelsen utfört år 2010 där varierande halter av bekämpningsmedel påträffats i samtliga vattenprover som tagits spritt i Skåne. Mer om detta går att läsa i rapporten *Bekämpningsmedel i skånska vattendrag, resultat från den regionala miljöövervakningen 2010*.

Djurhållning

Hörby kommun är en av de mest djurtäta kommunerna i Skåne. Djurhållning i allmänhet medför olika typer av påverkan på omgivningen. De mest typiska olägenheterna är lukt, flugbildning, damm, buller från fläktar, maskiner och transporter, störande läten eller skarpt ljus från t.ex. ridbanor. Allergener från framförallt hästar kan också orsaka allergiska reaktioner hos känsliga personer. Enligt de grundläggande kraven gällande planering för djurhållning i anslutning till den bebyggda miljön, och vice versa, som finns i plan- och bygglagens 2 kap, ställs krav på att kommunen ska beakta hälsorisker mot omgivningen från olika verksamheter samt att i största möjliga utsträckning undvika och/eller förebygga olägenheter gentemot grannar i samband med planläggning eller vid prövning av bygglov. Generellt gäller att ju längre avståndet är mellan djurhållning och bebyggelse desto mindre är risken att omgivningen påverkas. Typ av bebyggelsemiljö, verksamhetens art och omfattning samt lokala förhållanden som vind, topografi och vegetation är också förhållanden att

beakta vid planläggning eller beviljande av bygglov för eller invid djurhållning.

Större djurhållande lantbruk med fler än 100 djurenheter omfattas av lagstiftningen om miljöfarlig verksamhet. För dessa anläggningar krävs anmälan till kommunen. För djuranläggningar med 400 eller flera djurenheter krävs tillstånd från Länsstyrelsen. Gränsen för när det krävs särskild tillståndsprövning varierar beroende på djurslag och preciseras i miljöprövningsförordningen (2013:251).

Ekologiska jordbruksformer

Att odla ekologiskt innebär en produktion utan kemiska bekämpningsmedel, konstgödsel, genmodifierade organismer (GMO) och att djuren får utlopp för sina naturliga beteenden.

Under år 2010 fanns enligt Jordbruksverket 61 jordbrukare i Hörby som ansökt om miljöersättning för ekologiska jordbruksformer. Av dessa var det 33 lantbrukare som hade stöd för både djurhållning och odling, 2 brukare som hade stöd för endast djurhållning och 26 brukare som hade stöd endast för odling.

Av dem som fått miljöersättning för ekologisk produktion för växtodling bestod arealen av 1 094,3 ha varav certifierad areal uppgick till 915,07 ha, 83 % av den totala arealen för stöd till ekologiskt jordbruk.

Av den totala andelen jordbruksmark på 20 251 ha år 2010

Fulltofta naturreservat.

var det endast 5,4 % som består av ekologiska jordbruksformer. Den certifierade jordbruksarealen består endast av 4,5 %. Av dem som ansökt miljöersättning för ekologisk produktion av djurhållning fanns det 804,9 djurenheter varav 627,8 djurenheter var certifierade.

Nationellt har efterfrågan på ekologiska varor ökat trots att produktionen inte utökats i samma takt. År 2012 bestod 27,5 procent av livsmedelsinköpen i offentlig sektor i Skåne av ekologiska livsmedel. Den statistik som finns för Hörby kommun är för skola och omsorg och redovisas under målområdet *Konsumtion och avfall*. Under 2013 uppgick de ekologiska inköpen till 29 % i värde kr och 32 % i vikt av de totala inköpen för den kommunala sektorn, inom skola och omsorg.

Skogsbrukets påverkan

Skogen spelar en viktig roll för klimatet, den biologiska mångfalden samt som inkomstkälla för den svenska skogsnäringen. Det finns många intressen och faktorer som påverkar skogen. Hur skogen brukas och vilken hänsyn som tas till värdefulla natur- och kulturvärden samt värden för friluftslivet är avgörande. Det är viktigt att skapa en balans mellan de olika riksintressena, exempelvis formella skydd, biologisk mångfald och skogsnäring.

I skogens kretslopp finns både utsläpp och upptag av koldioxid. Skogen andas ut mindre mängder koldioxid och vid nedbrytning i marken frigörs också koldioxid. Dock lagras en majoritet av koldioxiden i fotosyntesproduktionen i form av cellulosa. Hur mycket koldioxid som kan lagras regleras av trädens tillväxt. Vid avverkning frigörs koldioxid då fotosyntesens upptag stoppas. Därför är det viktigt att etablera nya plantor som på sikt kan både kompensera och binda avverkningens koldioxidutsläpp.

Hur vi brukar skogen har en stor påverkan på miljön. Val av trädslag samt variationen av olika träd samt trädens ålder samt avverkningsmetod är avgörande för den biologiska mångfalden.

Nästan en tredjedel av Hörby kommun är skog. Den finns främst i mellan- och skogsbygden i kommunens östra delar. Skogsarealen påverkas av betesdriftens intensitet och

har växlat under de senaste århundradena.

Hörby kommun ligger söder om granens sydgräns. Trots detta består barrskogen nästan uteslutande av gran. Tall och lärk finns bara som enstaka exemplar eller mindre planteringar. Ungefär hälften av den totala skogsarealen utgörs av barrskog. Ordinär lövskog med björk och klibbal som huvudträdslag förekommer i varierande grad och främst där skogsmarken är våt. Knappt en femtedel av den totala skogsarealen utgörs av ordinär lövskog. Bokskogarna är de vanligast förekommande ädellövskogarna medan andra ädellövskogar domineras av ek, även om ask och avenbok också förekommer. Mycket marginellt förekommer också alm, lind och lönn. Fördelningen av skog är av naturliga skäl ojämn i de olika bygderna; 4 % skog i slättbygden, 28 % i mellanbygden, samt 62 % i skogsbygden.

Skogsmarken redovisas i klasserna 1-3, där 1 har högsta kvalitet och 3 har lägsta. I Hörby kommun finns endast klass 1, skogsmark av högsta kvalitet.

Inom Hörby kommun finns det en produktiv skogsmarksa-

real på ca 14 000 ha, detta motsvarar ca 33 % av den totala landarealen inom kommunen som är på 42 277 ha år 2011. Inom den produktiva skogsarealen finns 111 nyckelbiotoper på sammanlagt 161 ha.

Hörby kommun äger, som organisation, 286 ha produktiv skogsmark samt 10 ha impediment, 105 ha åker med inslag av skog och 57 ha bete med inslag av skog. Hörby kommuns produktiva skog är dubbelcertifierad med både FSC och PEFC. FSC står för *Forest Stewardship Council* och är en oberoende, internationell medlemsorganisation som verkar för ett miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt livskraftigt skogsbruk. PEFC står för *Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes* och är ett internationellt certifieringssystem av både skogsbruk och produkter i efterföljande handelsled. PEFC verkar för att främja ett uthålligt skogsbruk utifrån aspekterna skogsproduktion, miljövård och sociala intressen.

Förorenade områden

Förorenade områden är mark, grundvatten eller sediment där halterna av skadliga ämnen påtagligt överskrider bakgrunds-nivån. I huvudsak återfinns dessa områden i anslutning till äldre produktionslokaler och industriella verksamheter. Föroreningarna kan t.ex. härröra från spill eller större olyckor, läckande tankar och ledningar eller hantering av restprodukter som slagg, kasserade produkter och förbrukade oljor.

På senare år har förorenade områden fått stor uppmärksamhet. Det beror bl.a. på att äldre industriområden allt oftare tas i anspråk för andra ändamål, t.ex. bostäder eller andra verksamheter. En annan viktig aspekt är skyddet av vårt grundvatten. Det är viktigt att beakta de förorenade

Karta: Förorenad mark

- ☒ Avfallsanläggning, ej längre i bruk
- ⊙ Skjutbana
- ⊗ Skjutbana, ej längre i bruk

områdena i kommunen vid planering av ny bebyggelse.

Länsstyrelsen i Skåne län har tagit fram en lista över potentiellt förorenade objekt i länet, varav 97 finns i Hörby kommun. Arbete pågår med att inventera och riskklassificera dessa enligt Naturvårdsverkets metodik för inventering av förorenade områden (MIFO).

Varje förorenat område benämns som ett objekt och det finns fyra riskklasser enligt MIFO-metoden som ett objekt kan inordnas:

- Riskklass 1 – Mycket stor risk
- Riskklass 2 – Stor risk
- Riskklass 3 – Måttlig risk
- Riskklass 4 – Liten risk

Till och med 2013 har Länsstyrelsen riskklassat två nedlagda objekt till riskklass 2, fem objekt är klassade till riskklass 3 och fyra objekt är tilldelade riskklass 4. Hörby kommun har kompletterat listan med ytterligare objekt som avser pågående potentiellt förorenande verksamheter.

Hittills har 29 pågående verksamheter riskklassats. Tre objekt är tilldelade riskklass 2, tolv objekt är klassade till riskklass 3 och 14 objekt är tilldelade riskklass 4.

I Hörby kommun finns också äldre avfallsupplag och eftersom dessa kan innehålla farliga ämnen gäller det att ha dessa i åtanke när man planerar ny bebyggelse. Dessa finns med i rapporten ”MIFO – klassificering av nedlagda depotier” inom MERABS verksamhetsområde, från 2008. Nio äldre avfallsupplag finns, varav två är klassade till riskklass 2 och övriga tilldelats riskklass 3. Arbete pågår med att få de två avfallsupplagen som tilldelats riskklass 2 undersökta enligt MIFO. Andra områden som inte bör bebyggas är skjutbanor där blyspridning från ammunition kan ge upphov till förorenad mark. Det finns nio pågående eller nedlagda skjutbanor i Hörby kommun. Samtliga har klassats enligt MIFO till riskklass 3, utom en som är riskklass 2.

Vattenresurser

Vattnet har en livsviktig roll för landskap, samhälle och den biologiska mångfalden. Vatten är också den dominerande kemiska komponenten hos alla organismer. Sjöar, våtmarker och småvatten utjämnar vattenföringen och minskar risker för översvämningar och torka. De reducerar närsalter och är värdefulla miljöer för både djur och växter. Ca 3 % av Hörby kommuns yta består av vatten.

Det regnar ungefär 700 – 800 mm per år i kommunen. Av denna nederbörd bidrar 200 – 300 mm till grundvattenbildningen. Resten rinner via diken, bäckar, småvatten och sjöar till havet. Ytvattnet inom Hörby kommun avrinner bland annat till Kävlingeåns avrinningsområde, som mynnar i Öresund, Helgeåns avrinningsområde som mynnar i Hanöbukten och Rönneåns avrinningsområde som mynnar ut i Kattegatt.

Den östra delen av Ringsjöarna inklusive Sätöftasjön är den största och viktigaste sjön i Hörby. Andra sjöar som finns i kommunen är Sjöbergasjön, Sjököpssjön och Kvesarumsjön. Åar, bäckar och diken utgör landskapets livsnerver. Vattendrag som har kvar sitt naturliga lopp har en självrenerande förmåga, till skillnad från åkerlandskapets uträtade och kulverterade vattendrag. Ett naturligt lopp betyder också större vattenmagasinerande förmåga och utjämning av vattenflödena.

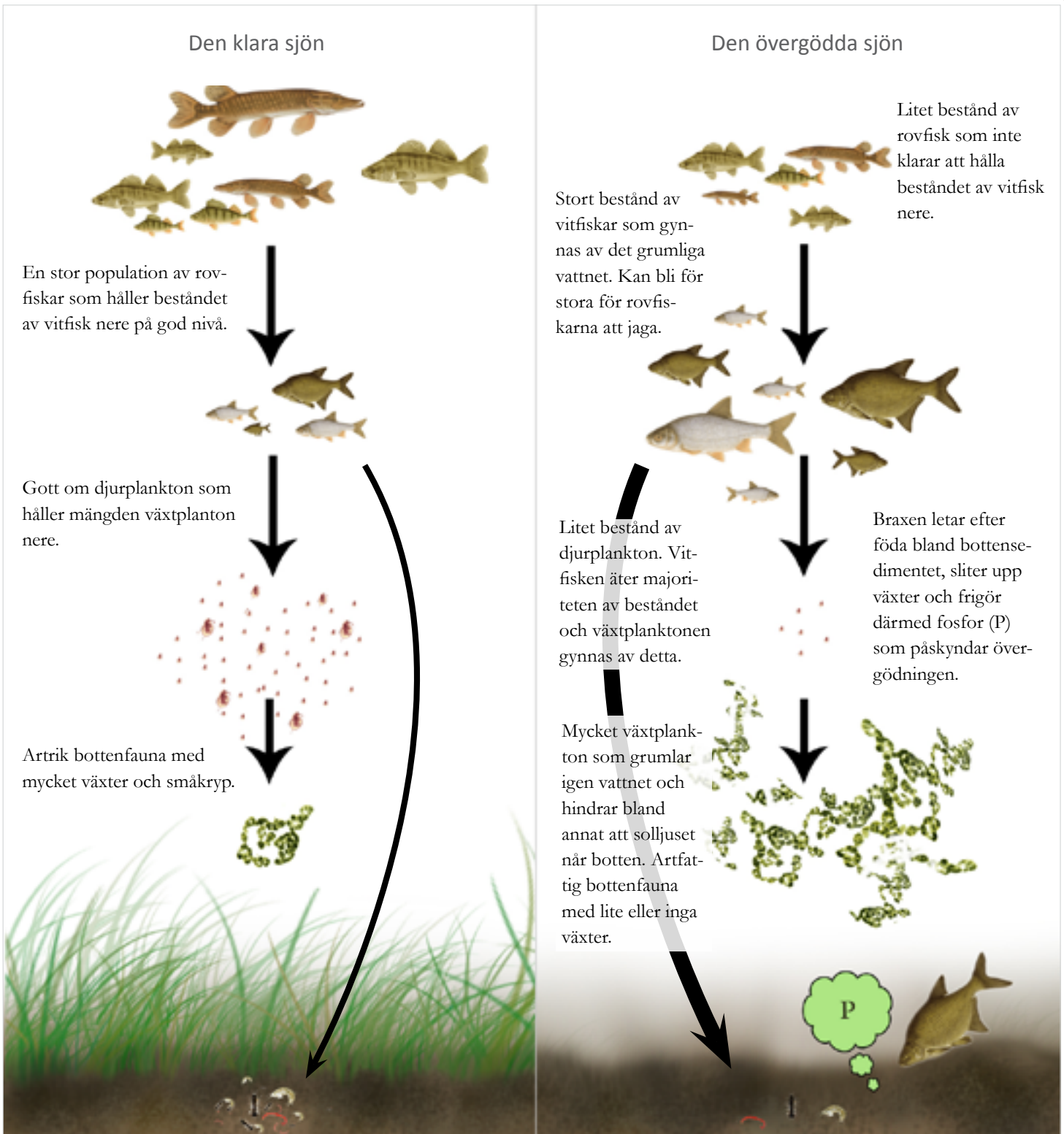
Ringsjön

Delar av Östra Ringsjön och Sätöftasjön ligger i Hörby kommun. Ringsjön är Skånes näst största sjö med sina 3660 ha och en vattenvolym på ca 184 miljoner m³. Tillrinningsområdet är 347 km² och det största djupet är 18 meter. Sjön är en slättsjö med högt näringsinnehåll och en hög grumlighet. Stränderna är främst grusiga och vass växer i huvudsak vid Sätöftasjöns stränder. I väster och söder består omgivningarna av öppen mark, medan det i norr finns

Illustration: En sjös två olika jämnviktslägen.

Ringsjöns övergödningsproblematik grundar sig på den övergödda sjöns jämnviktsläge.

En sjös två olika jämnviktslägen

skog. Håggenäsudden är bevuxen med bl.a. alskog och hela udden står periodvis under vatten. När vattennivån i Ringsjön sänktes blev yttersta spetsen av Håggenäsudden en del av Höörs kommun.

Sjön är en av Sveriges mest produktiva och har stor betydelse för både yrkes- och fritidsfisket. Här finns t.ex. gädda och gös. Fågellivet runt sjön är rikt med bl.a. sångsvan, skäggdopping och änder. Ringsjön har stor betydelse för friluftslivet med bl.a. anlagda strövområden, bad- och campingplatser. Ringsjön är också viktig som reservvattentäkt för SydVatten.

Både de östra och västra delarna av Ringsjön ingår i Naturvårdsverkets förteckning över fiskevatten som ska skyddas enligt förordningen om miljö kvalitetsnormer (2001:554) för fisk- och musselvatten. Ringsjön klassificeras som ”annat fiskevatten” och de angivna miljö kvalitetsnormerna och riktvärdena är satta för att upprätthålla livskraftiga bestånd enligt fiskedirektivet (78/659/EEG). Enligt miljöbalken 3 kap. 7 § ska Ringsjön även klassas som riksintresse för yrkesfisket i inlandsvatten i egenskap av fångstområde.

Övergödningsproblematik

Ringsjön har under flera decennier fått ta emot stora mängder näringsämnen från framförallt lantbruket men även från avlopp, vilket medfört alltför höga halter av fosfor. Problemet med näringsämnen är ett resultat av gamla syn-der som samverkar med det som vi släpper ut idag.

Övergödningsproblemet av Ringsjön har bland annat bidragit till kraftiga algbloomingar och en förändrad sammansättning av hela faunan och florin i sjön. Därav har ett restaureringsprojekt startats av Ringsjöns vattenråd med syfte att reducera Ringsjöns bestånd av vitfisk för att minska sannolikheten för algblooming. Minskade andelar växtplankton bidrar till ökat siktdjup så att mer ljus når botten, vilket bidrar till att undervattenväxter åter kan breda ut sig. I och med den minskade mängden biomassa (plankton) som ska brytas ned, en process som kräver förbrukning av syre, minskar detta risken för syrebrist och bottendöd.

Det finns många hinder att övervinna för att få Ringsjön till en frisk klar sjö. De övergödningsproblem som finns

idag är komplexa och beroende av att flera åtgärder sätts in. Ringsjön är fast i en negativ spiral, ett jämnviktsläge för en grumlig sjö som är mycket svårt att komma ur. Det gäller att ändra hela ekosystemet som det ser ut idag: minska mängden växtplankton och vitfisk samt att öka mängden med vattenväxter, djurplankton och rovfisk. Detta vill man uppnå genom biomanipulation med fokus på att ta bort vitfisken som äter upp djurplanktonen. Vitfisken ställer även till det för bottenarna. Framförallt braxen, rotar efter småkryp i botten sedimentet och sliter upp bottenväxter. Detta bidrar till att fosfor frigörs från botten sedimentet och ökar övergödningsproblemet ännu mer då fosfor är det reglerande näringsämnet för övergödning i sjöar. Vitfisken äter även upp djurplanktonen som ska hålla efter växtplankton. Därför är det extra viktigt att mänskliga åtgärder sätts in under en lång tid framöver för att vända denna negativa spiral. Det krävs även krafttag för att minska fosforläckaget från lantbruket samt att se över det yrkesfiske som bedrivs idag. Yrkesfisket i Ringsjön bidrar till övergödningsproblematiken då fiskets fokus ligger på upptag av rovfisk. Rovfisken behövs för att reglera beståndet av vitfisk. Drömläget är att komma in i det andra alternativa jämnviktsläget, det för en klar sjö, se illustrationen *En sjös två olika jämnviktslägen*.

Sjöbergasjön

Sjöbergasjön, norr om Södra Rörum är ca 40 ha stor, har ett maximalt djup på 3 meter och är belägen på gränsen mellan Hörby och Hässleholms kommuner. Den ingår i Vramsåns avrinningsområde och utgör en del av Helgeåns vattensystem. Sjön är nästan helt omgiven av skogsmark och är en näringsrik sjö. Tillrinningsområdet inom Hörby kommun är ca 90 ha. Fiskbeståndet domineras helt av mörtfisk och sjön är i övrigt relativt fattig på evertebrater, ryggradslösa djur. I Sjöbergasjöns utlopp har det funnits flodpärlmussla.

Kvesarumssjön

Kvesarumssjön är belägen söder om Sjöbergasjön i ett småkuperat landskap. Den är en liten näringsrik sjö på ca 51 ha och dess största djup är ca 2 meter. Sandstranden utgörs till största delen av högväxt vass och säv. Omgivningen domineras av skogsmark, främst av granskog, men en del ädellövskog finns också. Ett kärrmarksområde med

Algblommning i Östra Ringsjön år 2012.

mycket björk finns i sydväst. Berggrunden består av urberg som överlagras av grusig urbergsmorän. I sjöns fågelliv finns bl.a. arter som häger och knipa. Fiskar som gädda och abborre är vanliga. Sjöns östra och västra sida har ett stort värde för rekreation.

Hörbyån

Hörbyån, som är Ringsjöns största tillflöde, rinner upp på Linderödsåsens sydvästliga sluttningar. Av tillrinningsområdets totala areal på 145 km² utgör åkermarken drygt hälften och återstoden består av tätorten, skogs- och våtmarker. Utöver insjööring har man funnit täta bestånd av stationär öring på de undersökta lokalerna, främst uppströms reningsverket.

Kvesarumsån

Kvesarumsån avvattnar Kvesarumssjön och mynnar, efter att först ha passerat ett tämligen glesbebyggt område och därefter genom Ludvigsborg, i Ringsjön vid Sätöfta. Kvesarumsåns goda fallhöjd har tidigare utnyttjats för kvarndrift. Där finns ett gott bestånd av bäcköring och Ringsjööring som går upp och leker i vattendragets nedre delar.

Bråån

Bråån, i kommunens södra del, rinner upp i ett urbergsområde på Linderödsåsens västsluttning och följer därefter en dalgång i västlig riktning. Denna har delvis karaktären av en ravin, på andra ställen liknar den mer en bred dal med huvudsakligen betesmarker närmast vattendraget. Avrinningsområdets storlek uppgår till 174 km² varav mer än 70 % utgörs av åkermark.

Småvatten och våtmarker

Småvatten är vattensamlingar som är mindre än 1 ha och som aldrig torkar ut. Det kan t.ex. vara mangelgravar, dammar eller vattenhål. I Hörby kommun finns mer än 500 småvatten. Dessa inventerades under 1997 och 1998. Ett 40-tal småvatten klassades som mycket värdefulla ur naturvårdssynpunkt. Våtmarker är marker där vatten under en stor del av året finns nära markytan eller vegetationstäckta vattenområden, exempelvis fuktängar, mossar och kärr. Ca 9 % av kommunens area utgörs av våtmarker. De har stor betydelse för djurlivet. Hörby kommun har några fina mossar varav bland annat Fjällmossen särskilt bör nämnas.

Kommunalt dricksvatten

Tätorten och de mindre byarna i Hörby kommun är anslutna till kommunalt vatten. På landsbygden måste enskilda anläggningar anordnas.

I Hörby kommun finns sex kommunala vattenverk som förser invånarna med dricksvatten. Samtliga vattenverk tar grundvatten från borrade brunnar. Förutom i Hörby tätort finns vattenverk i Askeröd, Oderup, Svensköp, Södra Rörum och Önnköping. Oderups vattenverk förser även Västerstad och Östraby med dricksvatten. Hörby vattenverket förser även Lyby, Osbyholm, Ringsjöstrand, Ludvigsborg, Äspinge och Satsrup med vatten. Vattenuttaget i Hörby vattenverk begränsas av en vattendom som medger ett uttag om 1 000 000 m³ per år medan det möjliga vattenuttaget uppskattas till ca 1 500 000 m³. Idag uppgår uttaget till ca 700 000 m³ per år.

Enskilt dricksvatten

Vattnet i enskilda brunnar kan förändras med tiden av olika orsaker. Därför behöver man regelbundet se till sin dricksvattenbrunn. Livsmedelsverket rekommenderar att provtagning av vattnet i enskilda brunnar, med avseende på bakterier och kemiska/fysiska parametrar, görs vart tredje år.

Blivande föräldrar och familjer med barn upp till 1 år erbjuds en gratis analys av sitt enskilda dricksvatten. I detta särskilda så kallade ”spädbarnsprov” ingår mikrobiologisk analys samt analys av ammoniumkväve, nitratkväve, nitritkväve och fluoridhalt. Miljönämnden är uppdragsgivare för denna typ av prov vilket innebär att man både hämtar och lämnar in sina provflaskor i kommunhuset.

Fiskets påverkan

Fisket inom sötvattensområden såsom sjöar och vattendrag regleras inte i den gemensamma fiskeripolitiken och med vissa undantag, inte heller i den svenska fiskerilagstiftningen. Där är det istället fiskerättsägaren som själv beslutar om fiskets utövande. Vissa fiskerättsägare t.ex. fiskevårdsområden och sportfiskeföreningar säljer fiskekort till allmänheten och deras regler för hur fisket skall bedrivas måste då följas. Fiskerättsägarnas regler får dock bara innebära en

skärpning, aldrig en lindring, av gällande författningar.

I Hörby kommun bedrivs både yrkesfiske och fritidsfiske. Yrkesfisket bedrivs endast i Ringsjön medan fritidsfisket bedrivs i samtliga sjöar och större vattendrag i kommunen.

Yrkesfisket medför en stor påverkan på miljön i Ringsjön. Då yrkesfiskets huvudfokus ligger på fångst av rovfisk bidrar detta starkt till att Ringsjön hålls kvar i ett grumligt stadium med algblooming. Det yrkesfiske som bedrivs idag är inte hållbart utifrån att få Ringsjön frisk, mindre grumlig och mindre övergödd sjö. Det behövs åtgärder för att minska upptaget av framförallt storvuxen rovfisk såsom gädda och gös. Stora rovfiskar har en mycket viktig funktion för att hålla nere bestånden av vitfisk såsom mört och braxen.

Fritidsfisket i kommunen är en outnyttjad resurs framförallt avseende fisket av gös i Ringsjön. Gösfisket har en stor potential att attrahera fisketurism och generera nya arbetstillfällen. Fritidsfisket bedrivs småskaligt och dess påverkan är idag generellt liten. Det som kan vara negativt är om fritidsfisket bedrivs utan hänsyn som exempelvis intrång på privatmark, nedskräpning och dålig respekt för de fiskeregler som finns.

Avlopp

Vattnet från hushållen (wc, tvättmaskin m.m.) rinner ner i avloppet och förs vidare inom det kommunala avloppsnätet till reningsverken där det renas för att sedan släppas ut i ett vattendrag. Det finns lagar och regler som reglerar att vattnet ska renas innan det får släppas ut.

Avloppsvatten

Allt vatten går runt i ett evigt kretslopp. Det är bara det som kommer från kroppen och toalettpapper som får spolas ned i avloppet. Cirka 65 % av invånarna i Hörby kommun är anslutna till de kommunala reningsverken. Hörbys största reningsverk, Lybyverket, tar hand om spillvatten från Hörby, Osbyholm, Ludvigsborg, Satsrup, Äspinge och Lyby. Reningsverket renar vattnet från kväve, fosfor och syreförbrukande ämnen, även kallat BOD. Reningen sker genom biologisk rening av kväve och BOD samt fosforrening med hjälp av tillsats av fällningskemikalier.

Lybyverket är dimensionerat för 18 000 personekvivalent (pe) och år 2013 var cirka 9 360 pe anslutna. Slakteriet är den enskilt största verksamhet som belastar reningsverket. Trekammarbrunnsslam från enskilda anläggningar lämnas också till Lybyverket.

Utöver Lybyverket finns reningsverk i Askeröd, Södra Rörum, Svensköp, Önnköping och Östraby. Östraby reningsverk tar även emot spillvatten från Västerstad.

Reningsverken upptäcker ofta att sådant som inte är lämpligt spolas ner i avloppet. Allt från lösningsmedel, färg- och oljerester till matfett, snus, cigarett fimpar, kattsand, gamla mediciner och hygienartiklar såsom tops, bindor och tamponger återfinns i reningsverket och kan ställa till stor skada.

Enskilda avlopp

I Hörby kommun finns ungefär 3 500 enskilda avloppsanläggningar. De enskilda avloppen ger ett betydande bidrag av de näringsämnena, framför allt kväve och fosfor, som når våra åar, sjöar och till slut havet. Näringsämnena bidrar bland annat till övergödning, algbloomning, igenväxning och syrebrist i våra vatten. Enskilda avlopp regleras främst av miljöbalken där utsläpp av avloppsvatten räknas som en miljöfarlig verksamhet.

Enligt 9 kap. 7§ miljöbalken skall avloppsvatten avledas och renas eller tas omhand på annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. Med en

enskild avloppsanordning avses en anläggning som behandlar spillvatten, det vill säga avloppsvatten från hushåll, från ett till fem hushåll.

För att nyanlägga ett enskilt avlopp med wc krävs tillstånd av Miljönämnden. Vid ändring i belastning på befintlig avloppsanläggning, d.v.s. att fler personer än tidigare ansluts till anläggningen, eller att mängden vatten eller föroreningar som kommer till anläggningen ändras eller om anläggningen ska modifieras, krävs en anmälan till miljönämnden.

Dagvatten

Dagvatten är ytvärrinnande regn- och smältvatten som rinner på genomsläpplig mark, hårdgjorda ytor, i ledningar eller via öppna diken till sjöar och vattendrag. Enligt 9 kap. 2§ miljöbalken ska dagvatten, liksom spillvatten, betraktas som avloppsvatten. Enligt 9 kap. 7§ miljöbalken skall avloppsvatten avledas och renas eller tas omhand på annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer.

Hörby kommun har en dagvattenpolicy för Hörby tätort, fastställd av tekniska nämnden 2009-06-18. Dagvattenpolicyen behandlar rening av dagvatten men även problem med överbelastning av dagvattensystemet och hantering av dagvattenfrågor i samband med planprocessen. Syftet med policyen är att ge ett samlat grepp om dagvattenhanteringen i Hörby tätort med avsikt att skapa genomtänkta, miljöanpassade och kostnadseffektiva strategier för att ta om hand och i möjligaste mån minska mängden dagvatten. Policyen ska dels hantera befintliga problem samt förhindra framtida problem. Dokumentet ska vara ett underlag vid planarbetet i kommunen för att hantera och förhindra översvämningar, samt rening av dagvatten, vilket ska leda till en hållbar dagvattenhantering.

Vid intensiva regn har det förekommit problem med att dagvattensystemen blivit överbelastade vilket lett till översvämning på fastigheter i Hörby tätort. Med anledning av detta bör dagvatten i största möjliga mån fördröjas innan det ansluts till det kommunala nätet, vilket också anges i kommunens dagvattenpolicy.

Slamproduktion

Alla reningsverk producerar slam som är en restprodukt av vattenreningen. Slammet speglar hur samhället ser ut då det som ej kan brytas ner i reningsverket återfinns i slammet såsom tungmetaller, medicinrester och svårnedbrytbara kemikalier. För att utvärdera slammets kvalitet tas samlingsprover varje vecka för att sedan analyseras var 8-10:e vecka samt efter ett halvår, då medelvärden för hela året tas fram och redovisas.

Hörby kommun samarbetar för närvarande med 6 andra kommuner för att få till en gemensam anläggning dit slammet kan köras för hygienisering och stabilisering, vilket i praktiken omfattar termofil rötning (rötning under högre temperatur, ca 50-60 grader Celsius). Hygienisering innebär bättre behandling av slammet för att minska patogener som exempelvis salmonella eller liknande bakterier. Stabilisering av slammet innebär att slammet är tillräckligt nedbrutet (genom rötning) för att minska utsläpp till luften och därigenom olägheter som dålig lukt. Ett rötat slam luktar mindre än ett orötat slam, som Hörby kommun har idag. Genom ökad hygienisering och stabilisering arbetar kommunen med att få ett REVAQ-certifierat slam.

I dag är Hörbys slam ej certifierat enligt *REVAQ-systemet*, ett certifieringssystem framtaget av *Lantbrukarnas Riksförbund*, *Svenskt Vatten*, *Lantmännen* samt *Svensk Dagligvaruhandel*. Syftet med certifieringssystemet är att höja kvaliteten på slammet och avloppsvattnet så att en hållbar återföring av fosfor till jordbruksmark är möjlig. Certifieringssystemet ställer även krav på hygieniska parametrar, praktisk hantering och sårbarhet samt skydd av mark vid slamgödsling.

I nuläget överskrider slammet i Hörby den Cd/P kvot som krävs för REVAQ-certifiering. Kadmiumfosforkvoten får enligt REVAQ-certifierat slam ej överskrida 35 mg kadmium per kg fosfor. Detta innebär att slammet från Hörby innehåller för lite fosfor till den mängd kadmium som finns.

Natur- och kulturvärden

Det är viktigt att bevara och skydda de natur- och kulturvärden som finns. Som följd av de moderniseringar och effektiviseringar har stora förändringar skett i odlingslandskapet under de senaste 100 åren. Det har bidragit till att många kulturhistoriska värden försvunnit, såsom ängslador, odlingsrösen och äldre åkerformer. Som följd av det förändrade landskapet har även den biologiska mångfalden minskat. Detta är en trend som måste vändas. Genom att bevara och skapa skydd för de miljöer som nu är på väg att försvinna kan förlusten av den biologiska mångfalden minska. Dock krävs det fler åtgärder. Det finns många hot såsom uppstyckning av odlingslandskapet i form av infrastruktur till trafik och energi, användning av kemikalier och klimatförändringar.

Skyddad natur

Det finns flera sätt att skydda naturen och bevara unika naturområden för framtiden. Länsstyrelsen, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, kommunen och enskilda markägare har alla möjlighet att med hjälp av olika lagstiftningar skydda värdefulla markområden.

Naturreservat är den vanligaste formen för att skydda naturområden, och de kan bildas för att bevara biologisk mångfald, för att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller för att tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Syftet är att värna om de arter och livsmiljöer som är av gemensamt intresse för EU-länderna.

Biologisk mångfald

”Variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.”

Miljömål som berörs:

- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

Andra aktuella skyddsformer är till exempel riksintresse för naturvård, djur- och växtskyddsområde, strandskyddsområde, naturminne och biotopskyddsområde.

Förutom dessa formella skydd av natur- och vattenområde finns även ett antal planer och program framtagna av bl.a. Länsstyrelsen och kommunen själv. Dessa skall fungera som ett stöd och som underlag i den fortsatta planeringen.

Riksintresse för naturvård

Inom Hörby kommun finns fyra riksintressen för naturvård fördelade på sju geografiska områden. Riksintresse för naturvård pekas ut av Naturvårdsverket enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Nedan redovisas de sju geografiska områdena för riksintressen för naturvård. Varje riksintresse har döps till N och därefter ett nummer som sedan sammanställs på kartan på nästa sida.

N 34 Odlingslandskap på Linderödsåsen

Delområde f: Fulltofta

Odlingslandskap vid Häggenäs och Fulltofta. Hagmarker med gamla ekar och stengärdesgårdar vittnar om äldre kulturlandskap.

Delområde g: Södra Rörum

Odlingslandskap med olika hagmarkstyper med värdefull flora.

Delområde h: Hagstad – Fundersed

Varierande odlingslandskap med små åkermarker, olika hagmarkstyper omväxlande med små skogsområden av olika typer som ek, bok, fuktlövskogar och planterade barrskogar.

Karta: Riksintresse för naturvård

Riksintresse naturvård

Delområde i: Lyby

Beteckningen stubbskottäng är en sammanfattande benämning på flera olika äldre hävdformer, vilka alla innebär att träd och buskar periodvis skärs ned till basen. Stubbskottängarna vid Lyby är belägna på mycket näringsrik mark och det finaste exemplet inom länet på en välbevarad rest av denna ålderdomliga naturtyp. I trädskiktet ingår ask, alm, lind, ek, björk och hassel. Många av träden är flerstammiga och bär spår av tidigare beskärning.

Floran är mycket artrik med arter som skånsk nunneört, underviol, aklejruta och blåsippa. Västra delen är kraftigt igenvuxen medan den östra till stor del är öppen. Genom området löper en kraftledningsgata, där stubbskottängens träd och buskar föryngrats genom regelbunden nedhuggning. Den östra delen av området betas.

Förutsättningar för bevarande

Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna naturbetesmarker.

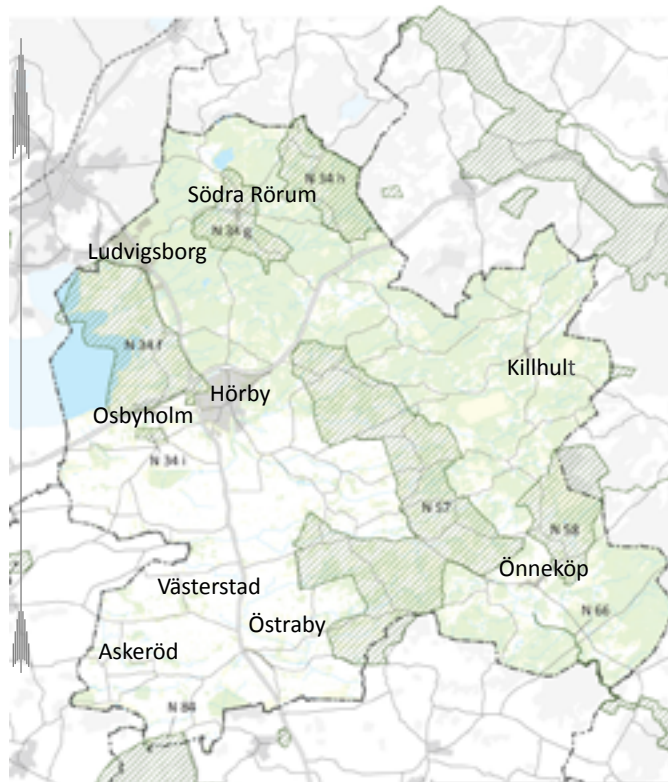
Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruks/betesdrift, skogsplantering av jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikning, täkt, luftledning eller vägdragningar.

Bevarandet av våtmarkers värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot: dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Förutsättningar gällande Lyby är bibehållet nyttjande som stubbskottäng. Det finns restriktioner i skogsbruk och betesdrift.

Säkerställande och skydd

- Naturreseervaten Askebacken med Lyby stubbskottäng,

Fulltofta, och Häggenäs.

- Ingår i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet och i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet.
- Natura 2000-område: Fulltofta, Allarps bjär (SCI). Fulltofta-Ringsjön (SPA).

N 57 Kvarnberga – Härröd – Östra Sallerup – Gummarp – Sniberup

Representativt odlingslandskap med utskiftade gårdar och småbruk i mellanbygd med varierad topografi. Här finns naturbetesmarker som utgörs av öppen hagmark, blandlövhage, ekhage, annan träd- och buskbärande hage och buskrik utmark och vegetationstyper som fårsvingeltorräng, rödvenäng, högörtäng, ljunghed, stagghed och rödvenhed. De art- och individrika växtsamhällena hyser hävdgynnade arter som slättergubbe, fältgentiana, jordtistel, backtimjan, knägräs, darrgräs, rödkämpar, kärresälting, majviva, och smörbollor.

Förutsättningar för bevarande

Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruks/betesdrift, skogsplantering av jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikning, täkt, luftledning eller vägdragningar.

Säkerställande och skydd

- Naturreservatet Sniberups fälad.
- Ingår i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet och i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet.
- Natura 2000-område: Sniberups fälad (SCI).

N 58 Fjällmossen

Representativt odlingslandskap, Ingmanstorp – Harphult, i skogs- och mellanbygd. Fjällmossen är ett värdefullt myrkomplex med en högt värderad plåtformigt välvd mosse.

Förutsättningar för bevarande

Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Det behövs även restaurering av igenvuxna naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruks/betesdrift, skogsplantering av jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikning, täkt, luftledning eller vägdragningar.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Säkerställande och skydd

- Del av området är fågelskyddsområde med beträdnadsförbud 1/3 - 30/6 årligen.
- Del av området utgörs av Fjällmossen – Viggurum naturreservat.
- Ingår i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet och i länsstyrelsens program för bevarande av natur-

och kulturmiljövärden i odlingslandskapet.

- Myren ingår i myrskyddsplan för Sverige.
- Natura 2000-område: Fjällmossen (SCI).

N 66 Verkeån med dalgång

Representativt odlingslandskap, Drakamöllan - Äskebjär – Glimmeboda – Brösarp - Haväng, med lång hävdkontinuitet och rik förekomst av naturbetesmarker. Verkeån med biflöden nedströms Hallamölla är reproduktionsområde för havsöring och ovanför fallen i Hallamölla hyser vattensystemet en stationär öringstam. Längs systemet häckar försärla. Verkeån är mycket artrik avseende flora och fauna.

Rullstensåsen Jären mellan Andrarum och Hörröd är bevuxen med bokskog. I Verkeåreservatet förekommer bestånd av ek utmed Verkeån och även bestånd av lind och ask.

Förutsättningar för bevarande

Området är stort och varierat med olika förutsättningar i olika delar. Alla ingrepp i hydrologin måste undvikas. Verkeåns vatten skall hållas fritt från utsläpp och annat som stör öringens livsmiljö. Genom de befintliga naturreservaten finns goda möjligheter att lyckas. Ingrepp som vattenuttag, utsläpp av försurande ämnen, tillförsel av organiska gifter, överfiske, inplantering av främmande öringstammar och skogsavverkning längs vattendraget medför att områdets naturvärden skadas. Fortsatt jordbruk med åkerbruk och ambulerande åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna naturbetesmarker.

Områdets naturvärden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruks/betesdrift, skogsplantering av jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikning, täkt, luftledning och vägdragningar.

Säkerställande och skydd

- Verkeåns dalgångs naturreservat, Brösarps backars naturreservat, naturreservatet Drakamöllan, naturreservatet Kumlan och naturreservatet Vitemölla

strandbackar.

- Skyddsområde för fornminne vid Haväng.
- Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr FL 4 och område av riksintresse för kulturminnesvård nr KL 8 och 10 samt område av riksintresse enligt 4 kap 1, 2 och 4 §§ MB.
- Området ingår i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet samt i Kristianstads läns bevarande-program för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden.
- Natura 2000-område: Klammersbäcke, Klammersbäck - Torup, Möllegården, Torups ängar, Ravlunda skjut-fält, Jären, Breabäck - Rugeröd och Verkeåns dalgång (SCI).

N 84 Borstbäcken – Skartofta ängar – Torpaklint – Helvetesgraven – Fruallid

Området har sedimentär berggrund med colonusskiffer och förkastningar. Kännetecknande för Övedsområdet är stora öppna odlingsområden, betesmarker, stora bok-skogsområden, barrskogar, prydliga alléer mm. Lövskogarna domineras av ängsbokskogar med mycket rik vegetation och flora. Området är mycket viltrikt, särskilt avseende rådjur och dovhjort. Det var här som de sista resterna av den svenska rådjursstammen räddades undan utrotning i slutet av 1800-talet. Bland dovhjortarna finns vita dovhjortar, en specialitet för Övedskloster. Gladan förekommer i området.

Fyra km öster om Harlösa rinner Borstbäcken ut i Vombsjön efter ett bitvis hastigt lopp ned för sluttningen mellan lerskifferslätten och Vombsänkan. Vattnet i bäcken är ovanligt rent och är därför ett intressant studieobjekt för limnologer. Den skogklädda djupt nedskurna bäckravinen hyser ett rikt och varierat växt- och djurliv. Det är framförallt denna del, bäckravinen, av riksintresset som berör Hörby kommun.

Förutsättningar för bevarande

Lövskogskontinuitet bibehålls, naturvårdsinriktat skogsbruk.

Säkerställande och skydd

- Naturminne.
- Natura 2000-område: Övedskloster och Borstbäcken (SCI).

Naturreservat

Naturreservat bildas för att långsiktigt bevara och utveckla naturmiljöer med särskilt stort värde för djur, växter och människor. Både länsstyrelsen och kommunen får förklara ett mark- eller vattenområde som naturreservat enligt miljöbalken 7 kap. 4-8 §§.

Trädpromenad vid Fulltofta naturreservat.

Karta: Natureservat

Natureservat

Bildandet kan ske av fem skäl:

- bevara biologisk mångfald
- vårda och bevara värdefulla naturmiljöer
- tillgodose behov av områden för friluftslivet
- skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer
- skydda, återställa eller nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter

I Hörby kommun finns totalt 9 natureservat varav ett är kommunalt beslutat.

Natureservatet Askebacken med stubbskottäng (1)

Natureservatet i Lyby bildades 2002 och utgör ett småskaligt, variationsrikt landskap med bl.a. ädellövskog, äng, rikkärr, lövskog/hagmark samt en anlagd våtmark. Förutom stor artrikedom med förekomst av bl.a. två orkidéarter, är området av kulturhistoriskt värde. Ädellövskogen består främst av ask medan den s.k. ”stubbskottängen” består av lågskog av olika träd- och buskarter. Utöver dessa markslag finns här även en högskog av ek s.k. ”vångaskog” som var mycket vanlig innan skiftena på 1800-talet i Skånes risbygd.

Natureservatet Fjällmossen – Viggurum (2)

Uppe på Linderödsåsens centrala parti ligger Fjällmossen, omgiven av en krans med björkskog och där utanför av ljunghedar och annan betesmark, av åkrar och lövskogar, samt under senare tid tillkommen granskog. Fjällmossen representerar ursprunglig natur med mycket liten påverkan av människan och är unik i det avseende att den utgör Europas sydligast belägna relativt sett orörda mosse. Området har ett rikt djur- och växtliv och hyser många intressanta arter. Bl.a. är orrspelet livligt här på vårarna. Delar av Fjällmossen norr om Viggurum blev natureservat 1984.

Fulltofta natureservat (3)

Fulltofta natureservat bildades 1971 och beläget inom den s.k. risbygden och präglas av ett från äldre tiders härstammande omväxlande och mosaikartat jordbrukslandskap.

Landområdet som sluttar svagt ner mot Ringsjön, visar tydliga spår av odlingsformer sedan lång tid tillbaka. Större delen har i forna tider betats eller varit slättermarker för produktion av vinterfoder. Under senare tid har stora delar överförts till åker. Om detta uppodlingsarbete vittnar bl.a. de långa stengårdsgårdarna. I övrigt kännetecknas landskapet av betade hagmarker, fuktiga alslogar och andra lövskogsdungar. Karaktäristiskt för området är ek- och björkhagar med varierande slutenhet. Många kraftiga äldre ekar bildar solitäter och vittnar om beteshagar med väldigt lång kontinuitet. Vissa igenvuxna hagområden utgörs av lövblandskogar, ofta med artrik flora. Inom de mer öppna betesmarkerna förekommer flera vegetationstyper med ett stort antal växtarter.

Den östra stranden av Östra Ringsjön är relativt grund med sandbotten och sandstränder. I strandkanten växer det ovanliga spjutskrået. Ringsjöstranden har varit bebodd sedan stenåldern.

Järnåldersgravfältet vid Nunnäs är ett av landets fåtaliga

bevarade gravfält i sitt slag. Fornlämningar, stengården, odlingsrösen, stensatta diken, torpruiner, lämningar av kvarnar och kvarndammar, samt ännu hävdade utmarksbeten bildar tillsammans med herrgården och kyrkomiljön en väl sammanhållen enhet vilken utpekats som riksintresse för kulturmiljövården. Rester av alléer utmed vägarna är karaktäristiska inslag i denna herrgårdsmiljö.

Fulltofta – Häggenäs naturreservat (4)

Häggenäs naturreservat bildades 1977 och omfattar totalt ca 36 ha. Öster om Ringsjön är landskapet delvis kuperat med i övrigt omväxlande naturförhållanden. Kullar och åsryggar med ekskog och ekhagar avlöses av fuktstråk med lövkärr, samt öppna betes- eller åkermarker. Området är av stort intresse för det rörliga friluftslivet och gränsar till naturreservatet Fulltofta. Ringsjön är en viktig rastplats vinter och vår för ett antal fågelarter.

Som viktiga landskapselement skjutur Nunnäs- och Häggenäsuddarna långt ut och skiljer nästan Sätöftasjön från Östra Ringsjön. Längs sjön finns sandstränder som på vissa ställen är lämpade för bad.

Skogsödla, Fulltofta naturcentrum.

Naturreservatet Hjällen (5)

Hjällen är beläget i Ringsjöbygdens nordöstra hörn omkring en kilometer sydväst om Södra Rörum i mellersta Skåne. Området utgörs till största delen av bokskog av ristyp med ett visst inslag av bl.a. ek. På bergsknallens sydvästra sluttning är marken rikare och bokskogen istället av lågörttyp med inslag av harsyra och gulplister. Hjällens centrala delar hyser en mindre, svagt välvd mosse dominerad av vitmossor som rubinvitmossa och purpurvitmossa. Dess kanter är trädbevuxna med framförallt björk. Mossen omges av ett lövskogsbeklätt kärr med klibbal och björk där exempelvis kärrbräken har påträffats.

Stora delar av skogen, framförallt bokskogarna på bergsknallens sydsluttning och intill landsvägen liksom lövsumpskogens norra del, är ringa påverkad av huggningsingrepp. Dessa äldre skogspartier hyser en hög förekomst av död ved i form av omkullfallna stammar, högstubbar och stående döda träd. De har även en varierad åldersstruktur där de äldsta träden sannolikt är över 150 år gamla. Förekomsten av många äldre bokar och död ved i olika nedbrytningsstadium har skapat förutsättningar för flera växt- och djurarter som numera är hotade till sin existens på grund av bristen på lämpliga livsmiljöer.

Naturreservatet Hörby fälad (6)

I Hörby tätorts nordvästra kant ligger naturreservatet Hörby fälad, känt för sitt öppna och ålderdomliga beteslandskap med låga buskar och enstaka träd. Skeppssättningar, domarringar, stengården och odlingsrösen påminner om det långvariga utnyttjandet och om primitiva odlingsmetoder under gångna tider.

Fäladen utgörs av en svagt kuperad, till största delen torr och grovblockig betesmark. I områdets centrala del ligger en oval vattensamling benämnd Lågedammen. Marken har bl.a. på grund av sin blockighet varit svårbehandlad för odling. Dock tyder det stora antalet odlingsrösen öster om Lågedammen på att enklare form av odling förekommit. En åsrygg löper i nordväst-sydöstlig riktning. På denna ligger fyra stensättningar som utgör gravar från yngre järnåldern. Vegetationen består i huvudsak av betesgynnade och beteståliga arter. Vid Lågedammen häckar en rad olika fågelarter, bl.a. finns här en skrattnåskoloni.

Naturreservatet Råby hållor (7) (kommunalt beslutat naturreservat)

Naturreservatet Råby hållor invigdes 2010 och är det första naturreservatet med Hörby kommun som initiativtagare. Område ligger nästan centralt i Hörby, alldeles söder om tätorten och granne med villorna på övre Wihlborgs och området söder om vårdcentralen. Naturen är mycket skiftande. Hörbyån rinner genom hela naturreservatet och här finns både torr och fuktig mark, höga gamla träd och marker som sedan lång tid betas av kor och får. En stor mängd arter trivs här och många växter, mossor, lavar, insekter, fåglar och fiskar som finns här är sällsynta och en del rödlistade. Dessutom finns fornlämningar inom reservatet.

Naturreservatet Sniberups fälad (8)

För hundra år sedan täcktes det mesta av Linderödsåsen av betad fäladsmark, men nu är det inte mycket kvar av detta. Två små rester har bildat naturreservatet, Sniberups fälad mellan Östraby och Långaröd i Hörby kommun samt Boarps hed utanför Linderöd i Kristianstads kommun. Sniberups fälad kännetecknas av en ganska tät enbuskmark, trots att de många stubbarna avslöjar betydande utglesning under senare år. Ljung växer som mattor på den blockrika marken som har ett artrikt fåltskikt utan kvävepåverkan. Under buskarna finns rikligt med lingon och blåbär. Fäladen är lättillgänglig för det rörliga friluftslivet.

Naturreservatet Timan (9)

Naturreservatet Timan ligger i en varierad barrskogsbygd på Linderödsåsens sydvästra sida. Området har en lång kontinuitet som skogsmark och har ursprungligen ingått i ett större lövskogsområde som sträckte sig från Älmhult i söder upp mot Bösarp i norr. Redan på Buhrmans Skånekarta från 1684 beskrivs detta större skogsområde som bokskog och uppges ha namnet "Thymans skog". Innan laga delning 1751 tjänade området som utmark till Köinge by. De centrala delarna av reservatet består övervägande av bok med inslag av ett fåtal granar. Bokens ålder varierar och skogen är till största delen flerskiktad. Det förekommer en stor del döda träd i form av högstubbar och lågor och fläckvis finns föryngrade bestånd. Utöver bok finns två små bestånd av gran som på sikt kan omföras till bokskog. Mindre blötare partier består av al- och björksumpskog.

Området hyser en stor biologisk mångfald. Vid en inventering av bokskogen 2001 hittades ett 60-tal arter av lavar

däribland flera signalarter vilket indikerar att det kan finnas ytterligare skyddsvärda arter. Den tämligen allmänna förekomsten av trädhåligheter och bohål ger även goda förutsättningar för ett rikt fågelliv.

Området avgränsas i norr och väst av en välbevarad stenmur. Stenmuren är troligen den läns- och sockengräns som är utmärkt på häradskartan från 1917.

Natura 2000-områden

Skapandet av Natura 2000-områden är en viktig del av EU:s strategi för att bevara den biologiska mångfalden. Natura 2000-områden baseras på två olika typer av direktiv – fågelskyddsdirektivet för skydd av fågel (Special Protection Area, SPA) och habitatsdirektivet som behandlar naturtyper och andra artgrupper än fåglar (Site of Community Interest, SCI). Alla Natura 2000-områden utgör enligt miljöbalken riksintresse, oavsett vilket av direktiven som ligger till grund för inrättandet. Enligt 4 kap. 8 § miljöbalken krävs det tillstånd från regeringen för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Övriga lagrum som tar upp Natura 2000-område är 4 kap. 1 §, 6 kap. 1, 7 §§ och 7 kap. 27, 28a – 29b §§ miljöbalken.

För de områden som omfattas av Natura 2000 har Länsstyrelsen tagit fram bevarandeplaner som beskriver vad som skall skyddas, vilka åtgärder som behövs och hur åtgärderna ska genomföras. Alla Natura 2000-områden bevaras inte på samma sätt. En del behöver aktiv skötsel eller restaurering. Andra områden behöver mindre förändringar. Behovet av åtgärder bestäms av vad som skall skyddas, hur känsligt området är och vilket skydd som redan finns. Ofta är Natura 2000-områden redan skyddade som naturreservat, nationalparker eller djur-/växtskyddsområden. Andra sätt att skydda områden kan vara genom strandskydd, naturvårdsavtal eller miljöersättning. Fisket kan regleras genom fiskerilagstiftningen.

I Hörby kommun har 7 områden skydd som Natura 2000-område.

Borstbäcken (1)

Området utgör Natura 2000-område enligt habitatsdirektivet (SCI). En mindre del av området berör Hörby kom-

Karta: Natura 2000-område

 Natura 2000 - område

mun. Området är förutom ett Natura 2000-område också ett område av riksintresse för naturvård (N 84).

Naturtypen örtrika bokskogar dominerar området men det finns även inslag av alluviala, tidvis översvämmade, lövskogar och lind-lönnskogar. Borstbäcken har stora geovetenskapliga och biologiska värden och har även betydelse för det rörliga friluftslivet.

Fjällmossen (2)

Utgör Natura 2000-område enligt habitatsdirektivet och har inget samband med något annat Natura 2000-område. Delar av området saknar specifikt områdesskydd medan ca en femtedel har områdesskydd i form av naturreservat.

Den dominerande marktypen är högmossar med det finns även inslag av alluviala lövskogar, bokskog av fryletyp, lövskogar av fennoskandisk typ samt öppna svagt välvda mossar och fattiga intermediära kärr och gungflyn.

Fulltofta (3)

Området är av gemenskapsintresse enligt habitatsdirektivet och området överlappar delar av Natura 2000-området Fulltofta – Ringsjön samt gränsar till Natura 2000-området Östra Fulltofta. Naturreservatet Fulltofta täcker hela områdets utbredning.

Trädbeklädd betesmark av fennoskandisk typ dominerar i området, men det finns även inslag av bl.a. ek-avenbokskog av buskstjärnblommatyp, alluviala lövskogar och torra hedar.

Fulltofta – Ringsjön (4)

Området utgör särskilt skyddsområde enligt fågeldirektivet (SPA) och inrymmer ett område av gemenskapsintresse enligt habitatsdirektivet (Fulltofta). Området överlappar även riksintresse för yrkesfiske i inlandsvatten (Ringsjön), riksintresse för naturvård (N 34) och riksintresset för kulturmiljövård (M:K 67). Dessutom täcks området av

naturreservatet Fulltofta.

Området är viktigt för flyttfåglar och landskapet kring Ringsjön karakteriseras av lövträd, betesmark och busklandskap.

Östra Fulltoftaområdet (5)

Östra Fulltoftaområdet består av fyra geografiskt skilda områden som utgör ett Natura 2000-område enligt EU:s habitatsdirektiv (SCI). Området är av gemenskapsintresse enligt habitatsdirektivet då det gränsar till annat Natura 2000-område.

Det stora området vid Hästhagen och Orrevadskällan domineras av örtrik gammal bokskog av utmarkskaraktär medan det längs med bäcken i Kronekullsområdet i huvudsak finns alluvial lövskog som tidvis översvämmas. Det lilla området vid Jägarhyddan är mycket värdefullt för sina grova träd och stora tillgång på död ved. Vid Ramstorp finns gammal bokskog med inslag av ek, lind, ask och lönn. Det förekommer även högstubbar, lågor och bokar som är

Karta: Skogliga biotopskyddsområden

Skogligt biotopskyddsområde

spärrgreniga.

Sniberups fålad (6)

Sniberups fålad utgör en rest av de sammanhängande ljunghedar som täckte stora delar av Linderödsåsen under 1800-talet. Vegetationen är mångskiftande och artrik och floran är till största delen opåverkad av gödsling. De två dominerande marktyperna är enbuskar på hedar eller kalkgräsmarker och fuktängar med blåtåtel eller starr.

Området är gemenskapsintresse enligt habitatsdirektivet. Hela området har skydd som naturreservat (Sniberups fålad) samt ingår i riksintresse för naturvård (N 57).

Timan (7)

Utgör Natura 2000-område enligt EU:s habitatsdirektiv. Förutom att området utgör ett Natura 2000-område är området även ett f.d. Domänreservat.

Naturtypen domineras av bokskog av fryletyp med bok i varierande ålder och en viss kontinuitet. I området förekommer högstubbar och lågor i olika nedbrytningsstadier. Det finns även inslag av fuktigare partier där bl.a. björksumpskog återfinns. Det förekommer rödlistade arter samt flera signalarter.

Biotopskydd

Mindre mark- och vattenområden som utgör livsmiljöer för hotade djur- och växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda får förklaras som biotopskyddsområde enligt 7 kap. 11 § miljöbalken.

Många småbiotoper i odlingslandskapet har höga natur- och kulturvärden. De utgör livsmiljöer för många arter och underlättar spridningen av växter och djur mellan större naturområden. Många av dessa arter var förr vanliga men har genom jordbrukets rationalisering allt svårare att klara sig ute i odlingslandskapet. Inom ett biotopskyddsområde får inte bedrivna verksamhet eller vidtas åtgärder som kan

skada naturmiljön. Länsstyrelsen får medge dispens från biotopskyddet om det finns särskilda skäl.

Det finns två olika former av biotopskydd: generellt biotopskydd och biotopskydd beslutat i det enskilda fallet.

Generellt biotopskydd

Regeringen har beslutat att vissa typer av biotoper är så värdefulla att de ska ha ett generellt biotopskydd. Det betyder att de har ett skydd per automatik och får inte skadas.

Följande biotoper är generellt skyddade:

- alléer
- källor med omgivande våtmark i jordbruksmark
- odlingsrösen i jordbruksmark
- pilevallar
- småvatten och våtmarker i jordbruksmark
- stenmurar i jordbruksmark
- åkerholmar

Karta: Naturminne samt djur- och växtskyddsområde

- Naturminne - objekt
- Naturminne - område
- Djur- och växtskyddsområde

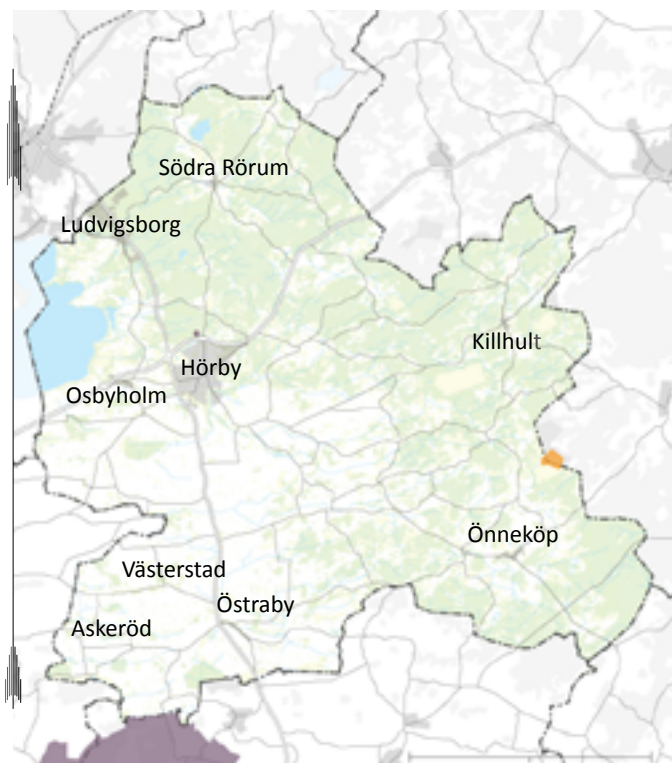
Med jordbruksmark menas här mark som används som åker, äng eller betesmark.

Särskilt biotopskydd

Förutom de biotoper som är generellt skyddade så kan Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen eller kommunen fatta beslut om biotopskydd i det enskilda fallet. Exempel på naturmiljöer som kan få skydd genom ett enskilt beslut är små skogsmarksområden, rikkärr, naturbetesmarker eller naturliga bäckfåror. Biotopskyddsområden bildade på detta sätt är alltid markerade i terrängen.

Skogsstyrelsen har det centrala ansvaret för biotopskyddsområden i skogsmark som betecknas som särskilt skyddsvärda:

- brandfält
- lövbrännor
- äldre naturskogsartade skogar
- örtrika allundar
- ravinskogar
- mindre vattendrag och småvatten med omgivande mark
- örtrika sumpskogar
- äldre sandskogar
- äldre betespräglad skog
- kalkmarksskogar
- rik- och kalkkärr
- alkärr
- hassellundar och hasselrika skogar
- källor med omgivande våtmarker
- myrholmar
- ras- eller bergbranter
- mark med mycket gamla träd
- strand- eller svämskogar

I Hörby kommun finns både generellt och särskilt biotopskydds områden.

Naturminne

Särpräglade naturföremål som behöver skyddas eller vårdas särskilt för att kunna bevaras, t.ex. ett enskilda träd, flyttblock eller liknande kan ha ett förordnande som naturminne.

Naturminnena är antingen punktojekt eller mindre områden, vanligen med en yta mindre än ett hektar. I Skåne län finns 51 naturminnen, varav majoriteten av dessa utgörs av äldre stora träd. Ett naturminne är fridlyst enligt 7 kap. 10 § miljöbalken och ingen åverkan får ske. Naturminnen kan bildas av länsstyrelsen eller kommunen. Därmed får det samma skyddsstatus som ett naturreservat. Det är idag ovanligt att naturminnesskydd används. I Hörby kommun finns ett naturminne, en gammal ek vid Skiljehus, strax norr om tätorten. Dessutom berör en liten del av ett större naturminne de sydvästra delarna av kommunen.

Djur- och växtskyddsområde

Djur- och växtskyddsområden är områden som bebos av någon störningskänslig djur- eller växtart som för sin fortlevnad är i behov av ett särskilt skydd. Skyddet kan bestå av tillträdesförbud under vissa tider av året. Den vanligaste formen är fågelskyddsområden.

Fjällmossen utgör kommunens enda djur- och växtskyddsområde. Området berör även Kristianstad kommun.

Strandskydd

Sedan strandskyddet kom till har syftet varit att förhindra att strändernas land- och vattenområden exploateras eller att andra ingrepp sker som leder till att stränderna blir otillgängliga eller att allmänheten på annat sätt hindras att vara på eller passera stranden. Numera syftar strandskyddet i lika hög grad till att bevara land- och vattenområdena på grund av att de är biologiskt värdefulla. Därför får inte heller åtgärder utföras som skadar växt- och djurlivet.

Från och med den 1 juli 2009 gäller nya strandskyddsregler

Karta: Strandskydd

 Område som omfattas av strandskydd

som riksdagen har beslutat om. De nya reglerna för strandskyddet innebär bl. a. att kommunerna har fått huvudansvaret för att pröva frågor om upphävande av och dispens från strandskyddet. Kommunerna har även huvudansvaret för tillsynen inom strandskyddsområdena. Samtidigt har länsstyrelsens roll stärkts genom nya bestämmelser om att länsstyrelsen ska bevaka strandskyddets intressen vid kommunal planläggning samt besluta om prövning av kommunala beslut om upphävande och dispenser. Kommunstyrelsen beslutar om dispenser och Miljönämnden utövar tillsyn i Hörby kommun.

Bestämmelser och omfattning

Strandskyddet omfattar normalt land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd (strandskyddsområde) enligt 7 kap 14 § miljöbalken. Länsstyrelsen får i det enskilda fallet besluta att utvidga strandskyddsområdet till högst 300 meter från strandlinjen, om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften.

Inom strandskyddsområdet är det förbjudet enligt 7 kap 15 § miljöbalken att:

- uppföra nya byggnader
- ändra byggnader eller byggnaders användning eller utföra andra anläggningar eller anordningar, om det hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område där den annars skulle ha fått färdas fritt
- utföra grävningsarbeten eller andra förberedelsearbeten för byggnader, anläggningar eller anordningar som avses i ovanstående punkter
- vidta andra åtgärder som väsentligen förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter.

Endast om det finns särskilda skäl kan dispens meddelas från strandskyddsbestämmelserna.

Karta: Landskapsbildsskydd

Landskapsbildsskydd

Landskapsbildsskydd

Landskapsbildsskydd är ett skydd för landskapsbilden med stöd av 19 § naturvårdslagen i dess lydelse före den 1 januari 1975. Landskapsbildsskyddet infördes innan begreppet riksintresse fanns för att på ett enklare sätt än genom reservatsbildning kunna skydda stora områden från större påverkan eller förändring. Det var framförallt de visuella upplevelsevärdena i landskapet som man önskade skydda.

Även om begreppet inte finns i den nu gällande miljöbalken gäller bestämmelserna fortfarande i de berörda områdena enligt lag 1998:811 om införande av miljöbalken. Det är inte möjligt att ändra föreskrifterna i ett beslut eller fatta nya beslut om landskapsbildsskydd. Länsstyrelsen kan däremot upphäva beslut inom hela eller delar av området. Detta kräver dock mycket starka skäl och tydliga motive- ringar.

I Hörby kommun finns ett större område med landskaps- bildsskydd. Området angränsas av Kruddarebäcken i söder, vägen Osbyholm - Ludvigsborg i öster och bäcken Enetorp - Ringsjön i norr och Ringsjön i väster.

Föreskrifterna i landskapsbildsskyddet innebär att det krävs tillstånd att utföra vissa åtgärder som kan ha negativa effekter på landskapsbilden. Inom landskapsbildsskydden råder förbud, utan länsstyrelsens tillstånd, att uppföra helt nya byggnader, med undantag för ekonomibyggnader inom jordbruket. Föreskrifterna kräver även tillstånd för att av- läggsna stengärdsgårdar som ligger i anslutning till befintliga vägar, utföra schaktningar och utfyllningar, anordna upp- lag, utföra skogsodling på förut icke skogsbärande mark, kalavverka lövskog eller omföra lövskog till barrskog.

Planer och program för naturskydd

Naturvårdsplan för Hörby kommun

Naturvårdsplanen beskriver kommunens förhållande till naturen och naturvärdet hos olika områden inom kom- munen. Ett område kan vara intressant ur flera aspekter, t.ex. naturvärden, friluftsliv eller landskapsbild. Natur- vårdsplanen utgör en samlad redovisning av naturvårdens bevarandebestånd och är kommunens långsiktiga program avseende bevarandet av dessa värden.

Naturvårdsprogram för Skåne län

Strax innan samgåendet mellan Kristianstads och Mal- möhus län 1997 antog länen var sitt naturvårdsprogram - "Från Bjäre till Österlen" respektive "Från Sandhammaren till Kullaberg". I programmen finns detaljerade beskriv- ningar av dels enskilda naturvårdsobjekt och dels större sammanhängande landskapsområden med särskilt värde.

Naturvärde

Tre naturvärdesklasser har urskilts med avseende på bio- logiska, små geologiska, odlingslandskaps- och friluftslivs- mässiga förhållanden.

De tre naturvärdesklasserna är följande:

- Klass I: Särskilt höga naturvärden
- Klass 2: Mycket höga naturvärden
- Klass 3: Höga naturvärden

Icke klassificerade områden skall dock inte uppfattas som att de saknar naturvärden, endast att de inte har dokumenterat värde inom en tillräckligt stor areal. Inom dessa ”vardagsmiljöer” skall hänsyn tas till naturvårdens intressen i enlighet med de hänsynsregler som finns angivna i annan lagstiftning än miljöbalken, men även i annan lagstiftning såsom skogsvårdslagen och kulturminneslagen.

Landskapsbild

Landskapsbilden eller betraktelselandskapet är större områden med särskilt värdefull helhetskaraktär. Den visuella upplevelsen av ett landskap utgörs av summan och samverkan mellan de olika landskapselementen. Dessa kan vara terrängformer, åkrar, olika naturtyper, bebyggelse, vägar, alléer, pilevallar eller andra linjeelement.

Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet

På uppdrag av regeringen tog Naturvårdsverket fram en nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (NBO) i samråd med Riksantikvarieämbetet.

Bevarandeplanen som färdigställdes 1997 presenterar de i ett nationellt perspektiv mest bevaransvärda ängs- och hagmarkerna och värdefulla helhetsmiljöerna i odlingslandskapet. Även kulturmiljöaspekter vägdes in.

Planen ligger till grund för olika säkerställandeåtgärder. Odlingslandskapet skall brukas så att biologiska och kulturhistoriska värden som visar på en lång, traditionsenlig skötsel av åkrar, ängar och betesmarker i landet bibehålls eller ökar. I Skåne koncentreras de utvalda områdena generellt sett till kusterna, ådalar, mellanbygd och några godsmiljöer.

Kulturvärden och kulturhistoriska värden

Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer är viktiga att bevara och utveckla. För att skydda den värdefulla kulturmiljö som finns i Hörby kommun har ett flertal skydd, i form av exempelvis riksintresse, planer och program, tagits fram. Det är viktigt att lyfta fram kultur- och närmiljöer, genom att informera och skapa besöksvänlig tillgänglighet. Detta leder till att mervärden skapas för både Hörby kommuns invånare och för turismen.

Svensköps kyrkoruin.

Karta: Riksintresse för kulturmiljövård

 Riksintresse för kulturmiljövård

Karta: Fornminnen

 Område med fornlämning

 Fornlämning punkt

Riksintresse för kulturmiljövård

Riksintresse för kulturmiljövård beslutas av Riksantikvarieämbetet och regleras enligt miljöbalkens 3-4 kap. Inom Hörby kommun finns två utpekade områden av riksintresse för kulturmiljövård.

M:K 67 Fulltofta – Osbyholm – Nunnäs

Kuperat slotts- och odlingslandskap med förhistorisk kontinuitet och omfattande allé- och vägsystem och hägnadssystem kring godsen Fulltofta och Osbyholm vars stordrift präglar landskapets utveckling samt ett påtagligt inslag av småskaligt och spritt bebyggelsemönster.

Uttryck för riksintresset

- Omfattande koncentration av fornlämningar med anknytning till förhistorisk jakt och fiske i Ringsjön, järnåldersgravfält vid Nunnäs och Hästäng med domarringar, skeppsättningar, resta stenar, treuddar och stensättningar, talrika stengärdesgårdar, äldre hägnadssystem och bevarat vägsystem – kyrkvägen Fulltofta – Hästäng – Äspinge.
- Fulltofta herrgård med bebyggelse från 1800-talets mitt med tillhörande park.
- Fulltofta kyrka av medeltida ursprung, S:t Magnhilds källa, torp, och ensamliggande gårdar.
- Osbyholms slott av medeltida ursprung med 1600-tals-

bebyggelse som omgestaltats under 1930-talet, vallgravar, park, ekonomibebyggelse i gråsten, stenvälsbroar och grindstuga.

- Hörbyns Osbyholms vattenkvarn från 1800-talet.

M:K 72 Östra Sallerup

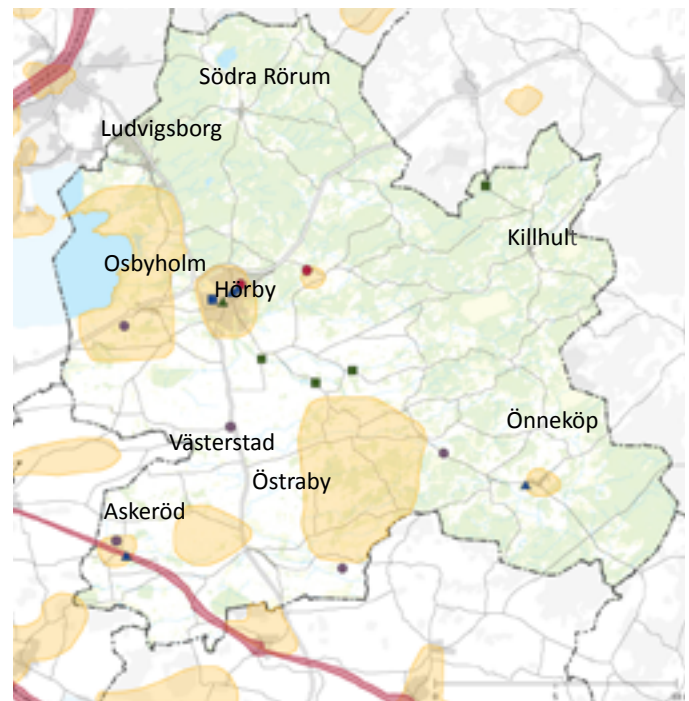
Sockencentrum med karaktäristisk och välbevarade bebyggelse och märklig parkanläggning i småbrutet odlingslandskap med förhistorisk bosättningskontinuitet.

Uttryck för riksintresset

- Bronsåldershögen Klackabacken.
- Den högt belägna Östra Sallerups 1200-tals kyrka som under 1800-talet omgestaltats.
- Gamla skolan i korsvirke, nya skolan i tegel från år 1900, prästgård och prästlöneboställe från 1900-talet.
- Bostads- och gatuhus.
- Parken med Karl XI:s stenar med tillhörande dammar och kanalsystem från 1680-talet.
- I området ingår även radiomaster.

Karta: Kulturmiljöprogram för Skåne

- Särskilt värdefull kulturmiljö
- Kulturmiljöstråk
- Broar
- Brännerier
- Folkets hus
- Marknadsplatser
- Mejerier
- Möllor

Fornlämningar

Fornlämningar är spår efter äldre mänsklig verksamhet och skyddas av kulturmiljölagen (1998:950). Det kan exempelvis gälla boplatser, gravfält, ruiner och kulturlager i medeltida städer. Enligt lagen är det förbjudet att förändra, ta bort, skada eller täcka över en fornlämning. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet och kan i vissa fall ge tillstånd till ingrepp i fornlämningen. Nytt från 1 januari 2014 är att en lämning som kan antas ha tillkommit år 1850 eller senare inte omfattas av det allmänna skyddet för fornlämningar. Länsstyrelsen kan fornlämningsförklara lämningar som är yngre än 1850 om det finns särskilda skäl med hänsyn till dess kulturhistoriska värde.

Socknarna Fulltofta och Södra Rörum rymmer en av de större koncentrationerna av fossila odlingslämningar i Skåne. I området finns omfattande röjningsröseområden, odlingsterrasser, stensträngar och hägnadsvallar. Närvaron av gravfält från järnåldern antyder att flera av lämningarna mycket väl kan vara av förhistoriskt ursprung, framförallt de stora röjningsröseområdena. I de flesta fall har dessa former försvunnit i takt med att jord- och skogsbruket har rationaliserats.

Skyddad bebyggelse

Den byggda miljön berättar om samhällets utveckling och är ett uttryck för olika tiders ideal och förutsättningar. Byggnaderna omkring oss skapar förståelse för tidigare generationer och ger oss perspektiv på samtiden.

En del byggnader anses vara så värdefulla att de har ett lagskydd. Hit hör byggnadsminnen och många kyrkobyggnader, som skyddas genom kulturmiljölagen. Respektive kommun kan enligt Plan- och bygglagen 8 kap. 13 § föreskriva att en byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte får förvänskas. I detaljplan eller områdesbestämmelse görs detta genom bestämmelser om varsamhet eller skydd för kulturmiljövården. Generellt gäller också för särskilt värdefulla byggnader enligt 8 kap. 14 § att dess särskilda värden skall bevaras.

Skillnaden mellan skyddsbestämmelse, betecknad *q* eller *Q*, i detaljplan och varsamhetsbestämmelse, *k*, är att skyddsbe-

stämmelsen syftar till att bibehålla det befintliga utförandet medan varsamhetsbestämmelsen syftar till att bibehålla den befintliga karaktären. Inom Hörby kommun har ett antal äldre byggnader skyddats genom bestämmelse i detaljplan.

Länsstyrelsen handlägger ärenden som rör byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen.

Planer och program för kulturvården

Kulturmiljöprogram för Skåne

Skånes kulturmiljöprogram är i första hand ett regionalt kunskapsunderlag. Det består av tre delar: Särskilt värdefulla kulturmiljöer, Skånes historia och utveckling samt Skånes kulturmiljöprofil. Under temat ”Särskilt värdefulla kulturmiljöer” finns länsstyrelsens urval av miljöer med kulturhistoriska värden vilka bör bevaras, vårdas och utvecklas.

De utpekade miljöerna i kulturmiljöprogrammet kan vara byggnader, men också markanvändning, fornlämningar, strukturer och immateriella samband med mera. Alla innehar de dock någon typ av kulturhistoriskt värde och uppvisar ett eller flera av begreppen kvalitet, autenticitet, pedagogiskt värde, sällsynthet och representativitet.

Kulturmiljöstråk är särskilt värdefulla kulturmiljöer som ofta omfattar stora landområden och därmed kräver mellankommunalt samarbete för att kunna vårdas och utvecklas i sin helhet.

Inom kommunen finns 8 stycken särskilt värdefulla kulturmiljöer:

- Kulturmiljöstråket Ystad – Eslövs järnväg
- Askeröd
- Hörby
- Nunnäs – Fulltofta – Osbyholm – Lyby
- Västerstad
- Åspinge
- Östra Sallerup – Sniberup – Hörby rundradiostation
- Önneköp

Bevarandeplan för Hörby centrum

1992 arbetades ett bevarandeprogram för Hörby tätorts 20 mest centrala kvarter fram med syfte att fungera som ett

planeringsunderlag samt ge råd och anvisningar till berörda fastighetsägare.

Bevarandeplanen ger dels en kort beskrivning av respektive kvarter samt redovisar uppgifter om aktuella kartbladsnummer, gällande detaljplaner och Byggnadsnämndens planberednings protokollnummer för ytterligare dokumentation.

Bevarandeplanen redovisar en klassificering, klass I och II, av varje fastighet som baseras på den kulturhistoriska inventering som Landsantikvarien i Malmöhus län genomförde 1980-1984. Klass I innefattar byggnader som är oersättliga och skall bevaras. Klass II innehåller byggnader som är värdefulla, vars yttre bör bevaras och som inte utan tvingade skäl kan förändras väsentligt eller rivas.

Underlaget har inte blivit antaget av kommunfullmäktige men dess riktlinjer följs i den mån det är möjligt.

Industriminnen

Under hösten 1977 utförde Skånes hembygdsförbund i samarbete med Riksantikvarieämbetet en totalinventering och klassificering av alla industribyggnader uppförda

före 1940 i dåvarande Malmöhus län. Av alla inventerade industribyggnader i Hörby kommun bedömdes 64 vara bevarandevärda.

Informations- och bevarandeinsatser för Hörby museum

Hörby Museums uppdragsområde är Hörby Kommun, proveniensområde för samlingarna är Frosta härad. Museet arbetar med bevarande och kunskapsspridning av Hörbys närmiljö och kulturarv och förvaltar en museisamling på 8 000 föremål och 2 000 fotografier. Museet består av 350 m² basutställningar och en 80 m² utställningssal för särutställningar.

Museet arbetar med närmiljön i kommunens skolservice ibland annat i Lågedammsområdet, Råby hällor, Mörkrets gravfält och Hörby byamiljö.

Vårdprojekt i kulturmiljö har gjorts i samarbete med Frosta härads hembygdsförening och Länsstyrelsen. Bland annat har det tagits fram upplysningsskyltar vid närliggande fornlämningsområden, exempelvis Lågedamm, Råby hällor och Mörkrets gravfält.

I samarbete med Frosta härads hembygdsförening och Turistbyrå har guidade turer ordnats, t ex Lågedamm, Mörkrets gravfält, Trollakistan och Victoria Benedictssonvandringar i Hörby.

Karta: Industriminnen

○ Industriminnen i Hörby kommun

Konsumtion och avfall

Vår konsumtion är en av de största aspekterna som påverkar den globala miljön. Det vi konsumerar påverkar förutsättningarna för kommande generationer att få ett gott liv. Vår konsumtion berör olika delar av världen och påverkar miljön olika mycket. Konsumtionens miljöpåverkan sträcker sig över hela produktens livscykel, från råvara, produktion och transporter till avfall. Klimatet förändras och kemikalier sprids i ekosystemen. Ofta konsumeras produkten utanför det land där varan är producerad. Genom att förändra vårt konsumtionsmönster, både när det gäller val av varor och mängden vi konsumerar, kan konsumtionens miljöpåverkan minskas. Detta gäller såväl offentlig verksamhet, näringslivet som privatpersoner. Tillsammans måste vi börja hitta vägar till en ekonomisk tillväxt utan de stora materialflöden som skadar vår miljö och lämnar ett gigantiskt avfallsberg efter sig.

Generationsmålet betonar att konsumtion är en global fråga och att Sverige måste ta sitt ansvar för att svenska miljöproblem inte ska ske på bekostnad av att vi exporterar miljö- och hälsoproblem till andra länder:

”Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.”

Utbud av olika hållbarhetsprodukter.

Miljömål som berörs:

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Giftfri miljö
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

Konsumtionsmönster

Idag produceras flera av varorna som vi köper i Sverige i andra delar av världen. I och med detta blir varans miljöpåverkan diffusare då vi konsumenter inte tar del av denna del i varans livscykel. Detta innebär att vi exporterar våra miljöproblem till andra länder.

Idag lever ca 12 % av jordens befolkning i Europa, USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland. Dessa 12 % förbrukar tillsammans ungefär 62 % av den privata konsumtionen i världen. För att bättre kunna jämföra länders konsumtion med varandra kan man mäta detta i *ekologiska fotavtryck*. Ekologiska fotavtryck är den biologiskt produktiva yta som behövs för att producera, distribuera, deponera och absorbera den koldioxid som de varor och tjänster vi konsumerar. Fotavtrycket mäts i globalhektar – en genomsnittlig framräknad enhet baserad på jordens produktiva yta. Det är en stor skillnad mellan olika länders ekologiska fotavtryck. Om alla i världen skulle leva som en genomsnittlig svensk skulle det behövas 3 jordklot mätt i ekologiska fotavtryck. För en genomsnittlig nordamerikan krävs 5 jordklot. Det konsumtionsmönster som nu råder i Sveriges är ohållbart både ur ett ekologiskt och socialt perspektiv.

Hörby kommun arbetar på att förändra sina konsumtionsvanor genom att öka andelen upphandlade hållbara produkter och tjänster samt att minska avfallet som uppkommer i kommunens olika verksamheter.

Offentlig upphandling

Den svenska offentliga sektorn (staten, kommunerna och landstinget) köper varje år varor, tjänster och entreprenader för uppskattningsvis 500-700 miljarder kronor. Dessa inköp kan vara allt ifrån kontorsmaterial, idrottsarenor och konsulttjänster till sjukvård och omsorg. Den offentliga upphandlingen påverkar samhällsekonomin. För att på bästa sätt hushålla med skattemedel och ta tillvara konkurrensen på marknaden måste offentliga myndigheter följa vissa bestämmelser vid inköp. Detta framgår av lagen om offentlig upphandling.

Reglerna för offentlig upphandling bygger på EU-direktiv och är till stor del lika inom hela EU. Grundprinciperna bygger på öppenhet och objektivitet. De upphandlande myndigheterna ska vara sakliga och välja leverantör utifrån det som köps. Det får inte förekomma lojalitet mot det egna landets leverantörer eller tidigare leverantörer. Valet av leverantör ska ske på affärsmässig grund och baseras på vilken leverantör som erbjuder den bästa varan eller tjänsten till de bästa villkoren. Alla leverantörer, oavsett nationellt ursprung, ska få möjlighet att tävla på samma villkor i varje upphandling. Det vill säga ingen får gynnas eller diskrimineras på grund av var produkten/tjänsten är producerad.

I nuläget har Hörby kommun ingen centralt anställd upphandlare/upphandlingsjurist. Upphandlingarna som görs i kommunen sker hos varje verksamhet. Vid större upphandlingar såsom livsmedelsupphandlingar och drivmedel upphandlas detta gemensamt tillsammans med Lunds kommun och flera andra mindre kommuner.

Hållbara produkter och tjänster

Att konsumera hållbart innebär att visa omsorg om konsekvenserna som ens köp av en vara eller tjänst får för miljö, ekonomin och sociala förhållanden, lokalt och globalt.

Allt fler produkter miljömärks och miljökraven för produkterna skärps efterhand. För inköp av miljöanpassade

Torghandel vid Nya Torg.

vardagsprodukter finns flera miljömärken. Exempel på några seriösa och oberoende miljömärken är: Svanen, Bra Miljöval, EU Ecolabel, Krav, EU:s märkning för ekologiskt jordbruk och MSC.

Svanen, Bra Miljöval och EU Ecolabel är seriösa och oberoende märken som täcker ett brett spektrum av varor och tjänster. Dessa märkningar har också en helhetssyn som omfattar olika typer av miljöaspekter, till exempel energianvändning/klimatpåverkan, användning av miljöfarliga kemikalier, utsläpp till luft, vatten och mark, resursanvändning samt avfallshantering.

Förutom miljömärkningar finns även märkningar för socialt hållbara produkter och tjänster såsom Fairtrade. Fairtrade är en oberoende produktmärkning som fokuserar på utländska produkter och skapar förutsättningar för odlare och anställda att förbättra sina arbets- och levnadsvillkor. Kriterierna för Fairtrade främjar också demokratin, organisationsrätten och miljöhänsyn i produktionen samt att barnarbete och diskriminering motverkas. Svenskproducerade varor kan också ses som Fairtrade då de uppfyller kraven för hur varor produceras ur ett socialt perspektiv.

Kommunfullmäktige beslöt 2013-06-24 att bifalla en motion om att Hörby kommun ska påbörja arbetet med att bli en Fair Trade City. I nuläget har en arbetsgrupp tillsats för att utreda möjligheterna och kraven för att Hörby kommun ska bli certifierade. För att bli diplomerad Fairtrade City krävs att kommunen efterlever fem kriterier. Dessa kriterier ser snarlika ut i alla länder som har diplomeringsen Fairtrade City.

1. **Kommunens ansvar:** Kommunen skall kunna erbjuda etiskt certifierade produkter inom sina avtal. (Rättvisemärkt är en garanti för att produkter efterlever dessa etiska krav)
2. **Utbud i butik:** Beroende på kommunens invånarantal, ska dagligvaruhandeln kunna erbjuda ett visst sortiment av etiskt märkta produkter
3. **Företag och organisationers konsumtion av etiskt märkta produkter:** Ett visst antal lokala arbetsplatser ska servera etiskt märkta produkter
4. **Ett lokalt informationsarbete:** Styrgruppens främsta uppdrag är att arbeta aktivt med lokalt informationsarbete om etisk handel

5. **En styrgrupp för arbetet:** I kommunen ska man sätta samman en styrgrupp representerad av aktörer från hela samhället, t.ex. näringsliv, handeln, frivilligorganisationer och politiker

Diplomeringsen Fairtrade City önskar motivera till ständig vidareutveckling för etisk konsumtion, därför krävs en kontinuerlig förbättring av information och utbud av etiskt producerade produkter.

Med målsättningen miljö-, klimat- och hälsosmart mat

Hörby kommun köper årligen stora mängder livsmedel till kommunens förskolor, grundskolor och äldreomsorg. Livsmedelskonsumtionen och produktionen har en stor påverkan på vår miljö och vår hälsa men även påverkan utifrån det etiska och sociala perspektivet. Det har därför betydelse vilka livsmedel som Hörby upphandlar och konsumerar för att kunna uppnå miljö- och folkhälsomålen för ett hållbart samhälle.

Hörby kommun har sedan år 2011 arbetat med ett kostpolitiskt program som främjar god folkhälsa och god miljö samt ligger är grunden för kommunens kostverksamhet. En av målsättningarna med programmet var att nå 25 % ekologiska livsmedelsinköp inom budgetram. Genom att arbeta långsiktigt med klimatsmart mat i förskola och skola har Hörby kommun lyckats nå målsättningen.

Kostenheten som serverar kommunens verksamheter (förskola, skola och äldreomsorg) med offentliga måltider tar årligen fram statistik, detta görs kvartalsvis. Den årliga statistiken för 2013 var följande:

Ekologiska livsmedelsinköp:

- Ekologiska livsmedel i värde(kr): 29,2 %
- Ekologiska livsmedel i vikt (kg): 32,0 %

Etiskt märkta livsmedelsinköp:

- Etiskt märkta livsmedel (kr): 3,6 %

Allt kaffe, te, vaniljsocker, svart- och vitpeppar, kakao var Fairtrade-märkt. Bananer fanns på avtalet och köptes när priset var överkomligt.

Närproducerade livsmedelsinköp

- Svenskt färskt kött: 94,79 % av totala inköpet av färskt kött
- Övriga livsmedel: 65,83 % av alla övriga livsmedel är svenskt

Alla de mindre köken ingick inte under 2013 i köttavtalet med Strömbecks slakteri men var duktiga ändå och beställde svenskt kött av grossist.

Mer information om det kostpolitiska programmet kan läsas under miljömålsområdet *Hälsa och miljö* under avsnittet *Folkhälsa*.

Avfall

Med avfall avses varje föremål, ämne eller substans som ingår i en kategori enligt avfallsförordningen och som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med. (Kapitel 15 § 1 Miljöbalken)

Avfallshanteringen idag sker mer resurseffektivt och med mindre miljöpåverkan än för tio år sedan. Källsortering, återanvändning, materialåtervinning, biologisk behandling och energiutvinning har ökat medan allt mindre avfall läggs på deponi. Men trots effektiviseringen ökar hushållens avfall årligen, som en följd av dagens produktions- och konsumtionsmönster.

Den behandlade mängden hushållsavfall i Sverige uppgick år 2013 till 4 447 880 ton, en ökning med 1,1 procent jämfört med år 2012. Av den totala mängden hushållsavfall år 2013 slängdes 711 450 ton matavfall. Det är ca 74 kg per person. Var femte matkasse som bärs hem - slängs! 25 kg mat slängs helt i onödan, det är mat som skulle kunna ha ätits upp. Om man slänger en ostskiva eller 1,1 cl mjölk om dagen blir detta 11 gram om dagen, 77 gram på en vecka och fyra kilo på ett år. Det låter inte så mycket men om varje svensk minskar sin avfallsmängd med bara fyra kilo om året så kan vi vända en ohållbar trend av matsvinn.

Med en mer hållbar avfallshantering används naturresurser mer effektivt och miljöpåverkan minskar både i och utanför Sverige. Den mest effektiva resursåtervinningen återfinns hos glas och metall som kan återvinnas hur

många gånger som helst. När exempelvis pantade aluminiumburkar återvinns sparas 95 procent energi jämfört med framställning av nytt aluminium.

Sveriges nationella avfallsplan

Den nationella avfallsplanen har huvudsyftet att styra avfallshanteringen så att den blir mer resurseffektiv. Planen innehåller mål och en beskrivning av åtgärder för ett antal prioriterade områden. Åtgärderna ska bidra till att minska avfallets mängd och farlighet, bättre ta vara på resurserna i avfallet, stoppa spridningen av farliga ämnen och generellt förbättra avfallshanteringen. Sveriges nationella avfallsplan 2012-2017, som tagits fram av Naturvårdsverket anger vägledande mål för kommunernas arbete med avfallsplaner.

I den nationella avfallsplanen anges följande prioriterade områden:

- Hantering av avfall inom bygg och anläggningssektorn
- Hushållens avfall
- Resurshushållning i livsmedelskedjan
- Avfallsbehandling
- Illegal export av avfall till andra länder

Avfallshantering inom kommunen

Avfallshanteringen inom kommunen sköts till största delen av MERAB, *Mellansköns Renhållningsaktiebolag*, ett regionalt avfalls- och återvinningsföretag som ägs av Hörby, Eslöv

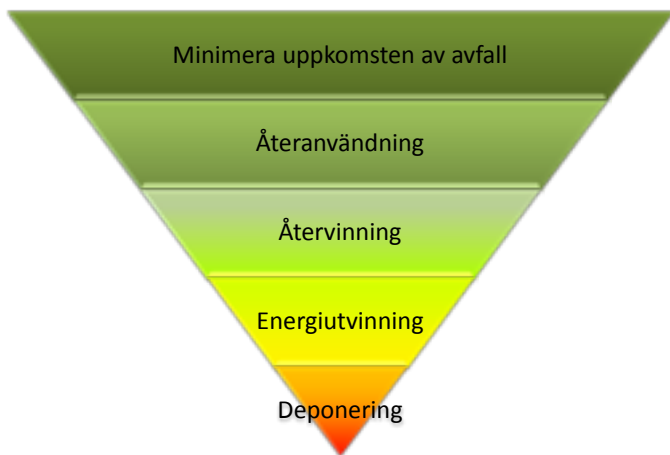

Illustration: EU:s avfallshierarki

och Höörs kommuner. Under 2014 togs en ny avfallsplan fram som tillsammans med de lokala föreskrifterna för avfallshantering utgör kommunernas renhållningsordning. Avfallsplanen är det styrande dokumentet gällande kommunernas avfallshantering och beskriver hur kommunerna i MERAB-regionen ska arbeta med avfallshantering fram till 2018.

MERAB arbetar på olika nivåer med avfall enligt EU:s avfallshierarki:

- Avfallsminimering
- Återanvändning
- Återvinning
- Energiutvinning
- Deponering

Med avfallsminimering menas att minska den totala mängden avfall från regionen. Detta bedrivs huvudsakligen genom information och utbildning. En del av det material som kommer till MERAB går att återanvända. Här arbetar MERAB med projekt som stödjer reparation och återanvändning av material och produkter. Det som inte går att återanvända skall i så stor utsträckning som möjligt återvinnas. Det återvunna materialet kan bli till nya råvaror eller nyttjas för att utvinna energi. Organiskt material från hushåll, industri, park- och trädgårdsavfall kan komposteras, detta under förutsättning att materialet är tillräckligt rent. Ett pågående projekt är att utreda om det organiska materialet kan användas till produktion av

biogas. Det material som inte kan återanvändas, återvinnas eller komposteras omhändertas för behandling för att slutligen deponeras.

Under år 2010 samlades det in 5115 ton avfall för återvinning eller behandling. Detta avfall omfattas av kärll- och säckavfall, trädgårdsavfall, grovavfall samt matavfall.

MERAB tar även emot farligt avfall från hushåll i Hörby kommun. Det farliga avfallet som lämnades in under kommunalt ansvar består huvudsakligen av mindre mängder av kemikalier, impregnerat trä, asbest, elavfall och batterier. Den totala mängden farligt avfall under kommunalt ansvar uppgick totalt till 367 649 ton år 2010.

En av de negativa trenderna inom avfallshanteringen i nuläget i Hörby är att det finns en generell motvilja att använda de papperspåsar som erbjuds vid insamling av organiskt avfall. Det kan bero på tron att påsarna skulle läcka eller gå sönder – vid rätt tillämpning inträffar detta inte. Detta leder i sin tur till försvårande för arbetet med att omvandla matavfallet till biogas. En annan negativ trend är att det fortfarande påträffas stora mängder förpackningar i sektionen brännbart som borde källsorteras för återvinning.

Avfallsplanen innehåller åtgärder och flera av dessa är medtagna i åtgärdsstrategin för miljömålsprogrammet. Mer om Avfallsplanen och dess åtgärder går att läsa på MERABs hemsida.

Framtida generationers roll

Enligt Skolverket har skolan ett tydligt uppdrag att förmedla hållbar utveckling till kommande generationer. Förskolor, skolor och vuxenutbildningar ska bidra till

en socialt, ekonomisk och ekologisk hållbar utveckling. Uppdraget formuleras i nationella styrdokument såsom Skollagen, läroplaner och krusplaner.

För att uppmärksamma och arbeta med hållbar utveckling och miljö i skolan finns exempelvis certifieringen *Grön flagg* som utfärdas av miljöorganisationen *Håll Sverige rent* eller utmärkelsen *Skola för hållbar utveckling* som utfärdas av Skolverket. I Hörby kommun finns två *Grön flagg*-certifieringar, en för Björnligans förskola i Kilhult och en för Älvdalsskolan i centrala Hörby.

Men det är inte bara skolan som ska förmedla budskapet om hållbar utveckling. För att vända den konsumtions- och avfallstrend som finns idag krävs samarbete mellan verksamheternas gränser. Hörby kommun måste fortsätta att informera och arbeta för att minska den miljöpåverkan som vår konsumtion och vårt avfall ger upphov till, både inrikes och utrikes.

Grön flagg, Björnligans förskola.

Åtgärdsstrategi

Åtgärdsstrategin innehåller samtliga kommunala miljömålsområden samt en åtgärdsplan med återkoppling till åtgärder i andra styrdokument som berör de kommunala miljömålen. Åtgärdsstrategin är ett arbetsredskap och tydliggör hur arbetet med miljömålsområdena ska uppnås.

Åtgärdsplanen beskriver åtgärdens innebörd, vem som är ansvarig för att det genomförs, tidsram, kostnad för att genomföra åtgärden samt vilken önskad effekt åtgärden.

Länsstyrelsens regionala åtgärder som finns med i åtgärdsstrategin har modifierats för att passa Hörbys behov. Flera av de regionala åtgärderna berör kommunens arbete och kommunen har anammat flera åtgärder. Åtgärder finns inbakade i Hörby kommuns fem målområden som skiljer sig lite från Länsstyrelsens. Dessa åtgärder finns med i åtgärdslistan och belyses genom denna symbol:

Åtgärdsstrategin ska revideras löpande så att genomförda åtgärder kan tas bort och nya åtgärder kan läggas till. Projektmodellen som tagit fram på Samhällsbyggnadsförvaltningen bör användas som styrmodell och utvecklas för att säkerställa en effektiv ledning, styrning och genomförande av projektet och åtgärder.

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad	
1	Se över beslutsgångar, upphandlingsrutiner och samordningsfunktioner kring skoltransporter och färdtjänst.	Kommunstyrelsen, Kultur- och fritidsnämnden, Barn- och utbildningsnämnden och Socialnämnden	2016	Konsult/arbetskostnad	
2	Genomföra miljöstudie för energieffektiva byggnader.	Tekniska nämnden	2016	Konsult/arbetskostnad	
3	Framtagande av lokalförsörjningsplan för att optimera behov och efterfrågan.	Tekniska nämnden	2016	Konsult/arbetskostnad	
4	Införande av fastighetsdatabas för alla kommunala fastigheter.	Tekniska nämnden	2016	Konsult/arbetskostnad	

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Resultat från utredning rapporteras till miljömålsuppföljningen.	Åtgärden gäller att utreda om beslutsgångar, upphandlingsrutiner, och samordningsfunktioner gällande skoltransporter, bussar och taxitjänster hos Kultur-, fritids- och utbildningsförvaltningen, samt socialförvaltningens färdtjänst. Utreda om centralstyrning är möjlig och lämplig. En samordningsansvarig för denna åtgärd bör utses.	Skapa bättre beslutsunderlag vid samordning och upphandling av skoltransporter och färdtjänst.	
Redovisa resultat år 2016 till den årliga miljömålsuppföljningen.	Beslut om genomförande av studien togs 2014 och finansieras delvis av Energimyndigheten, ca 50 %.	Synliggöra möjligheterna att genomföra lönsamma och nödvändiga energieffektiviserings- och miljöförbättringsåtgärder som sänker kommunens totala kostnader de närmaste 20 åren gällande byggnader.	
Redovisa resultat år 2016 till den årliga miljömålsuppföljningen.	En modell för lokalförsörjningsplan ingår i miljöstudien ovan.	Redovisning av fastighetsbeståndet, plats- och lokalbehov för bättre planeringsunderlag samt möjlighet att ta bort onödig energianvändning och därmed även minska miljöpåverkan.	
Redovisa resultat år 2016 till den årliga miljömålsuppföljningen.	Nödvändig för att samla in, strukturer och följa upp information för att analysera och strukturera inför beslut.	Grundläggande krav för att kunna arbeta med energieffektiviseringsåtgärder.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad	
5	Hörby kommun ska verka för att förutsättningar finns för utomstående intressenter att etablera biogastankställe samt laddstolpar för elbilar i kommunen.	Kommunstyrelsen	2016-2018	Arbetskostnad	
6	Utredning om samordnad varudistribuerings i samverkan med övriga kommuner för att minska klimatpåverkan för till och från kommunens verksamheter.	Kommunstyrelsen	2016-2017	Konsult/arbetskostnad	
7	Energitillsyn på företag och lantbruk enligt PROEFF 3:s framtagna checklista.	Miljönämnden	Återkommande årligen	Arbetskostnad	

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Årlig uppföljning om hur arbetet med biogasetablering samt etablering av laddstolpar går rapporteras till miljömålsuppföljningen.	Åtgärder för arbetet att bli en fossilbränslefri kommun till år 2020.	Uppmuntra införandet av förnyelsebara bränslen. Minskade utsläpp av luftföroreningar på, lokal nivå, vid etablering av laddstolpar för elbilar. Regional åtgärd, finns med i Länsstyrelsens åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen 2012-2016 ” <i>Skånska åtgärder för miljömålen</i> ”.	
Redovisa resultat år 2016 samt 2017 till den årliga miljömålsuppföljningen.	Syftet är att minska klimatpåverkan och öka säkerheten på kommunens förskolor och skolor, och i övriga offentliga miljöer. Med fördel kan även externa och privata transporter involveras.	Minskade utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar samt buller vid kommunala verksamheter. Regional åtgärd, finns med i Länsstyrelsens åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen 2012-2016 ” <i>Skånska åtgärder för miljömålen</i> ”.	
Redovisa resultat av antal tillsynsbesök till den årliga miljömålsuppföljningen.	Under år 2014 genomfördes energitillsyn på C-verksamheter enligt PROEFF 3. Under utvalda inspektioner medverkade även kommunens energirådgivare.	Tydligare information om energieffektivisering samt krav på energiplan med förbättringsåtgärder som leder till minskad energianvändning och utsläpp. Regional åtgärd, finns med i Länsstyrelsens åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen 2012-2016 ” <i>Skånska åtgärder för miljömålen</i> ”.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad	
8	Arbeta för minskad bränsleförbrukning genom kontinuerlig förbättring av kommunens fordonspark.	Respektive nämnd	Återkommande årligen	Arbetskostnad	
9	Årlig utbildning av ECO-driving för personer som kör mycket i tjänsten.	Respektive nämnd	Återkommande årligen	Utbildningskostnad samt eventuell vikariekostnad.	

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Redovisa resultat av antal nyinköpta personbilar till den årliga miljömålsuppföljningen.	I redovisat resultat ska mängd CO ₂ - utsläpp samt liter per 10 mil för blandad körning redovisas per fordon.	Minskad bränsleförbrukning och minskade utsläpp av växthusgaser. Regional åtgärd, finns med i Länsstyrelsens åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen 2012-2016 <i>"Skånska åtgärder för miljömålen"</i> .	
Årlig uppföljning om hur många som utbildats rapporteras till miljömålsuppföljningen.	Varje förvaltning ska årligen välja ut representant/representanter för utbildning ECO-drivning. Fordonsgruppen tar fram ett underlag för utbildningen.	Säker driftkostnaderna för kommunen och därmed utsläpp av växthusgaser.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad
1	Kartlägga och definiera trygga mötesplatser i Hörby kommun, både upplevd trygghet och faktisk trygghet, ur ett medborgarperspektiv. Detta utförs genom dialogmöten mellan samtliga förvaltningar med fokus på förvaltningsövergripande strategiska arbeten gällande folkhälsa.	Kommunstyrelsen, Kultur- och fritidsnämnden, Barn- och utbildningsnämnden och Socialnämnden	2016	Arbetskostnad
2	Ta fram en skyltprofil tillsammans med Skåne Nordost för rid- och körleden som går genom Hörby.	Kultur- och fritidsnämnden	2016	Arbetskostnad
3	Främja friluftsliv och motion genom bättre belysning på Karnas backe.	Kultur- och fritidsnämnden	2016	1,5 miljoner kr.
4	Utöka samarbete och samverkan med Fulltofta strövområde genom årliga dialogmöte.	Kultur- och fritidsnämnden	Återkommande årligen	Arbetskostnad
5	Ta fram lokala ridslingor till föreslagna rid- och körled i Hörby, för att tillgodose ryttarnas behov.	Kultur- och fritidsnämnden	2016	Arbetskostnad

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Redovisa resultat år 2016 till miljömålsuppföljningen.	Flera av verksamheterna utför studier inom detta område. Samverkan mellan olika verksamheter är nödvändigt för att få ett helhetsperspektiv. I nuläget finns ett "Trygghetsråd" i kommunen som arbetar med liknande uppgift. Arbetet med folkhälsa och trygghet i kommunen utförs idag på flera förvaltningar. Förvaltningarna har idag inte vetenskap om vilken kunskap och arbete som finns på de andra förvaltningarna. Det bör finnas representanter från samtliga förvaltningar och Polisen. En samordningsansvarig för denna åtgärd bör utses.	Att ta reda på var våra medborgare upplever trygghet och trygga mötesplatser i kommunen. Upplevd trygghet är en viktig utgångspunkt i arbetet med folkhälsa. Genom samverkan via dialogmöte sprids kunskapen om arbetet för en god folkhälsa och användas förvaltningsöverskridande.	
Redovisa resultat år 2016 till miljömålsuppföljningen.	Skyltprofilen främjar arbetet med framtagna rid- och körled.	Skyltprofilen främjar arbetet med framtagna rid- och körled och styrker Hörby kommuns ridturism.	
Redovisas 2016 till miljömålsuppföljningen.	Genom upplysta spår på Karnas backe ökar trygghetskänslan att vistas där året om och därmed främjas friluftslivet och motionsaktiviteter.	Bättre folkhälsa genom ökat friluftsliv och motion.	
Resultat från dialogmötet redovisas årligen till miljömålsuppföljningen.	Genom ökad dialog ökas attraktiviteten inom strövområdet.	Genom bättre samverkan och samarbete ökas attraktiviteten inom strövområdet. Bättre folkhälsa och friluftsliv.	
Redovisa resultat år 2016 till miljömålsuppföljningen.	Lokala ridslingor länkar samman befintlig rid- och körled med den lokala naturen.	Främjande av ridturism och därmed ett ökat friluftsliv och god folkhälsa.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad
6	Framtagande av riktlinjer för ogräsbekämpning av kommunal mark.	Tekniska nämnden	2016	Arbetskostnad
7	Pedagogiska måltider på Georgeshillskolan.	Socialnämnden och Barn- och utbildningsnämnden	2014-2015	Arbetskostnad
8	Undersöka hur kommunen kan utveckla framtidens måltider för äldre som bor hemma.	Socialnämnden	2014-2015	VINNOVA-finansierat projekt tillsammans med SIK. Arbetskostnad.

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Redovisa resultat år 2016 till miljömålsuppföljningen.	Vid framtagande av riktlinjer ska man se över vilka kemikalier som används samt vilka kemikalier som kan bytas ut mot andra mildare ogräsbekämpningsmetoder.	Bättre kontroll av vilka kemikalier som behöver användas. Effekten av detta blir i slutändan minskad kemikalieanvändning.	
Resultat från de pedagogiska måltiderna redovisas år 2016 till miljömålsuppföljningen.	Under hösten 2014 startas ett projekt om pedagogiska måltider på Georgeshillskolan. Syftet med projektet är att minska matsvinnet, få en lugnare matsal med fler elever som äter där samt förbättrad dialog om maten mellan elever och kostenheten	Bättre folkhälsa genom rätt kost och ökad dialog om kosten i skolan. De pedagogiska måltiderna bidrar till bättre förutsättningar att planera måltider och på så vis minska stressen för kostenheten samtidigt som måltiden ska vara en del av lärandet. Regional åtgärd, finns med i Länsstyrelsens åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2012-2016 ” <i>Skånska åtgärder för miljömålen</i> ”.	●
Redovisa resultat år 2016 till miljömålsuppföljningen.	Under hösten 2014 kommer kommunen att ingå i ett VINNOVA-finansierat projekt med SIK som ska undersöka hur vi ska utveckla framtidens måltider för äldre som bor hemma. Allt fler äldre sjuka bor kvar i det egna hemmet med hjälp av hemsjukvård och hemtjänstinsatser. Syftet med projektet är att hitta ett digitalt verktyg som är lätthanterligt och informativt för hemtjänstpersonal och den äldre att beställa måltider och livsmedel från butik, samtidigt som verktyget undervisar om varje individs behov av energi och näringsintag.	Bättre folkhälsa och god hus-hållning med resurser. Minskad undernäring och minskat matsvinn (rätt mängd mat under hela dagen för varje individ). Den äldre blir mer delaktig i att bestämma och förstå vilka matvanor som har betydelse för gott välbefinnande.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad
9	Framtagande av underlag till en <i>Mat-strategi</i> för Hörby kommun som visar vägen till bättre folkhälsa, bättre miljö och ökad näringslivskraft för livsmedelsproduktion.	Kommunstyrelsen	2016-2017	Arbetskostnad
10	Antagande av ANDT-plan (Alkohol-, narkotika-, doping- och tobaksplan) för alla kommunala verksamheter.	Kommunstyrelsen	2016-2017	Konsultkostnad.
11	Vid utbyggnad eller upprustning av gång- och cykelvägar ska gällande trafikplan beaktas.	Tekniska nämnden	Årligen	Arbetskostnad
12	Redovisning om ekologiska livsmedelsinköp i skola och omsorg uppfyller fastställda mål i kostpolitiskt program eller liknande dokument.	Socialnämnden	Återkommande årligen	Arbetskostnad

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Redovisa resultat år 2016 samt 2017 till den årliga miljömålsuppföljningen.	Det kostpolitiska programmet kvarstår men belyser endast mål och riktlinjer för måltidsverksamheten.	Planeringsunderlag för bättre folkhälsa, bättre miljö och ökad näringslivskraft för livsmedelsproduktion.	
Redovisa resultat år 2017 till miljömålsuppföljningen.	Vid framtagande och antagande av ANDT-plan bör <i>Hestia</i> vara den samordnande instansen.	ANDT-planen innehåller åtgärder som gynnar folkhälsan i Hörby.	
Redovisas årligen till miljömålsuppföljningen.	Gällande trafikplan antogs i kommunfullmäktige år 2013. I kommunfullmäktiges kortsiktiga mål för 2016 är det angivet att 3 km gång- och cykelväg ska byggas ut årligen.	Säkrare gång- och cykelvägar som leder till att fler kan använda sig av dessa transportsätt. På sikt ger detta en bättre folkhälsa. Regional åtgärd, finns med i Länsstyrelsens åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2012-2016 ” <i>Skånska åtgärder för miljömålen</i> ”.	
Redovisas årligen till miljömålsuppföljningen.	Målsättningen i det kostpolitiska programmet, från 2011, var att uppnå 25 % ekologiska livsmedelsinköp inom budgetram.	Bibehållen hög andel ekologiska livsmedel leder till att skolan och omsorg inte bidrar till ökade halter av kemikalier i miljön.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad	
1	Framtagande av VA-plan.	Kommunstyrelsen	2015	700 000 kr var av 50 % är LOVA-bidrag från Länsstyrelsen	
2	Kartläggning och plan för skötsel av kommunalt ägd skog och jord- bruksmark.	Kommunstyrelsen	2016-2017	Arbetskostnad	
3	Dialogmöte gällande fisketurism i kommunen.	Kommunstyrelsen	2016	Arbetskostnad	
4	Vid tillsyn av enskilda avlopp ska krav på åtgärder ställas på anlägg- ningar som inte uppfyller dagens krav på rening.	Miljönämnden	Återkommande årligen	Arbetskostnad	

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Redovisa VA-plan till miljömålsuppföljningen 2016.	Kommunen har erhållit LOVA-bidrag för framtagande av VA-plan. Samhällsbyggnadsförvaltningen har fått uppdraget att arbeta fram VA-planen.	I förlängningen en minskad belastning av näringsämnen till yt- och grundvatten i kommunen. Regional åtgärd, finns med i Länsstyrelsens åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen 2012-2016 ” <i>Skånska åtgärder för miljömålen</i> ”.	
Uppföljning 2017 då planen är framtagen.	Kommunen äger och förvaltar skogs- och jordbruksmark, men det saknas markstrategi och skötselplaner. Vid framtagande av skötselplaner bör kommunekologen vara delaktig för att säkerställa att biologiska aspekter tas hänsyn till.	Bättre insyn i hur kommunen förvaltar sin skogs- och jordbruksmark samt effektivare markpolitik utifrån biologisk mångfald och ekonomi.	
Redovisa resultat av dialogmöte till miljömålsuppföljningen.	Fisketurismen gällande fritidsfisk i Hörby kommun bör lyftas fram mer. Vad finns det för möjligheter för fritidsfiske med fokus på vitfiske? Braxen har en gång i tiden kallats för <i>Ringsjöns guld</i> , kan vi marknadsföra detta igen? Vid dialogmötet bör det finnas representanter från fritidförvaltningen och fiskeföreningar.	Ökad samverkan gällande frågor om fisketurismen och vitfiske i kommunen.	
Årlig uppföljning av antal inspekterade enskilda avlopp samt antal anläggningar som har förbättrats under året som gått.		Minskad belastning av näringsämnen och bakterier till yt- och grundvatten i kommunen.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad	
5	Vid alla inspektioner, gällande lantbruk, ska information om kadmium lämnas.	Miljönämnden	Återkommande årligen	Arbetskostnad	
6	Ingen rödlistad fisk i kommunala verksamheter, varken servera själv eller beställas.	Samtliga nämnder	Återkommande årligen	Arbetskostnad	
7	Inventering av förorenad mark inom pågående verksamheter.	Miljönämnden	Återkommande årligen	Arbetskostnad	

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Årlig uppföljning av antal lantbruk som inspekterats under året som gått.	Informationsbroschyr togs fram 2013 och delas ut vid besök.	Ökad kunskap om kadmiums negativa effekter. På lång sikt även minskad mängd kadmium i naturen.	
Resultat redovisas genom att verksamhetschefer/förvaltningschefer fyller i en redovisningsblankett.	Hörby kommun ska följa WWFs lista över rödlistad fisk för att förhindra att detta serveras i våra verksamheter eller beställas vid extern/intern representation och konferenser. Varje verksamhet ansvarar för att kontrollera att WWFs lista över rödlistad fisk. Exempel på rödlistad fisk är ål, jätteräka (även kallad tigerräka, scampi och tropisk räka), blåfenad tonfisk, hoki och flodkräfta.	Kommunen bidrar ett mer hållbart fiske.	
Redovisa resultat av antalet inventerade verksamheter till den årliga miljömålsuppföljningen.	Inventering enligt MIFO-metoden, fas 1.	Förorenad mark riskklassas för senare prioriteringar av markanvändningen och vidare utredningar.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad	
1	Framtagande av kultur- miljöplan.	Kultur- och fritidsnämnden	2016-2022	Konsult eller arbetskostnad	
2	Revidering av naturvårds- plan.	Miljönämnden	2016-2022	Konsult eller utöka kom- munekologtjänsten.	

Uppföljning	Kommentar	Effekt
Årlig rapportering av resultat av framtagandet till miljömålsuppföljningen.	Inventering av kulturvärden är inräknad i kulturmiljöplanen.	Bättre förvaltning och bevarande av kulturvärden.
Årlig rapportering av resultat av framtagandet till miljömålsuppföljningen.	Naturvårdsplanen innehåller bland annat fakta om natur och naturvård i kommunen samt riktlinjer för hur naturvärden ska beaktas vid fysisk planering och exploatering.	Bättre förvaltning och bevarande av naturvärden.

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad	
1	Upprätta riktlinjer, till exempel etiska regler och rapportering av mängder, för andrahandsaktörer för textilinsamling på ÅVC och/eller kommunal mark.	Tekniska nämnden MERAB tillsammans med kommunen (miljöstrateg och fastighetsägare)	2016	Arbetskostnad	
2	Kontroll av hantering av massor inom kommunerna, exempelvis mellanlager, bullervallar eller deponitäckning.	Miljönämnden tillsammans med MERAB	2016	Arbetskostnad	
3	Upprätta kontrollprogram för de kommunala deponier som efter fördjupad riskbedömning klassificerats till riskklass 2.	Tekniska nämnden eller motsvarande på respektive kommun	2015-2016	Uppskattas till ca 200 000 kr (konsultkostnad)	
4	Kommuner och kommunala bolag ska säkerställa och dokumentera att allt avfall tas om hand på rätt sätt.	Alla nämnder och kommunala bolag där avfall uppstår (som fastighetsägare alt. hyresgäst)	2016-2017	Arbetskostnad	
5	Framtagande av handlingsplan mot nedskräpning i kommunerna.	Tekniska nämnden eller motsvarande hos respektive kommun	2016-2017.	Uppskattas till ca 200 000 kr (konsultkostnad)	
6	Framtagande av handlingsplan för att minska matsvinnet i kommunala verksamheter.	Kostansvarig nämnd i respektive kommun tillsammans med MERAB	2016-2017.	Arbetskostnad	
7	Information till byggentreprenörer i syfte att öka källsortering på byggarbetsplatsen.	Miljönämnden tillsammans med MERAB	2016-2017	Arbetskostnad	
8	Genom årliga dialogmöten med bland annat fysiska planerare och Uppföljningsgruppen ska avfallsplaneringen samordnas med annan samhällsplanering.	Byggnadsnämnden har budgetansvar för personal som medverkar, MERAB ansvarar för kallelse	2016-2017	Arbetskostnad	

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>textilier</i> . Tidsplanen avviker från <i>Avfallsplanen</i> .	Bättre resurshantering av textilier samt insyn av mängd textilier för återbruk/återvinning.	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>avfall i anläggningsarbeten</i> . Tidsplanen avviker från <i>Avfallsplanen</i> .	Hanteringen av massor i anläggningsarbeten kontrolleras vilket leder till bättre insyn av eventuella föroreningar.	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>nedlagda deponier</i> . Tidsplanen avviker från <i>Avfallsplanen</i> .	Upprättat kontrollprogram ger bättre planeringsunderlag för hanteringen av nedlagda kommunala deponier.	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>illegal export av avfall</i> . Tidsplanen avviker från <i>Avfallsplanen</i> .	Bättre kontroll av att illegal export av avfall inte förekommer i kommunala verksamheter.	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>nedskräpning</i> . Tidsplanen avviker från <i>Avfallsplanen</i> .	Minskad mängd nedskräpning inom kommunen.	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>resursbushållning i livsmedelskedjan</i> . Tidsplanen avviker från <i>Avfallsplanen</i> .	Bättre resurshantering inom livsmedelskedjan.	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>byggnads- och rivningsavfall</i> . Tidsplanen avviker från <i>Avfallsplanen</i> .	Bättre resurshantering inom byggnads- och rivningsavfall.	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>materialåtervinning och insamling</i> . Tidsplanen avviker från <i>Avfallsplanen</i> .	Genom bättre kommunikation mellan avfallsplanering och samhällsplanering.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad	
9	En kampanj årligen för att minska matsvinnet, som riktar sig mot olika aktörer såsom restauranger, butiker, storkök och privathushåll.	MERAB i samarbete med kommunerna Tekniska nämnden (avfallsansvarig nämnd)	2016-2017	Arbetskostnad	
10	Räddningstjänsten kontrollerar i samband med tillsyn att övriga verksamhetsutövare med avfalls-lager utfört riskbedömningar.	Tekniska nämnden	2016-2017	Arbetskostnad	
11	Tillsyns- och informationskampanj om hantering av matavfall i livsmedelsverksamheter.	Miljönämnd eller motsvarande hos respektive kommun	2015-2016	Arbetskostnad	
12	Framtagande av upphandlingspolicy för elektronik där miljöaspekter gällande inköp, underhåll, drift och anläggning ska vara med.	Kommunstyrelsen	2016-2017	Arbetskostnad	
13	Vid offentlig upphandling ska gällande upphandlingspolicy följas, särskilt ska miljö-, energi- och sociala krav uppmärksammas.	Alla nämnder	Kontinuerligt	Enligt avtal	
14	Punktinsatser av information från MERAB där avfallshanteringen inom kommunala verksamheter inte fungerar.	Alla nämnder där avfall uppstår (som fastighetsägare alt. hyresgäst)	Kontinuerligt	Arbetskostnad	

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>resurshushållning i livsmedelskedjan</i> . Tidsplanen avviker från Avfallsplanen.	Bättre resurshantering inom livsmedelskedjan.	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>bränder i avfallslager</i> . Tidsplanen avviker från Avfallsplanen.	Bättre insyn av förebyggande åtgärder för bränder i avfallslager.	
Avrapportering till <i>Uppföljningsgruppen</i> som arbetar med avfallsplanen.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>återvinning av växtnäring och energi från matavfall</i> .	Bättre resurshantering inom livsmedelskedjan.	
Resultat av framtagandet/framtagen upphandlingspolicy för elektronik redovisas till miljömålsuppföljningen.	Upphandlingspolicyn för elektronik med miljöaspekter ger ett helhetsperspektiv av kostnader och energiåtgång.	Bättre miljö- och energikrav vid upphandling av elektronik.	
Upphandlingar där miljö-, energi- och sociala krav ställts ska redovisas.	Vid varje offentlig upphandling ska gällande upphandlingspolicys följas.	Bättre rutiner vid upphandlingar för jämnare resultat av att miljö-, energi- och sociala krav ställs.	
Resultat utifrån informationsinsatser rapporteras till miljömålsuppföljningen.	Varje år får samhällsbyggnadsförvaltningen in klagomål där avfallshanteringen inte fungerar. I många fall innebär detta extra tömningar som leder till ökade kostnader. Utifrån upprättad lista över klagomål prioriteras punktinsatser av information via besök från MERAB.	Bättre resurshantering inom kommunens verksamheter. Sänkta kostnader gällande extratömningar och tillsyn vid klagomålsärenden för problemområden.	

	Åtgärd	Ansvarig	Tidsplan	Kostnad	
15	Inom ramen för varje skolas systematiska kvalitetsarbete hanteras uppföljningen av lokala miljömål/miljöarbeten.	Barn- och utbildningsnämnden	Kontinuerligt	Arbetskostnad	
16	Fler mindre livsmedelsupphandlingar för att möjliggöra att mindre livsmedelsföretag kan delta vid upphandling.	Socialnämnden	Kontinuerligt	Arbetskostnad	
17	Ställa kompetenskrav inom avfallslagstiftningen på den som ska inventera byggnaden inför rivning.	Kommunen och kommunala bolag som fastighetsägare Kommunstyrelsen och Tekniska nämnden	Kontinuerligt samt vid upphandlingar	Arbetskostnad	
18	Ställa krav på hanteringen av bygg- och rivningsavfallet i upphandlingen och följa upp att kraven efterlevs.	Kommunen och kommunala bolag som fastighetsägare Kommunstyrelsen och Tekniska nämnden	Kontinuerligt samt vid upphandlingar	Arbetskostnad	
19	Bedriva tillsyn över hanteringen av bygg- och rivningsavfall och skapa rutiner så att miljöförvaltningen informeras vid inventeringen och när rivningen påbörjas.	Byggnadsnämnden eller motsvarande	Tillsyn ska bedrivas kontinuerligt, rutiner ska vara framtagna 2016	Arbetskostnad	
20	De miljöbästa åtgärdsalternativen, som till exempel behandling och återvinning av förorenade massor, ska utredas och övervägas i samband med sanerings- och efterbehandlingsprojekt.	Kommunstyrelsen och Tekniska nämnden	Vid samtliga sanerings- och efterbehandlingsprojekt	Kostnader ska kunna öka med 20 % jämfört med minimikrav	

Uppföljning	Kommentar	Effekt	
Redovisning av resultat och analys av det systematiska kvalitetsarbetet för varje skola gällande miljön till miljömålsuppföljningen.	BUN arbetar i nuläget med framtagna miljöpolicy för utbildningsverksamheten i Hörby kommun.	Bättre insyn av miljöarbetet inom skolans verksamheter.	
Resultat utifrån livsmedelsupphandlingar rapporteras till miljömålsuppföljningen.	Syftet med åtgärden är att öka konkurrensen för att få tillgång till livsmedel med kvalitet som är odlat/uppfött med hänsyn till miljö och etiska förhållanden.	Bättre konkurrens vid livsmedelsupphandling som leder till att fler livsmedelsföretag kan delta. Möjligheten för inköp av närproducerade livsmedel ökar.	
Ansvarig redovisar årligen till <i>Uppföljningsgruppen</i> , som arbetar med avfallsplanen, vilka fastigheter som rivits samt vilka kompetenskrav som ställts och hur dessa följts upp.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>byggnads- och rivningsavfall</i> .	Bättre resurshantering inom byggnads- och rivningsavfall.	
Ansvarig redovisar årligen till <i>Uppföljningsgruppen</i> , som arbetar med avfallsplanen, vilka fastigheter som rivits samt vilka kompetenskrav som ställts och hur dessa följts upp.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>byggnads- och rivningsavfall</i> .	Bättre resurshantering inom byggnads- och rivningsavfall.	
Rutiner rapporteras till miljömålsuppföljningen 2017.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>byggnads- och rivningsavfall</i> . Tidsplanen avviker från Avfallsplanen.	Bättre resurshantering inom byggnads- och rivningsavfall samt ökad kommunikation mellan tillsynsverksamheter.	
Ansvarig redovisar till <i>Uppföljningsgruppen</i> , som arbetar med avfallsplanen, vilka åtgärdsalternativ som undersökts och motiv till det val som gjorts.	Åtgärd i <i>Avfallsplanen</i> gällande <i>avfall i anläggningsarbeten</i> .	Bättre resurshantering inom avfall i anläggningsarbeten.	

Uppföljningsplan

Uppföljning av miljömålsprogrammets åtgärder är en viktig faktor för att miljömålen ska nås. Genom uppföljningen konstateras om de utförda åtgärderna ger ett tillräckligt bra resultat eller om ytterligare resurser behöver sättas in för att nå målen.

Kommunstyrelsen ansvarar för att en årlig uppföljning av åtgärderna sammanställs i samband med kommunens bokslut.

Rutiner och riktlinjer för uppföljningsarbetet arbetas in i kommunens riktlinjer för bokslutsarbetet.

Fotografi taget av Åsa Gialitakis.

HÖRBY
KOMMUN